

VERNE GYULA
A CHANCELLOR
KAZALLON J. E. UTI NAPLÓJA

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA
VÉRTESI ARNOLD

BUDAPEST FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA KIADÁSA

I.

Charlestown, 1869 szeptember 27.

Délután három órakor hagytuk el a rakpartot a legnagyobb dagály idején. A szél gyorsan vitt bennünket a nyílt tenger felé. Huntly kapitány fölvonatta mind a felső, mind az alsó vitorlákat s az északi szél az öblön áthajtotta a *Chancellor*-t. Négy órakor átment a hajó a kikötő szűk torkolatán, honnan sebesen ragadja magával az apály. De a nyílt tenger még messze s míg odáig érünk, a keskeny szorosokon kell áthaladni, melyeket a hullám vájt a homok torkolatokba. Huntly kapitány tehát bevitorláz a délnyugoti csatornába s a világító-tornyot balra hagyja a Sumter-erőd szögletén. A *Chancellor* vitorlái akkor éppen a szélnek fekszenek s este hét órakor elsurran hajónk az utolsó fővénytortlat mellett s künn úszik az Atlanti-óceánon.

A *Chancellor* szép három árbocos hajó, kilencszáz tonnás, s egy gazdag liverpooli kereskedőháznak, a Leard-testvéreknek tulajdona. Két éve, hogy épült s most indul harmadik útjára Charlestown és Liverpool közt. Amint elhagyta a charlestowni kikötőt, fölventék az angol lobogót, de aki tengerész, amúgy is, hacsak rápillant, mindjárt megismeri, miféle eredetű; ez a szilárd és finom építésű jármű igazán az, aminek mutatja magát: angol a hajó legaljától egész az árbocok csúcsáig.

Hogy miért szálltam a *Chancellorra*, mely éppen Angolországba szándékozik visszatérni, annak ez az oka:

Dél-Karolina és az egyesült nagybritanniai királyság közt ezidőszerint nincs semmi egyenes közlekedés. Ha az ember át akar kelni, vagy föl kell mennie északra New-Yorkba vagy le délre New-Orleansba. New-York és az ó-világ közt több társaság hajói bonyolítják le a rendes közlekedést, franciák, angolok, németek s a *Scotia*, *Pereire* vagy *Holsatia* gyorsan átszállítottak volna Európába. A *National Steam Navigation Comp.* hajói, melyek New-Orleans és Európa közt közlekednek, szintén gyorsan átkelnek. Hanem amint a charlestowni rakparton járkálok, megpillantom a *Chancellort*. A *Chancellor* megtetszett nekem s valamiféle ösztön a fedélzetre vitt. A hajószobák kényelmesen voltak berendezve s egyébként is a vitorlánhajón való utazás, ha a szél és tenger kedvező, csaknem épp oly gyors, mint a gőzösökön és minden tekintetben kellemesebb. Az ősz kezdetén e szélességi fokok alatt még szép az időjárás. Elhatároztam tehát, hogy a *Chancelloron* utazom.

Jól vagy rosszul tettem-e? Megbánom-e elhatározásomat? A jövő megmutatja. Napról-napra írom e jegyzeteket s e percben, midőn most e sorokat írom, épp oly keveset tudok, mint azok, kik e naplót olvassák, - ha ugyan olvasni fogja valaha valaki.

II.

Szeptember 28.

Mondtam már, hogy a *Chancellor* kapitányát Huntlynak hívják, keresztnévvel: John-Silas Huntly. Születésére nézve skót, Dundeeből, ötven éves és jó hírben áll, mint tapasztalt hajós az Atlanti-tengeren. Termete közepszerű, vállai keskenyek, feje kicsiny s rossz szokás folytán kissé balra görbült. Anélkül, hogy valami kitűnő arcismerő volnék, úgy hiszem, megítélhetem Huntly kapitányt, habár csak néhány óra óta ismerem.

Lehet Huntly Silas elismert jó tengerész, értheti a mesterségét tökéletesen, én nem mondom, hogy nincs úgy; de hogy szilárd jellem, minden bajjal szembeszállni kész pszichikai és lelki erély legyen ez emberben, nem! az nem lehetséges!

Huntly kapitány magatartása lomha s egész testén bizonyos bágyadtság látszik. Gondatlan; ez látszik pillantásának határozatlanságából, kezeinek lassú mozdulatából, az ingadozásból, amint lassan egyik lábáról a másikra lép. Ez nem erélyes ember, nem lehet erélyes ember, még makacs ember sem lehet, mert szemei nincsenek összehúzva, álla lágy s kezeit nem szokta ökölbe szorítani. Azonkívül valami sajátságos kifejezést találok arcán, ami felől még nem tudok nyilatkozni, de figyelemmel fogom kísérni, mert a hajó kapitánya, akiről azt mondják, hogy «Isten után ő az úr», figyelmet érdemel.

Ha azonban nem csalódom, Isten és Huntly Silas közt van a fődélzeten még egy másik ember, ki, úgy tetszik nekem, arra van kiszemelve, hogy előforduló alkalommal fontos helyet foglaljon el. Ez a Chancellor másodkapitánya, kit nem tanulmányoztam még eléggé s kiről majd később szólok.

A Chancellor személyzete következőkből áll: Huntly kapitány, Kurtis Róbert másodkapitány, Walter hajóhadnagy, egy kormányos s tizennégy matróz, angolok vagy skótok, összesen tizennyolc tengerész, ami elég egy kilencszáz tonnás, három árbocos hajó kezelésére. Ezek az emberek úgy látszik, jól értik a mesterségüket. Amit eddig állíthatok, az különben csak annyiból áll, hogy a másodkapitány vezénylete alatt ügyesen bántak a hajóval a charlestowni-öböl zátonyai közt.

Hozzá kell még számítnom a Chancellor személyzetéhez az élelmiszerek felügyelőjét, Hobbartot s a néger szakácsot Jynxtropot s hogy senkit se hagyjak ki, adnom kell még az utasok névsorát.

Velem együtt nyolcan vagyunk utasok. Még alig ismerem ugyan őket, de a tengeri út egyhangúsága, a mindennapi érintkezés e szűk helyen, hol minduntalan egymásba botlik az ember, a természetszerű szükség, hogy az ember eszméket cseréljen, az ember szívében rejlő kíváncsiság, mindez nemsokára közelebb hoz bennünket egymáshoz. Ekkoráig a hajóraszállás ügyebaja, a kabinok birtokba vétele, a rendezkedés, amire szüksége van az embernek, mikor húsz-huszonöt napig eltarthat az út, ez a különféle elfoglaltatás távol tartott bennünket egymástól. Tegnap és ma meg sem jelentek az asztalnál mind a vendégek s némelyikök tán a tengeri betegség miatt is szenvedett. Nem láttam tehát mindnyájukat, de tudom, hogy az utasok közt két hölgy is van, kik a hátsó kabinokat kapták lakásul.

Egyébként itt az utasok névsora, úgy, amint a hajó jegyzékéből kiírtam:

Kear úr és neje, amerikaiak, Buffalóból.

Herbey kisasszony, angol, Kearné asszony társalgónője.

Letourneur úr és fia Letourneur András, franciák, Havreből.

Falsten Vilmos, mérnök, Manchesterből, angol.

Ruby János, kereskedő, Cardiffból, szintén angol.

Kazallon J. R. Londonból - e sorok írója.

III.

Szeptember 29.

Huntly kapitány elismervénye, azaz azon okirat, melyet a Chancellor áru-szállítmányának minőségéről és a szállítás föltételeiről állított ki, a következőleg szól:

«Bronsfield és társa bizományos uraknak

Charlestownban.

Én, John Silas Huntly, Dundeeből (Skótország), parancsnoka a körülbelül kilencszáz tonna térfogatú s jelenleg Charlestownban levő *Chancellor* hajónak, mely a legelső kedvező idővel, Isten ótalma alatt útra fog kelni, egyenest haladván Liverpoolba, hol a szállítmány lerakandó, - elismerem, hogy fentnevezett hajómra Bronsfield és társa bizományárú-kereskedő uraktól fölvettem ezerhét száz bál gyapotot, huszonhatezer font sterling értékben, mind egészben és jó karban, megjelezve és számozva; mely nevezett árukat, kivéven ami a tengeri veszélyek- és szerencsétlenségeket illeti, jó állapotban Liverpoolba szállítani s ott Leard testvér uraknak vagy rendelményesüknek átszolgáltatni kötelezem magamat, két ezer font sterling fizettétvén számomra költségeim fejében, nem különben a tengeri károk a bevett szokás szerint vétetvén számításba.

A fentebbiek pontos megtartására lekötöttem és lekötöm személyemet, vagyonomat s fentnevezett hajómat, minden hozzá tartozókkal egyetemben.

Minek hitelére jelen elismervényt három példányban kiállítottam, úgy azonban, hogy az egyik a szállítmány átadásakor szintén átadatván a rendelőknek, a másik kettő érvénytelenné válik.

Kelt Charlestownban, 1869 szeptember 13.

Huntly J. S.»

A Chancellor eszerint ezerhét száz bál gyapotot visz Liverpoolba. Küldő: Bronsfield és társa Charlestownban. Átvevők: Leard testvérek Liverpoolban.

A szállítmányt a legnagyobb gonddal helyezték el, a hajó kiválólag gyapot szállítására lévén építve. E kötegek az egész hajó alját elfoglalják, egy kis részt kivéve, mely az utasok málhái számára van föntartva s e gyapot-kötegek, melyeket emelődaruk segítségével raktak egymásra, most már csak egyetlen egy szerfölött sűrűn összenyomott tömeget képeznek. A hajó alsó részében nem maradt tehát semmi üres hely, ami nagy előny egy hajóra nézve, mely ily módon jelentékeny áruszállítmányával teljesen megrakodva indulhat útjára.

IV.

Szeptember 30-tól október 6-ig.

A Chancellor gyors menő s megszégyenítné nem egy hasonló nagyságú hajót. Mióta a szél jól fúj, hosszan húzódik utánunk a tiszta, egyenes vágású hajónyom, ameddig csak a szem ellát. Mint valami hosszú fehér csipke, kék alapra terítve, - a tengerre.

Az Atlanti-óceán nem igen viharos. Amennyire tudom, senkit sem háborgat már a födélzeten a hajó előre és hátra vagy jobbra-balra való ingása. Egyébként az utasok egyike sem most utazik először s többé-kevésbé mind megbarátkoztak már a tengerrel. Annálfogva nincs is üres hely az asztalnál az ebéd alatt.

Az utasok kezdenek egymással megismerkedni s kezd kevésbé egyhangú lenni az élet a födélzeten. A francia Letourneur meg én, gyakran beszélgetünk egymással.

Letourneur úr ötvenöt éves, magas termetű, őszhajú, szürke szakállú. Valójában öregebbnek látszik, mint a mennyi, ami onnan van, mert sokat szenvedett.

Mély bánatokon ment át s megy át még most is. Ez az ember kétségkívül kiapadhatlan szomorúság forrását hordja magában s ez meglátszik kissé fáradt tartásán, meglátszik többnyire mellére lecsüggesztett fején. Soha sem nevet, legfőlebb mosolyog s csakis a fiára. Szemei szelídek, de úgy látszik nekem, hogy pillantásuk mindig csak nedves fátyolon át rezeg. Arcán keserűség és szívesség sajátságos vegyülete lebeg s vonásainak általános kifejezése nyájas szelídség.

Az ember azt sejti, hogy Letourneur úr valami önkénytelen szerencsétlen eset miatt tesz magának szemrehányásokat.

Valóban! de ki ne lenne mélyen meghatva, midőn megtudja, micsoda túlzott szemrehányásokat tesz magának ez az «atya!»

Letourneur úr a fiával, Andrással, egy körülbelül húsz éves, szelíd, érdekes képű fiatal emberrel van a hajón. Ez a fiatal ember a Letourneur úr képmása, csakhogy kissé elmosódott képmása; amellet - s éppen ez az oka atyja gyógyíthatatlan bánatának - András nyomorék. Szánalmas módon kifelé görbült ballába miatt sántítani kénytelen s csak botra támaszkodva járhat.

Az apa bálványozza ezt a fiút s láthatni, hogy egész életét ennek a szerencsétlennek szenteli. Ő többet szenvedt fiának e veleszületett baja miatt, mint a fiú maga s tán bocsánatot is kér tőle miatta! Életének minden perce Andrásnak van szentelve. Nem hagyja el őt, lesi legcsekélyebb vágyait. Karjai inkább a fiának szolgálatára állnak, mint saját magának, átölelik, támogatják a fiatal embert, mikor a Chancellor fedélzetén sétál.

Letourneur úrral különösen jó barátok lettünk s mindig a fiáról beszél velem.

Ma azt mondom neki:

- Andrástól jövök éppen. Igazán derék fia van, Letourneur úr. Eszes, művelt fiatal ember.

- Igen, Kazallon úr, - felel rá Letourneur úr, kinek ajkai mosolyogni próbálnak, - szép lélek nyomorék testben, - szegény anyja lelke, ki meghalt, mikor Andrást a világra szülte!

- Szereti önt, uram.

- A jó fiú! - susogja Letourneur úr, lecsüggesztve fejét. - Ah, ön nem értheti, hogy mit szenved egy apa, mikor gyermekét nyomoréknak látja... születésétől kezdve nyomoréknak!

- Letourneur úr, - feleltem én, - a csapásból, mely önnek gyermekét sújtotta s következőkép önt is, nem egyenlő rész jutott önnek. András kétségkívül sajnálatra méltó, de hát kárpótlásul nem bírja-e az ön szeretetét? Az nem csekélység. A testi bajt könnyebb elviselni, mint a lelki fájdalmat s a lelki fájdalomból öné a nagyobb rész. Én figyelemmel kísérem az ön fiát s mondhatom önnek, ha van valami, ami különösen elszomorítja őt, az csak az ön szomorúsága.

- Én nem mutatom neki! - felel élénken Letourneur úr. - Nekem nincs más foglalatosságom, mint az, hogy őt élete minden percében szórakoztassam. Megtudtam, hogy bénasága dacára, fiam szenvedélyesen szeret utazni. Szellemének lábai, sőt szárnyai is vannak s már több év óta mindig együtt utazunk. Bejártuk egész Európát s most megtekintettük az Egyesült-Államok nevezetesebb helyeit. Én magam neveltem Andrást, mert nem akartam intézetbe küldeni s most befejezem ezt a nevelést az utazásokkal. Andrásnak élénk fölfogása, lángoló képzelőtehetsége van. Érző szívvel bír s néha örömmel gondolom, hogy a természet látványaiban gyönyörködve, képes felejteni!

- Igen, uram... kétségkívül, - mondtam.

- De ha ő is elfelejti, - viszonzá Letourneur úr, kezemet megszorítva, - én nem felejttem! Én soha sem fogom elfelejteni! Uram, uram, hiszi ön, hogy fiam megbocsátja valaha anyjának és nekem, hogy nyomorék?

Az atya fájdmát, aki oly szerencsétlenség miatt vádolja magát, melynek legkevésbé sem oka, gyötrelmes látnom. Vigasztalni akarom, de éppen e percben jön fia. Letourneur úr hozzá fut és segít neki a kissé meredek lépcsőn feljönni a hátsó födélzetre.

Ott Letourneur András leül egyik padra, melyek a tyúkketrecek felett vannak s atyja leül mellé. Beszélgetnek s én részt veszek beszélgetésükben. A beszélgetés tárgya a Chancellor hajózása, az út esélyei, az életmód a hajón. Letourneur úr, épp úgy, mint én, nem sokat tart Huntly kapitányról. Ez ember határozatlansága, tunya kinézése kellemetlen benyomást tett reá. Ellenben a másodkapitányról, Kurtis Róbertről nagyon jól vélekedik Letourneur úr. Ez harminc éves, jól megtermett, izmos, erős férfi, kinek szeméből kilátszik az erély, mely minden pillanatban kész tetteiben nyilvánulni.

Kurtis Róbert éppen e percben jön föl a födélzetre. Figyelmesen szemlélem s meglepnek erejének jelei. Itt áll, egyenest, könnyedén, pillantása büszke, a szemöldök-izmai kissé összehúzódnak. Ez aztán erélyes ember s bizonyosan bír ama hideg bátorsággal, mely nélkülözhetlen az igazi tengerésznél. Egyszersmind jó lélek is, mert érdeklődik a fiatal Letourneur iránt s minden alkalommal igyekszik neki valami szívességet tenni.

Miután megvizsgálta az eget s a hajó vitorláit, a másodkapitány hozzánk közeledik s részt vesz társalgásunkban.

Látom, hogy a fiatal Letourneur szeret beszélgetni vele.

Kurtis Róbert elmond nekünk egyetmást azon utasok felől, kikkel még nem kötöttünk közelebbi ismeretséget.

Mr. és Mrs. Kear északamerikaiak, kik roppant pénzt szereztek a petróleum-forrásokból. Tudjuk, hogy az Egyesült-Államokban a legújabb nagy vagyonok innen erednek. Hanem ez a Mr. Kear, ki valami ötven éves s úgy látszik, olyan semmiből meggazdagodott ember, nagyon unalmas cimbora s csak a saját hasznát és kényelmét keresi mindenütt.

Pénzt csörget mindig a zsebeiben s két kezét szüntelen bedugja. Dölyfös, hiú, önmagát bámulja s másokat lenéz és a leghatártalanabb közönyösséget mutatja minden iránt, saját becses személyét kivéve. Fölfújja magát, mint egy páva. Egy szóval, tökfilkó és önző egy személyben. Nem értem, miért szállt a Chancellorra, ez egyszerű kereskedő-hajóra, mely nem nyújthat neki annyi kényelmet, mint a Transatlantique társaság gőzösei.

Mrs. Kear jelentéktelen, lomha, egykedvű asszony, kinek halántékain áthaladt már a negyven év, szellemtelen, tanulatlan, minden olvasottság és társalgási műveltség nélkül. Néz, de nem lát; hallgat, de nem hall. Gondolkozik? Nem merném állítani.

Ez asszonynak egyedüli foglalkozása, hogy minden percben kiszolgáltatja magát társalgónője, miss Herbey, egy húsz éves, szelíd, csöndes leány által, ki nem kaphatja meg megaláztatás nélkül azt a néhány font sterlinget, amit a petróleum-kereskedő oda dob neki.

E fiatal leány igen csinos. Szőke, sötétkék szemekkel s bájos arca nem oly kifejezéstelen, mint némely angol nőnél található. Szája elragadó szép volna, ha ideje vagy alkalma volna valaha mosolyogni. De hát kire, miért mosolyogna a szegény leány, kinek örökké úrnője buta követeléseivel kell bajlódni? Mindamellet, ha miss Herbey bensőleg szenved is, külsőleg legalább aláveti magát s úgy látszik, szomorúan megnyugszik sorsában.

Falsten Vilmos manchesteri mérnök, ki nagyon angolosan néz ki. Egy vízerőre dolgozó nagy hámornak az igazgatója Dél-Karolinában s most új tökéletesbített gépekért megy Európába. Negyvenöt éves férfi, afféle tudós forma, ki nem gondol csak a gépekre, kit az erőmútan foglal el teljesen s ki azon kívül nem lát a világon semmit. Ha előkaphatja az embert, nem lehet tőle megszabadulni s annyit beszél, hogy az ember úgy érzi, mintha kerékbe törnének.

Ami Ruby urat illeti, ez közönséges fajta kereskedő, emelkedettség nélkül, eredetiség nélkül. Húsz év óta ez az ember egyebet nem tett, csak adott-vett s minthogy rendesen olcsóbban vette a holmit, mint ahogy eladta, megvagyonosodott. Hogy mit fog csinálni a vagyonával, nem tudja. Ez a Ruby, kinek egész lénye elbutult ebben a szatócskodásban, nem gondolkozik már; agya immár bezárult minden benyomás számára és semmikép sem igazolja Pascalnak azt a mondását, hogy «az ember nyilván a gondolkozásra teremtett. Ez minden méltósága és minden érdeme.»

V.

Október 7.

Tizedik napja, hogy elhagytuk Charlestownt s nekem úgy látszik, hogy gyorsan haladunk és jó nagy utat tettünk. Gyakran megtörténik, hogy a másodkapitánnyal beszélgetek s némi bizalmasság fejlődött ki köztünk.

Ma azt mondja nekem Kurtis Róbert, hogy nem igen messze lehetünk a Bermuda-szigetektől, azaz a Hatteras-fok irányában. A vizsgálat azt mutatta, hogy az északi szélesség $32^{\circ} 20'$ s a nyugati hosszúság $64^{\circ} 50'$ foka alatt vagyunk, a greenwichi délkörtől számítva.

- Meglátjuk a Bermudákat s különösen Szent György-szigetét, mielőtt még beesteledik, - szólott hozzám a másodkapitány.

- Hogyan? - kérdeztem, - a Bermudákat? Hisz én azt hittem, hogy a hajónak, amely Charlestownból Liverpoolba indul, észak felé kellene menni s a Golfáramot követni!

- Kétségekívül, Kazallon úr, - felelt Kurtis Róbert, - rendesen ezt az irányt követik, de nekem úgy látszik, hogy ezúttal a kapitány nem akarja ezt az utat követni.

- Miért?

- Nem tudom, de kelet felé parancsolta s a Chancellor kelet felé megy.

- S nem szólott ön neki?

- Mondtam neki, hogy ez nem a szokott út s azt felelte rá, hogy ő tudja, mit kell tennie!

Mialatt e szavakat kiejti, Kurtis Róbert többször összehúzza szemöldeit, gépiesen végigsimítja kezével a homlokát s azt hiszem, hogy nem mondott el mindent, amit mondani szeretne.

- De hiszen, Kurtis úr, - szóltam én tovább, - ma már október hetedike van s nincs időnk új utakat próbálgatni. Egy napunk sincs elveszteni való, ha meg akarunk érkezni Európába még a rossz idő beköszönte előtt.

- Nincs, Kazallon úr, egy napunk sem.

- Kurtis úr, szerénytelenséget követek el, ha azt kérdezem öntől, mit gondol Huntly kapitányról?

- Azt hiszem, - viszonzá a másodkapitány, - azt hiszem, hogy... ő a kapitányom!

E kitérő válasz nyugtalanít.

Kurtis Róbert nem csalódott. Három óra tájban, az őrponton lévő matróz földet jelez északkeleti irányban, de még csak mint valami köd tűnik föl.

Hat órákor fölmegegyek Letourneurékkal a földéltre s látjuk a Bermuda-szigeteket. Aránylag alacsony szigetek, rettenetes, tenger alatt lappangó szirtek láncolata által körülfogva.

- Na, itt van az a búbajos, festői szigetsorozat, melyet az önök költője, Moore Tamás dalaiban úgy dicsőített, Kazallon úr! - szól Letourneur András. - Már 1643-ban rajongva ír e szigetekről a száműzött Walter s ha nem csalódom, egy időben az angol hölgyek mind csupán olyan kalapokat hordtak, melyek bermudai pálma-levelekből készültek.

- Igaza van, kedves Andrásom, - feleltem, - a Bermuda-szigetek nagyon divatban voltak a tizenhetedik században, de ma már teljesen feledésbe merültek.

- Egyébként, András úr, - szól akkor Kurtis Róbert, - a költőkkel, akik olyan rajongva szólnak e szigetsorozatról, nem igen értenek egyet a tengerészek, mert e szigetek, melyek látása a költőket elragadta, nagyon nehezen közelíthetők meg a hajók által s a szirtek két-három mérföldnyire a földtől egész övet képeznek körülöttük, a víz alatt lappangva s éppen ettől félnek legjobban a hajósok. Hozzá tehetem még, hogy a nyájas eget, mellyel a Bermudák dicsekszenek, nagyon gyakran megzavarják a viharok. E szigetekre éppen a farka jut ama viharoknak, melyek az Antillákon dúlnak s épp úgy, mint a cethalnak, ennek is a farka a legborzasztóbb. Nem ajánlom tehát az óceán hajósainak, hogy a Walter és Moore Tamás leírásai által elcsábíttassák magukat!

- Kurtis úr, - szól mosolyogva Letourneur András, - önnek igaza lehet, hanem a költők úgy vannak, mint a közmondások: ha az egyik valamit állít, a másik mindjárt ellentmond. Ha Moore Tamás és Walter e szigetsorozatot mint valami tündérvidéket magasztalták, Shakespeare, ki bizonyosan jobban ismerte a Bermudákat, ide helyezte «Vihar»-ának legborzasztóbb jeleneteit.

Valóban veszélyes vidék ez a Bermuda-szigetek vidéke. Az angolok, akiknek birtokát képezik e szigetek fölfedeztetésük óta, csak katonai állomásul használják az Antillák és Új-Skócia közt. Egyébként e szigetek egykor majd valószínűleg sokkal nagyobb területet fognak elfoglalni. Idővel, - az idő nagy szerepet játszik a természet működésében, - e szigetsorozat, mely már most is százötven kis szigetből áll, még nagyobb számból fog állni, mert a korallállatok szakadatlan dolgoznak új Bermudák építésén, melyek idővel egybekapcsolódnak s lassanként esetleg egy új nagy darab szárazföldet képeznek.

Sem a másik három utas, sem Kearné asszonyság nem tartották érdemesnek fölfáradni a földéltre, hogy megtekintsék ez érdekes szigetsorozatot. Ami miss Herbeyt illeti, alig jelent meg szegény a hátsó földéltzen, rögtön hallatszott a Kearné asszonyság lomha nyávogása s kényszerítette a fiatal leányt, hogy ismét foglalja el helyét oldala mellett.

VI.

Október 8-tól 13-ig.

A szél nagyon erősen kezd fújni észak-keletről. A tenger igen hullámszik s a hajó szerfölött hánykolódik. A közös társalgó-szoba deszkafalai recsegnek, ropognak, ami végre izgatottá teszi az embert.

Az utasok legnagyobb része lakosztályaiba vonult.

Én inkább a földéltzen maradok, bár a szél által morzsolt finom permetező eső szital rám.

Két napig megy ez így mindig szilajabban. A vitorlákat lebocsátották. A szél e percben ötventől egész hatvan mérföldnyi sebességgel fúj.

Bármily kitűnő hajó is a Chancellor, jelentékenyen elhajlik a kitűzött iránytól s a szél dél felé ragad bennünket. A sötét felhőkkel borított ég miatt nem mérhetjük meg, hogy milyen hosszúsági fok alatt vagyunk, s miután nem tudjuk pontosan, csak tájékozás után megyünk.

Úti társaim, kiknek a másodkapitány mitsem szólt, nem tudhatják, hogy teljesen megmagyarázhatlan irányban haladunk. Angolország északkeletnek fekszik s mi délkeletnek megyünk! Kurtis Róbert nem érti a kapitány szándékát, legalább a vitorlákat kellene megfordítani s észak-nyugat felé tartva, kedvezőbb áramlatokat keresni. De nem! Mióta a szél északkeletről fúj, a Chancellor még jobban délnek rohan.

Egyedül lévén ekkor Kurtis Róberttel a hátsó födélzeten, azt kérdeztem tőle:

- Megbolondult az önök kapitánya?

- Én öntől akarom azt kérdezni, Kazallon úr, - felelte Kurtis Róbert, - mert ön már figyelemmel kísérte őt.

- Nem tudom, hogy mit mondjak önnek, Kurtis úr, de megvallom, hogy különös arckifejezése, gyakran mereven bámuló szemei!... Hajózott ön már vele?

- Nem; most először.

- S ön ismételve elmondta neki észrevételeit ez utat illetőleg, melyen haladunk?

- Igen, de ő azt felelte, hogy ez a helyes út.

- Kurtis úr, - kérdém, - mit tart Walter hadnagy és a kormányos erről a furcsa eljárásról?

- Ők is úgy gondolkoznak, mint én.

- S ha Huntly kapitány Kinába akarná vezetni a hajót?

- Engedelmeskednének, mint én.

- De az engedelmességnek is van határa.

- Nincs, mindaddig, míg csak a kapitány eljárása elveszéssel nem fenyegeti a hajót.

- De ha a kapitány örült?

- Ha örült, akkor Kazallon úr, majd meglátom, mit kell cselekednem.

Ez aztán olyan eset, amire nem számítottam, mikor a Chancellorra szálltam.

Eközben az időjárás mind inkább rosszabbra fordult s valóságos szélvész dühöng az Atlanti-óceán e részén. A hajó csak a nagy vitorlát használhatja s az előárbockisvitorláját, azaz mintegy szembe száll a szélllel. Hanem, amint mondtam, elhajlása jelentékeny s mindinkább lefelé verődünk délre.

Ez nyilvánvaló, mikor 11. és 12. közti éjjel a Chancellor már teljesen benn vitorláz a Sargasso-tengerben.

E tenger, melyet a Golf-áram langyos folyása vesz körül, nagy vízterület, tele tengeri hinárral, mit a spanyolok «sargasso»-nak neveznek. Kolumbus hajói is nagy bajjal eveztek benne, mikor először kelt át az Óceánon.

Mikor megvirrad, furcsa látványt nyújt az Atlanti-óceán s Letourneurék észreveszik, a zajt keltő lökések mellett is, melyekkel a szél taszigálja hajónkat, úgy hogy az érc kötél tartók az árbocok két oldalán zengenek, mint valóságos hárfahúrok. A ruha testünkön rongyokra

szakadna, ha csak egy kicsit kimennénk is a szabad fedélzetre. A hajó nagyokat zökken a szapora fucus fajjal sűrűn benőtt tengeren, ezen a zöld füves síkon, melyet elejével, mint valami ekevas hasít. Néha hosszú szálak, melyeket a szél elszakít, a vitorla kötelekre tekergőznek, mint a vadszőlő s zöld lugost képeznek egyik árboctól a másikig. E hosszú algák, - e végtelen hosszúságú szalagok közt akadnak olyanok is, amelyek egészen az árboc csúcsára tekergőznek, mint megannyi lebegő zászló.

Néhány óra hosszáig kell e hinár sereg ellen küzdeni s néha olyannak látszik a Chancellor az árbocaira csavarodott zöld növényzettel, mint valami mozgó erdő egy rengeteg prairie közepén.

VII.

Október 14.

A Chancellor elhagyta végre ezt a növény-óceánt s a szél dűhe is sokat csökkent. Most már épen kellőleg fű s gyorsan haladunk.

A nap kisütött ma s gyönyörűen ragyog. A hőmérséklet igen meleg kezd lenni. A mérés az északi szélesség $21^{\circ} 33'$ s a nyugati hosszúság $50^{\circ} 17'$ fokát mutatja. A Chancellor tehát tíz foknál többet ment le délnek.

S még mindig délkeletnek megy!

Meg akartam győződni, hogy mi lehet az oka Huntly kapitány e megfoghatatlan önfújásának s több ízben beszélgettem vele. Eszén van-e vagy nincs? nem tudom, hogy mit higgyek. Átalán véve elég józanul beszél. Valami részleges örültség, valami rögeszme befolyása alatt áll tehát, mely épen a mesterségét illető dolgokra vonatkozik? Voltak már ilyen lélektani esetek s épen erről beszélek Kurtis Róberttel, aki hidegen hallgatja.

A másodkapitány azt mondta nekem s most is azt mondja: neki nincs joga ellenszegülni a kapitányának, míg csak valami világosan bizonyítható örült cselekedet által veszélybe nem viszi a hajót. Ez nagyon komoly lépés, melyért szigorú felelősséggel tartozik.

Este nyolc óra tájban visszatértem kabinomba s mozgó lámpám mellett egy óra hosszáig írtam, aztán elgondolkoztam. Végre ledőltem és elaludtam.

Néhány óra múlva valami szokatlan zajra ébredtem föl. Kemény léptek hangzanak a fődélzeten s zajos kiabálások. Úgy tetszik, mintha a matrózok rohanva sietnének át. Vajjon mi lehet az oka e rendkívüli mozgalomnak? Bizonyosan a vitorlarudakat kell megváltogatni, a hajó másfelé hajlik... De nem! Az nem lehet, mert a hajó most is jobbra hajlik, következőleg nem változtatta vitorláit.

Egy percre eszembe jut, hogy fölmegyek a fedélzetre, hanem a zaj nemsokára megszűnik. Hallom, hogy Huntly kapitány visszatér kabinjába, mely a hátsó fődélzet elő részén van s én megint ledülök fekhelyemre. Kétségkívül valami vitorlaigazítás volt, a mi miatt lóttak futottak. A hajó mozgása azonban nem növekedett. Tehát a szél nem nőtt.

Másnap 14-én, reggel hat órakor fölmegyek a hátsó fődélzetre s megnézem a hajót.

Látszólag mi sem változott. A Chancellor fölhúzott teljes vitorlakkal megy előre. Kedvező szél támogatja s nagyon jól halad. Gyorsasága jelentékeny e percben s nem igen lesz kevesebb tizenegy mérföldnél óránként.

Nemsokára megjelenik Letourneur úr is fiával a fődélzeten. Segítek a fiatal embernek följönni a lépcsőn. András örvendve szívja magába ezt az éltető reggeli levegőt, mely tele van a tenger szagával.

Kérdezem ezeket az urakat, nem ébredtek-e föl az éjjel arra a zajra, ami a fődélzeten végbement.

- Én részemről nem, - felel Letourneur András, - pedig csak szunnyadoztam.

- Édes fiam, - szól az öregebbik Letourneur, - te mélyen aludtál akkor, mert én is fölébredtem arra a zajra, amiről Kazallon úr beszél. Sőt úgy tetszett nekem, mintha ezeket a szavakat is hallanám: «Hamar! hamar! a hajófenék lékeihez!»

- Hány órákor lehetett az?

- Körülbelül hajnalban három órákor, - felel Letourneur úr.

- S ön nem tudja e zaj okát?

- Nem tudom, Kazallon úr, de nem lehet valami komoly dolog, mert egyikünket sem hívtak föl a fődélzetre.

Megtekintem a hajófenékre levivő lékeket a főárboc elő- és hátrészén. Be vannak zárva, mint rendesen, de észreveszem, hogy minden kis hézag be van sűrűn tömve s minden előkészület megtéve, hogy az elzárás teljesen légmentes legyen. Miért zárták be oly gondosan ezeket a nyílásokat? Valami okának kell lenni, amit nem bírok kitalálni. Kurtis Róbert kétségkívül megmondja majd nekem. Megvárom tehát, míg a másodkapitány jön s magamban tartom, amit észrevettem és nem szólok Letourneuréknak.

Szép napunk lesz, mert a nap felkölte gyönyörű s a levegő elég száraz, - ami jó előjel. Az átelleni láthatáron még félig látszik a hold tányérja, mely csak tíz óra ötvenhét perckor délelőtt fog lenyugodni. Három nap múlva utolsó negyed s 24-ikén újhold. Megnézem a naptáramat s látom, hogy nagyszerű árapályunk lesz ezen a napon. Nekünk, akik a nyílt Óceánon úszunk s nem láthatjuk ennek az ár-apálnak a tünetényeit, nekünk mindegy; hanem a szárazföld és szigetek partjain mindenfelé érdekes lesz látni e tünetényt, mert az újhold jelentékeny magasságra fogja fölszívni a víztömeget.

Egyedül vagyok a hátsó fődélzeten. Letourneurék lementek theázni s én várom a másodkapitányt.

Nyolc órákor Kurtis Róbert jön Walter hadnagyot fölváltani s elejébe megyek kezet szorítani.

Mielőtt nekem jó reggelt kívánt volna, Kurtis Róbert hirtelen végig pillant a fődélzeten s szemöldeit kissé összevonja. Aztán megtekinti az eget és a hajó vitorláit.

Azután Walter hadnagyhoz fordul:

- Huntly kapitány? - kérdi.

- Még nem láttam.

- Semmi újság?

- Semmi.

Kurtis Róbert és Walter aztán pár percig suttogva beszélnek.

Valami kérdésre Walter tagadólag rázza fejét.

- Küldje ide, Walter, a kormányost, - szól a másodkapitány, amint a hadnagy távozni készül.

A kormányos nem késik soká. Kurtis Róbert néhány kérdést intéz hozzá, mikre halk hangon felel, fejét rázva. Aztán a másodkapitány parancsára a szolgálattevő matrózt szólítja s megöntözteti a hajófenékre vezető lék borítékát.

Néhány perccel azután oda megyek Kurtis Róberthez s társalgásunk eleinte jelentéktelen dolgokról foly. Látván, hogy a másodkapitány nem kezdi el a tárgyat, amiről én akarnék beszélgetni, előhozom én.

- Igaz, Kurtis úr, mi történt ez éjjel a födélzeten?

Kurtis Róbert élesen rám tekint, anélkül, hogy felelne.

- Igen, - folytatám, - valami szokatlan zajra ébredtem föl s Letourneur úr is fölriadt arra álmából. Mi történt?

- Semmi, Kazallon úr, - válaszolt Kurtis Róbert. - Hibás csavarintást tettek a kormányrúdon, úgy hogy a hajó félrefordult s amiatt hirtelen össze kellett vonni a vitorlákat, a mi egy kis zajt okozott a födélzeten. De a baj hamar helyre lett ütve s a Chancellor csakhamar folytathatta útját.

Nekem úgy látszik, hogy Kurtis Róbert, a ki rendesen olyan egyenes férfi, most nem mondott igazat.

VIII.

Október 15-től 18-ig.

A hajó útja tovább folyik, mint azelőtt, a szél folyvást északkeleti, s aki valami aggodalommal nincs előre eltelve, annak úgy látszik, hogy a hajón mi sem történt, semmi rendkívüli dolog.

Pedig mégis történt valami! A matrózok gyakran összecsoportosulnak, beszélgetnek maguk közt s elhallgatnak, ha hozzájuk közeledünk. Többször hallottam ezt a szót: «a lék», amit már Letourneur úr hallott. Vajjon mi lehet a hajófenékben, hogy annyi elővigyázatra van szükség? Miért vannak a hajófenékre nyíló lékek légmentesen elzárva? Igazán, ha egy ellenséges csoportot tartanánk a hajóközben fogva, nem örködhethnénk szigorúbban, hogy ki ne törjenek!

15-ikén, amint a födélzet elő részén sétálok, hallom, hogy Owen matróz így szól a társaihoz:

- Tudjátok, mit mondok? Én nem várnék az utolsó pillanatig. Kiki gondoskodik magáról.

- Hát mit csinálnál te, Owen? - kérdi a szakács, Jynxtrop.

- Na! - felel a matróz, - a csónakokat nem a tengeri malacok kedvéért találták föl!...

Ez a beszélgetés hirtelen megszakadt s nem tudhattam meg belőle többet.

Valami összeesküvést szőnek talán a hajó tisztjei ellen? Kurtis Róbert lázongás jeleit födözte föl talán? Némely matróznak a rossz akaratától mindig félni lehet s vasfegyelem alatt kell őket tartani.

Elmult három nap, mialatt, legalább úgy látszik, semmi új dolog nem adta elő magát, amit följegyezhetnék.

Tegnap óta veszem észre, hogy a kapitány s a másodkapitány gyakran értekeznek egymással. Látom, hogy Kurtis Róbert ingerült kézmozdulatokat tesz, ami meglep engem olyan önmagán uralkodni tudó ember részéről, - de úgy látom, hogy e beszélgetések végén Huntly kapitány még jobban köti magát föltett szándékához. Egyébként úgy látszik, hogy rendkívüli izgatottságban van, - aminek okát nem értem.

Letourneurék és én, mi észrevettük már az ebéd alatt a kapitány komor hallgatagságát s Kurtis Róbert nyugtalanságát. Néha igyekszik a másodkapitány föleleveníteni a társalgást, de csakhamar ellankad az megint és sem Falsten mérnök, sem Mr. Kear nem arra való emberek, hogy azt fölelevenítsék. Ruby még kevésbé. Ez utasok azonban panaszkodni kezdenek, hogy soká tart az út. Mr. Kear afféle ember, ki előtt az elemeknek is meg kell hajolniok, úgy látszik, hogy Huntly kapitányt felelőssé teszi ezért a késedelemért s nagyon félvállról kezd vele beszélni.

14-ikén napközben s ettől kezdve naponként a másodkapitány parancsa szerint több ízben megöntözik a födélzetet. Rendesen csak reggel szokták ezt tenni; de most bizonyosan abból az okból cselekszik, hogy a nagy hőséget mérsékeljék, amit most ki kell állnunk, mert jelentékenyen lesodortattunk dél felé.

A hajófenékre vivő lécek fedői folyvást vízben állnak s a vastag szövetű vizesvásznak, melyek beborítják, teljesen áthatlanná teszik.

A Chancellor el van látva szivattyúkkal, melyek könnyűvé teszik e sok öntözést. Azt hiszem, hogy a yacht-club legfényűzőbb goelettejeinek födélzetét sem mossák többet. Bizonyos tekintetben a matrózok panaszkodhatnak emiatt a túlságos munka miatt, de «nem panaszkodnak».

A 17. és 18-ika közti éjjel a kabinokban s a közös társalgó szobában kiállhatatlannak tetszett a hőség. Ámbár a tenger erősen hullámozott, kénytelen voltam kinyitni kabinom ablakát, mely a hajó jobb oldalába van vágva.

Világosan láthatjuk, hogy a forró égöv alatt vagyunk!

Már hajnalban fölmentem a födélzetre. Meglepett az a megmagyarázhatlan tünet, hogy a külső hőfok nem áll arányban a hajó belsejében lévővel. A reggel inkább hűvös, mert a nap még alig emelkedett föl a láthatárra, pedig nem csalódtam, valóban rendkívül nagy volt a hőség odabent.

A matrózok fönt éppen azt a szakadatlan mosogatást végzik a födélzeten s a szivattyúk lövelik a vizet, mely aztán a hajó hajlása szerint jobbra vagy balra lefut.

A matrózok mezítláb pocskolnak e vízben. Nem tudom miért, miért nem, kedvet kapok utánozni őket. Levetem hát cipőimet, lehúzom a harisnyát s én is elkezdek pocskolni e friss tengervízben.

Nagy meglepetésemre úgy találom, hogy a Chancellor födélzete lábaim alatt jó meleg s nem állhatom meg, hogy bámulva föl ne kiáltsak.

Kurtis Róbert meghallja, megfordul, oda jön hozzám s megfelel a kérdésre, amit még ki sem ejtettem:

- Igen! - így szól. - Tűz ütött ki a hajón!

IX.

Október 19.

Most már minden meg van magyarázva, a matrózok sugdosása, nyugtalan arcuk, az Owen szavai, a födélzet öntözése, melyet folyton nedvességben akarnak tartani s végül ez a hőség, mely a hajószobákban elterjed s mely már majdnem tűrhetetlenné válik. A többi utas épp úgy szenved miatta, mint én, s nem képesek megérteni, mi lehet az oka ennek a rendellenes hőmérsékletnek.

Miután közölte velem e komoly dolgot, Kurtis Róbert elhallgatott. Várja az én kérdéseimet, de megvallom, hogy első pillanatra remegés futott át egész testemen. Minden eshetőség közt ez a legborzasztóbb, ami egy tengeri úton történhetik s nincs ember, akár mennyire uralkodni tudjon is önmagán, aki remegés nélkül hallaná ez irtózatosszavakat: «Tűz ütött ki a hajón».

Azonban csakhamar visszanyerem hidegvéremet s először is azt kérdezem Kurtis Róberttől:

- Mióta ég?

- Hat napja.

- Hat napja? - kiáltok föl. - Tehát azon éjjel?...

- Igen, - felel rá Kurtis Róbert, - azon éjjel, mikor oly nagy volt a zaj a Chancellor fődélzetén. Az őrző matrózok egy kis füstöt vettek észre, mely a hajófenék lék-ajtájának nyílásán szivárgott ki. A kapitányt és engem rögtön értesítettek róla. Semmi kétség! Az árúk meggyuladtak a hajófenékben s nem volt többé semmi mód eljutni a tűz fészkéhez. Azt tettük, amit egyedül lehetett tennünk hasonló esetben, tudniillik: betöltük a lék ajtáját oly módon, hogy be ne hatolhasson a levegő a hajó belsejébe. Reméltem, hogy így sikerül elfojtanunk a tüzet, s valóban az első napokban azt hittem, hogy el is fojtottuk. De három nap óta, fájdalom, meggyőződünk róla, hogy a tűz tovább terjedt. A melegség lábunk alatt szakadatlan növekszik s anélkül az elővigyázati rendszabály nélkül, amit alkalmazok, hogy folyvást öntöztetem a fődélzetet, már nem lehetne kiállni. - Jobb szeretem, hogy ön mindezt megtudja, Kazallon úr, - tette hozzá Kurtis Róbert -, s azért mondom el önnek.

Némán hallgattam a másodkapitány szavait. Fölfogom a helyzet teljes komolyságát, mikor ilyen tűzvészrel van dolgunk, mely napról-napra tovább harapózik s melyet talán semmi emberi hatalom el nem fojthat.

- Tudja ön, hogyan támadt a tűz? - kérdem Kurtis Róberttől.

- Nagyon valószínűleg, - felelt ő, - a gyapot magától meggyulladt.

- Megtörténik az gyakran?

- Nem gyakran, de néha mégis megtörténik, mert ha a gyapot nem teljesen száraz, mikor berakják, magától is meggyulladhat a füllött, nedves hajófenékben, melyet nehéz szellőztetni. Én azt hiszem, hogy bizonyosan így ütött ki nálunk is a tűz.

- Most már mindegy, hogyan támadt! - feleltem. - Lehet rajta, segíteni Kurtis úr?

- Nem lehet, Kazallon úr, - szólott Kurtis Róbert; - s ismétlem önnek, hogy mi megtettünk minden elővigyázati szabályt, amit hasonló esetben tenni lehet. Arra gondoltam, hogy nyílást vágatok a hajónak azon a részén, mely benn van a vízben s beeresztem a vizet, melyet aztán kiszivattyúzunk; hanem, amint gyanítjuk, a tűz elterjedt a gyapotszállítmány belső rétegeiben s az egész hajófenéket víz alá kellett volna merítnünk, hogy a tüzet elérjük. A fődélzetet azonban átfúrattam néhány helyütt s éjjelenként vizet öntenek be e nyílásokon, de az nem elégséges. Nem, valóban nincs egyéb mit tenni, mint az az egyetlen, amit hason esetekben tenni szoktak: igyekezni, hogy elfojtsuk, bezárni minden nyílást, hogy a külső levegő hozzá ne férhessen s hogy oxigén hiányában a tűz kényszerüljön magától kialudni.

- S a tűz folyvást nő.

- Igen! A mi azt bizonyítja, hogy a levegő behatol a hajófenékbe valami nyíláson, melyet azonban minden keresés dacára sem bírtunk fölfedezni.

- Van rá példa, hogy hasonló körülmények közt megmaradt valamely hajó, Kurtis úr?

- Igenis van, Kazallon úr, s nem ritkaság, hogy Liverpoolba vagy Havreba olyan gyapottal terhelt hajók érkeznek, melyeknek fele szállítmányuk már elégett. Hanem ez esetben a tüzet el birták fojtani vagy legalább föltartóztatni útközben. Ismertem nem egy kapitányt, aki így érkezett meg a kikötőbe, hogy lába alatt égett a hajó. A kirakodás akkor gyorsan történt s az árú épen maradt részét a hajóval együtt megmentették. A mi minket illet, az más; én érzem, hogy a tűz, ahelyett, hogy föltartóztatnánk, minden nap tovább harapózik! Okvetlen kell valami hasadéknak lenni, mely kikerülte figyelmünket s melyen a külső levegő behatol a tüzet táplálni!

- Nem volna jó megfordulni s partra igyekezni, ahol legközelebb találjuk?

- Talán, - válaszolt Kurtis Róbert, - s éppen azt akarjuk ma megvitatni a kapitánnyal, a hadnagy, a kormányos meg én. De azt mondom önnek, Kazallon úr, önnek mondom, hogy én már saját felelősségemre megváltoztattam az eddig követett irányt s háttal fordultunk a szélnek, délnyugatnak tartva, a part felé.

- Az utasok mit sem tudnak a veszélyről, mely őket fenyegeti? - kérdém.

- Mitsem tudnak s kérem önt, tartsa titokban, amit önnel közöltem. Nem szükséges, hogy még a nők vagy gyáva férfiak ijedezése is növelje bajunkat. A matrózok parancsot kaptak, hogy semmit se szóljanak.

Megértem, hogy a másodparancsnoknak komoly okai vannak, hogy így beszél s megigérem neki, hogy mindenki előtt hallgatok.

X.

Október 20. és 21.

Ilyen körülmények közt folytatja útját a Chancellor annyi vitorlát téve föl, amennyit csak elbírnak árbocai. A vitorlarudak néha úgy meghajlanak, hogy azt hiszi az ember, mindjárt eltörnek, de Kurtis Róbert vigyáz. A kormánykerék mellett állva, nem akarja egyedül hagyni a kerékhajtó embert. Apró, jobbra meg balra hajtásokkal ügyesen elhárítja a szél rohamát, midőn a hajó biztonsága lehetne veszélyeztetve, de amennyire csak lehet, a Chancellor mitsem vesz gyorsaságából e kéz alatt, mely kormányozza.

E nap - október 20-án - az utasok mind fönt vannak a hátsó födélzeten. Nyilván észrevették a rendkívüli hőséget a hajószobában, de nem sejtették a valóságot, nem nyugtalankodnak. Egyébként lábaik a jótalpú cipőkben nem érzik azt a meleget, mely áthatja a födélzet deszkáit, mindamellett, hogy csaknem folyton öntözik. Legalább ez az örökös szivattyúzás idézhetett volna elő köztük némi meglepetést. De nem történt ez sem, s legnagyobb részök teljes nyugalomban dől le a padokra s hintáztatja magát a hajó ingása által.

Csak Letourneur úr látszik meglepettnek, ő észreveszi, hogy a legénység olyan túlságos buzgósággal lát a hajó tisztogatásához, amilyen nem igen szokásos a kereskedő hajókon. Néhány szót mond nekem erre nézve, de én közönyösen felelek rá. Különben ez a francia erélyes ember, megmondhatná neki mindent, hanem Kurtis Róbertnek megígértem, hogy hallgatni fogok, tehát hallgatok.

Aztán elszorúl a szívem, amint meggondolom a történhető katasztrófa következményeit. Huszonnyolcan vagyunk a hajón, talán huszonnyolc áldozat, mert nemsokára egy szál deszkánk sem marad, minden elég!

Ma volt az értekezés a kapitány, másodkapitány, hadnagy és kormányos közt; ettől az értekezéstől függ a Chancellor utasainak s összes hajószemélyzetének sorsa.

Kurtis Róbert közölte velem, hogy mit határoztak. Huntly kapitány teljesen oda van, - amit előre lehetett látni. Nincs többé benne sem hidegvér, sem erély s hallgatólag átengedi a hajó vezetését egészen Kurtis Róbertnek. Hogy a tűz terjed a hajó belsejében, az most már bizonyos s már alig lehet kiállni a hajó elő részén, ahol a legénység lakik. Világos, hogy a tüzet nem lehet elfojtani s előbb vagy utóbb kitör és lángba borít mindent.

Ez esetben mit tegyünk? Csak egy választásunk van: sietni, hogy elérjük a legközelebbi szárazföldet. Legközelebb esnek, amint kiszámították, a Kis-Antillák s remélhető, hogy elég hamar elérjük, ha ez az északkeleti szél állandó marad.

Miután ebben megegyeztek, a másodkapitánynak csak a huszonnégy óra óta követett utat kellett folytatnia. Az utasok, kiknek nincs semmi támpontjuk e végtelen óceánon s kik nem igen ismerősek a delejtűvel, nem vehették észre, hogy a Chancellor megváltoztatta eddigi irányát s teljes erővel vitorláz az Antillák felé, melyektől még több mint hatszáz mérföldnyire van.

Különben a Letourneur kérdésére, hogy miért változtatták meg az út irányát, Kurtis Róbert azt feleli, hogy miután a szél nem kedvezett, nyugatra fordulnak, hogy ott találjanak kedvezőbb áramlatot.

Amit Letourneur tett, az volt az egyetlen megjegyzés a Chancellor irányváltoztatását illetően.

Másnap, október 21-én, a helyzet ugyanaz. A be nem avatott utasok szemében a hajózás csak úgy folyik, mint rendesen s a hajó napirendjén mi sem változott.

Egyébként a tűz haladása nem látszik kívülről s az jó jel. A nyílásokat oly légmentesen betömték, hogy semmi füst sem áruja el a belső égést.

Talán sikerülni fog a tüzet a hajófenékben összpontosítani s végre talán levegő hiányában mégis kialszik vagy csak lappangva marad fenn, anélkül, hogy az egész szállítmányra kiterjeszkednék. Ez a Kurtis Róbert reménye is és óvatosságból még a szivattyúk száját is betömte, melyeknek csövei egészen a hajófenékbe lenyúlván, némi kis levegőt juttathattak le.

Az ég segítsen rajtunk, mert igazán mi magunktól nem bírunk segíteni!

Ez a nap minden feltűnő esemény nélkül folyt volna le, ha a véletlen fülem hallatára nem juttat néhány szót, egy beszélgetésből, mely után különben is aggasztó helyzetünk most már iszonyatossá válik.

Ítéld meg akárki.

A hátsó földélfeten ültem s két utas halkán beszélgetett, anélkül, hogy gondolták volna, hogy néhány szó eljuthat az én fülemhez. Ez a két utas a mérnök Falsten és a kereskedő Ruby volt, kik gyakran társalogtak egymással.

Figyelmemet először is a mérnök néhány heves kézmozdulata vonta magára; úgy látszik, mintha szemrehányásokat tenne a kereskedőnek. Nem bírom visszatartani magamat, hogy ne hallgatózzam s következő szavakat hallom:

- De az mégis borzasztó! - ismétli Falsten. - Ön hallatlan oktalanságot cselekedett!

- Ej! - felel Ruby könnyedén, - nem történik semmi!

- De nagyon is nagy szerencsétlenség történhetik! - szól a mérnök.

- Persze, - szól a kereskedő, - nem most először teszem!

- De egy lökés elég, hogy fölrobbanjon.
- A doboz jól be van csomagolva, Falsten úr s mondom önnek, hogy nincs mit félni.
- Miért nem jelentette be a kapitánynak?
- Miért? mert nem vette volna föl a dobozomat.

A szél lecsöndesülvén néhány pillanatra, nem hallok többé semmit, hanem világos, hogy a mérnök folytatja a dorgálást, míg Ruby csak vállát vonogatja.

Nemsokára csakugyan újra hallom szavaikat.

- Igen, igen! - szól Falsten, - tudára kell adni a kapitánynak! Be kell vetni azt a dobozt a tengerbe. Nekem nincs kedvem a levegőbe röpdülni!

Levegőbe röpdülni! Erre a szóra fölkelek helyemről. Mit akar mondani a mérnök? Mire céloz? Hiszen nem ismeri a Chancellor helyzetét s nem tudja, hogy tűzvész dúl belsejében.

Hanem egy szó - iszonyatos szó a jelen helyzetben - megrázkodtat. S e szavakat: «klórsavas-káli»¹ több ízben hallom említни.

Egy perc alatt odaugrom a két utashoz s önkénytelen, ellenállhatlan erővel ragadom nyakon Rubyt.

- Klórsavas káli van a hajón?
- Igen, - válaszol Falsten, - harminc font egy dobozban.
- Hol?
- A hajófenékben, ahol az árúk.

XI.

Október 21. folytatása.

Nem tudom elmondani, hogy mi megy végbe bennem, mikor Falstennek e feleletét hallom. Az nem rémület, sőt inkább bizonyos neme az ön megadásnak.

Úgy látszik nekem, mintha még ez kellett volna, hogy a helyzet teljes legyen, sőt mintha ez még elősegítné a kibontakozást! Egész hidegen megyek a hajó előrérszére fölkeresni Kurtis Róbertet.

Amint Kurtis Róbert megtudja, hogy egy harminc font klórsavas kálit tartalmazó doboz van a hajón - azaz annyi, amennyivel föl lehet robbantani egy egész hegyet - még pedig a hajófenékben van, a tűz fészében, szemét sem hunyorítja s alig hogy kissé összeráncolja homlokát, alig hogy kissé kitágulnak pillái.

- Jó! - mondja. - Ne szóljon senkinek egy szót sem erről. Hol az a Ruby?
- A hátsó földélzeten.
- Jőjjön velem, Kazallon úr.

---

¹ Nagyon gyúlékony anyag, melyet tűzijátékszerek készítésére használnak.

Együtt megyünk föl a hátsó födélzetre, hol a mérnök és a kereskedő még mindig vitatkoznak. Kurtis Róbert egyenest feléjük megy.

- Ön cselekedte ezt? - kérdi Rubytól.

- Ej, no, hát, igen! én tettem! - felel nyugodtan Ruby, ki azt hiszi, hogy legfőlebb családi kísérlet az, amit elkövetett.

Egy percre azt hiszem, hogy Kurtis Róbert összemorzsolja a boldogtalan utast, ki nem bírja fölfogni oktan tettének súlyos voltát. De végre leküzdí felháborodását a másodkapitány s látom, hogy összeszorítja kezeit háta mögött, nehogy kísértetbe jöjjön, hogy megfojtsa ezt a Rubyt.

Aztán nyugodt hangon kikérdezi Rubyt. Ez megerősíti azt, amit már én mondtam. Málhái közt van egy doboz, mely körülbelül harminc fontot tartalmaz a veszélyes anyagból. Ez a Ruby ez esetben azzal a megfontolatlansággal járt el, mely, meg kell vallani, az angolszász fajnál mintegy öröklött, s olyan könnyedén csempészte be ezt a robbanó anyagot a hajóba, mint ahogy például valami francia egy palack bort hozott volna. Hogy mit tartalmaz a doboz, azért nem mondta meg, mert jól tudta, hogy akkor a kapitány föl nem veszi.

- Nos aztán, - tette hozzá vállat vonva, - azért még nem akasztják föl az embert s ha önnek az a doboz olyan alkalmatlan, hát hajíttassa a tengerbe! Az én holmim biztosítva van!

E feleletre nem bírom tovább visszatartani magamat, mert nem vagyok olyan hidegvérű, mint Kurtis Róbert s a harag elragad. Rubyra rohanok s mielőtt a másodkapitány megakadályozhatott volna, reákiáltok:

- Nyomorult! Hát nem tudja, hogy tűz van a hajón?

Alig hogy e szavakat kimondtam, már megbánom, de késő! A hatás, melyet e szavak Rubyra gyakoroltak, leírhatlan. Görcsös remegés fogja el a szerencsétlent. Teste megdermed, szemei rettenetesen kimerednek, lélekzete szakadozott, mint valami szűkmellűé s a rémület a legmagasabb fokra hág nála. Egyszerre csak megmozdulnak a karjai; a hajófödélzetet nézi, mely minden percben levegőbe röpkölhet; lerohan a hátsó födélzetről, elesik, meg fölkel, végig szalad a hajón, mint valami örült hadarászva kezeivel. Aztán megint szóhoz jut s e rettenetes szavakat ordítja:

- Tűz van a hajón! Tűz van a hajón!

E kiáltásra a matrózok mind a fedélzetre futnak, kétségkívül azt hiven, hogy a tűz már kívülre is kitört s hogy itt az ideje a csónakokba menekülni. Az utasok is följönnek, Mr. Kear, neje, miss Herbey, a két Letourneur.

Kurtis Róbert el akarja hallgattatni Rubyt, de ez nincs már eszén.

A zűrzavar ekkor rettenetes. Mrs. Kear ájultan rogy a fedélzetre. Férje nem törődik vele s miss Herbeyre hagyja, hadd gondoskodják róla. A matrózok már lekapcsolták a csónakot, hogy tengerre bocsássák.

Ezalatt elmondom Letourneuréknak, amit még nem tudnak, hogy tudniillik a gyapotszállítmány ég s az atya először is rögtön Andrássra gondol, kit karjaival átölel. A fiatalember nagy hidegvért tanusít s igyekszik megnyugtató atyját, ismételve neki, hogy a veszély nem oly rögtöni.

Kurtis Róbertnek eközben, a hadnagy által segítettve, sikerült föltartóztatni embereit. Magyarázza nekik, hogy a tűz nem hatolt tovább, hogy Ruby sem azt nem tudja, hogy mit cselekszik, sem azt, hogy mit beszél, hogy nem kell elhamarkodni a dolgot s hogyha a kellő perc elérkezik, el fogják hagyni a hajót...

A másodkapitány szavára, akit szeretnek és becsülnek, a matrózok legnagyobb része lecsillapodik. Neki megteszik, amit Huntly kapitánynak nem tennének meg s a csónak helyén marad.

Szerencsére Ruby nem szólt arról a klórsavas káliról, ami a hajófenékben van. Ha a matrózok megtudnák az igazat, ha tudnák, hogy e hajó most már csaknem egy vulkán, mely talán most mindjárt megnyílik lábaik alatt, fölbomlanék minden fegyelem, nem lehetne őket visszatartani s bármi történjék, megszöknének.

Csak a másodkapitány, Falsten mérnök és én, mi tudjuk, mily borzasztó eshetőség van a hajó égésével egybekapcsolva s nem szabad kívülünk másnak megtudni.

Mikor a rend helyreállt, Kurtis Róbert és én fölkeressük Falstent a hátsó födélzeten. A mérnök ott állt, karjait összefonva s talán valami erőműteni kérdésen gondolkozva az általános rémület közepett. Ajánljuk neki, hogy ne szóljon senkinek erről az új veszélyről, mit a Ruby oktalanságának köszönhetünk.

Falsten megígéri, hogy titokban tartja.

Ami Huntly kapitányt illeti, ki még nem ismeri a végveszéllyel fenyegető helyzetet, Kurtis Róbert vállalta magára, hogy értesíti őt róla.

De előbb Rubyt kell megkaparítani, mert a szerencsétlen teljesen elvesztette eszét. Nem tudja, hogy mit csinál s keresztül-kasul szaladgál a födélzeten, folyvást kiabálva:

- Tűz! tűz!

Kurtis Róbert megparancsolja a matrózoknak, hogy fogják meg az utast, kit végre legyűrnek s erősen megkötöznek. Aztán kabinjába szállítják, hol ezután őrizet alatt fog állni.

A rettenetes szó nem csusszant el ajkairól!

XII.

Október 22. és 23.

Kurtis Róbert mindent elmondott Huntly kapitánynak. Huntly kapitány habár tényleg nem is, de jog szerint főnöke s nem lehet előtte eltitkolni a helyzetet.

E közlésre a kapitány egy szót sem felelt s miután kezét végig húzta homlokán, mint aki valami alkalmatlan gondolatot akar elűzni, csöndesen visszament kabinjába, anélkül, hogy bárminő parancsot adott volna.

Kurtis Róbert, a hadnagy, Falsten mérnök és én, tanácsot tartunk s bámulom a hidegvért, melyet ez esetben mindegyikünk tanusít. Minden menekülésre való módot megvitatunk s Kurtis Róbert következőkbe foglalja össze a helyzetet:

- A tüzet nem lehet föltartóztatni, - úgymond, - s a hajó elő részében már lehetetlen kiállni a hőséget. A perc tehát nemsokára elérkezik, midőn a tűz oly hatalmas lesz már, hogy a láng átcsap a födélzeten. Ha a csapás ezen új fordulata előtt a tenger állapota megengedi, hogy fölhasználjuk csónakainkat, akkor elhagyjuk a hajót. Ha ellenben nem lehet a Chancellort

elhagynunk, küzdeni fogunk a tűz ellen utolsó percig. Ki tudja, nem bírjuk-e kioltani, ha majd kitör kívülre! Talán jobban leverhetjük a nyílt ellenséget, mint a lappangót!

- Ez az én véleményem is, - mondja nyugodtan a mérnök.

- Az enyém is, - szóltam én. - De Kurtis úr, nem veszi ön számításba azt a körülményt, hogy harminc font fölrobbanó anyag van a hajófenékbe zárva?

- Nem, Kazallon úr, - felel Kurtis Róbert, - ez csak egy részlet, én nem veszem számításba! S miért foglalkoznám vele? Mehetek keresni ezt az anyagot az égő szállítmány közé, abban a hajófenékben, ahová nem szabad levegőt beeresztenünk? Nem! Nem is akarok gondolni rá. Mielőtt ezt a mondatot befejezném, nem robbanhat föl már az alatt ez a tűzijáték-anyag? Igen. Tehát vagy eléri a tűz vagy nem éri el. Következőleg az a körülmény, amit ön említ, reám nézve nem létezik. Az az Isten dolga s nem az enyém, hogy megőrizzen ettől a végcsapástól!

Kurtis Róbert komoly hangon ejtette ki e szavakat s mi lehajtuk fejünket és hallgatunk. Mivel a tenger állapotát tekintve, a rögtöni futás lehetetlen, azt a körülményt el kell felejtenuk.

- Szakszerűen szólva, a fölrobbanás nem következmény, csak járulék.

Ezt a megjegyzést a mérnök tette a leghidegebb vérrel a világon.

- Feleljen kérem, egy kérdésre, Falsten úr, - szóltam ekkor. - Meggyuladhat a klórsavas káli, ha nem kap ütést, akkor is?

- Bizonyára, - felel a mérnök. - Rendes körülmények közt ez az anyag nem gyúlékonyabb, mint a közönséges lőpor, hanem csak oly gyúlékony. Ergo...

Falsten azt mondta, hogy «ergo». Nem azt gondolná az ember, hogy valami vegytani előadásban ismerteti egy tételt?

Most megint fölmentünk a földélzetre. Amint kiléptünk, Kurtis Róbert megfogja a kezemet.

- Kazallon úr, - szól s nem is igyekszik elrejteni megindulását, - ha meggondolom, hogy ez a Chancellor, melyet úgy szeretek, a lángok martaléka lesz és én nem tehetek semmit, semmit!...

- Kurtis úr, ön nagyon megindult...

- Uram, nem bírok uralkodni magamon! Ön egyedül látta, hogy mint szenvedek. - Hanem már vége, - tette hozzá, erőszakosan elfojtva.

- Tehát kétségbeesett a helyzet? - kérdeztem.

- A helyzet így áll, - szól Kurtis Róbert hidegen: - egy lőszerezelt aknához vagyunk láncolva s a kanóc már meg van gyújtva! Csak azt nem tudjuk, hogy hosszú-e ez a kanóc!

Aztán odább megy.

Jó, hogy a matrózok s a többi utasok nem tudják, mennyire súlyosbult helyzetünk.

Mióta köztudomású, hogy tűz ütött ki a hajón, Kear úr összerakosgatja legdrágább holmijait s természetesen nem törődik a feleségével. Miután meghagyta a másodkapitánynak, hogy a tüzet oltassa el, felelőssé tévén őt annak minden következményeért, hátrament kabinjába s azóta elő sem jött. Mrs. Kear sóhajtozik s bármily nevetséges is szegény asszony, megsajnálja az ember. Miss Herbey e körülmények közt azt hiszi, még lankadatlanabban kell megfelelnie úrnője iránti kötelességének s határtalan odaadással ápolja őt. Nem győzöm bámulni e fiatal leány magaviseletét, kire nézve a kötelesség minden.

Másnap, október 23-án, Huntly kapitány hivatja a másodkapitányt, ki lemegy hozzá kabinjába s ez a szóváltás folyt köztük, mint azt Kurtis Róbert nekem szóról-szóra elmondta.

- Kurtis úr, - szólt a kapitány, kinek zavaros szeme mutatja elméleti megháborodását, - én tengerész vagyok, úgy-e?

- Igen, uram.

- Ej, no, képzelje csak, nem tudom már a mesterségemet... nem tudom, mi lelt... de mindent elfelejték... semmit sem tudok már... Nem északkeletnek mentünk, mióta Charlestont elhagytuk?

- Nem uram, délkeletnek mentünk, az ön parancsa szerint.

- Hiszen Liverpoolba akarunk menni!

- Úgy van.

- És a...? hogyan hívják a hajót, Kurtis úr?

- Chancellor.

- Ah, igen, a Chancellor! Hol van most?

- Délen, a forró földön.

- No, uram, én nem vezethetem vissza északra!... Nem!... nem bírnám... Azt óhajtom, hogy ne kelljen többé elhagyni kabinomat... A tenger látásától rosszul leszek!...

- Uram, - felelt Kurtis Róbert, - remélem, hogy ápolásunk mellett...

- Igen, igen, majd meglátjuk!... később... Addig is azt parancsolom önnek, de ez az utolsó parancs lesz, amit ön tőlem kap...

- Hallgatom.

- Uram, - folytatá a kapitány, - e perctől kezdve én többé semmi sem vagyok a hajón s ön átveszi a parancsnokságot... A körülmények hatalmasabbak, mint én vagyok, s érzem, hogy nem bírok velük megmérkőzni... A fejem oda van!... Nagyon sokat szenvedek, Kurtis úr, - tette hozzá Huntly Silas, két keze közé szorítva homlokát.

A másodkapitány éles, vizsgáló pillantást vet arra, aki eddig parancsolt a hajón s csak annyit felel:

- Jól van, uram.

Aztán visszatérve a fedélzetre, elmondja nekem, hogy mi történt.

- Igen, - mondom én, - az az ember, ha nem örült, hát legalább meg van zavarodva az agya s jobb hogy önként lemondott a parancsnokságról.

- Nehéz körülmények közt veszem át helyét, - teszi hozzá Kurtis Róbert. - Mindegy, teljesíteni fogom kötelességemet.

Aztán egy matrózt szólít magához Kurtis Róbert s parancsolja neki, hogy hívja a kormányost.

A kormányos csakhamar megjelenik.

- Kormányos, - mondja neki Kurtis Róbert, - gyűjtse össze a legénységet a főárboc alá.

A kormányos eltávozik s néhány perc múlva a Chancellor emberei összegyűlve állnak a kijelölt helyen. Kurtis Róbert közéjük lép.

- Fiúk! - szól nyugodt hangon, - azon helyzetben, melyben vagyunk s általam ismert okokból, Huntly Silas úr szükségesnek vélte, hogy kapitányi állásáról lemondjon. Mától kezdve én parancsolok a hajón.

Így történt ez a változás, mely mindnyájunknak csak javára fordulhat. Erélyes és megbízható ember áll most élünkön, aki nem fog visszariadni semmi rendszabálytól, ha javunk úgy kívánja.

Letourneurék, Falsten mérnök és én azonnal szerencsét kívánunk Kurtis Róbertnek s a hadnagy és a kormányos egyesítik szerencsekívánataikat a mieinkkel.

A hajó folytatja útját délnyugatnak és Kurtis Róbert kifeszített vitorlákkal siet, hogy lehető legrövidebb idő alatt elérhesse a legközelebb eső szigetet a Kis-Antillák közül.

XIII.

Október 24-től 29-ig.

Ez egymásután következő öt nap alatt a tenger nagyon háborgó. A Chancellor fölhagyott ugyan a tenger ellen való küzködéssel s a széllel és habbal úszik, azért mégis szerfölött erősen hánykodik. Egy percnyi nyugalomunk sincs többé ez égő hajón. Irigy szemmel nézzük e vizet, mely körülveszi hajónkat, mely vonz, megigéz!

- De Kurtis úr, - mondtam, - miért nem bontjuk föl a hajó födélzetét? Miért nem árasztjuk el vízzel a hajófenéket? Ha a tűz kialudt, a vizet ismét kiszivattyúzhatnánk a tengerbe.

- Kazallon úr, - felel rá Kurtis Róbert, - mondtam önnek s most is azt mondom, ha levegőt eresztünk be, bármily csekély legyen az, a tűz egy perc alatt elterjed az egész hajón s a lángok aljától kezdve az árbocok tetejéig elborítják! Tétlenségre vagyunk kárhozattva s vannak olyan percek, mikor ahhoz kell bátorság, hogy semmit se tegyünk.

Igen! Légmentesen bedugni minden nyílást, ez az egyetlen módja a tűz gátlásának s a matrózok azt teszik.

A tűz azonban szakadatlan tovább terjed s tán nagyobb mértékben, mint gondoljuk. Lassanként a hőség oly nagy lett, hogy az utasoknak a födélzetre kellett menekülni s csak a hátsó kabinokban lehetett még lakni, melyeket megvilágítanak a nagy oldalablakok. Kear asszonyság nem hagyja el soha sem az egyiket, a másikba pedig Kurtis Róbert a kereskedőt, Rubyt helyezte el.

Én többször meglátogattam e szerencsétlent, ki teljesen megőrült; kötözve kell őt tartani, ha nem akarjuk, hogy összetörje kabinja ajtaját. Csodálatos. Őrülségében is megtartotta a szörnyű rémület érzetét s iszonyatosan ordítóz, mintha - sajátságos lélektani tünet - valósággal érezné, hogyan égeti a tűz.

Többször meglátogatom volt kapitányunkat is s úgy találom, hogy csendes, nyugodt ember és egészen okosan beszél, kivéve a tengerész mesterségére vonatkozó dolgokban. E tárgyat illetőleg nincs helyén az esze. Ápolni akarom őt, mert szenved, de nem akarja elfogadni ápolásomat s nem jön ki többé a kabinjából.

Ma bűdös füst hatolt be a válaszfal hasadékaiban a legénység lakosztályába. Bizonyos, hogy a tűz terjed ezen az oldalon s ha hallgatózik az ember, hortyogáshoz hasonló tompa pattogást hall. Vajjon hol veszi ez a tűz mindazt a levegőt, ami táplálására szükséges? Hol az a nyílás, melyet idáig nem birtunk megtalálni? A rémítő katasztrófát nem lehet most már elhárítani! Talán csak néhány nap, néhány óra van már hátra s szerencsétlenségünkre a tenger oly háborgó, hogy lehetetlen a csónakokban való menekülésre gondolni.

Kurtis Róbert rendeletére a legénység lakosztályának válaszfalait vastag vitorlavászonnal takarják be, melyet szüntelen vízbe áztatnak. Mindamellet a füst folyvást beszivárog s a forró, nedves levegő majd megfojtja már az embert.

Szerencsénkre a főárboc és az előárboc talpai vasból vannak. Másképp aljuk elégett volna már s most ledöntve hevernének és nekünk végünk volna.

Kurtis Róbert fölhúzat tehát annyi vitorlát, amennyit lehet s az északkeleti széllel, mely erősen fúj, rohanva indul a Chancellor.

Már két hete, hogy a tüzet észrevettük s hogy folyvást terjed, mert nem bírtuk eloltani. Most már napról-napra nehezebb a hajón mozogni. A hátsó födélzeten, melynek talaja nincs közvetlen összeköttetésben a hajófenékkal, még meg lehet állni, hanem a középen egészen az előrés emelvényéig, még vastag talpú csizmákkal is lehetetlen járkálni. A víz nem képes többé lehűtteni e deszkákat, melyeket belül a tűz nyaldos. A gyanta a görcsök körül sistereg a fenyőfán, a ragasztékok szétnyílnak s a kátrány, melyet a hőség fölolvastott, végig folydogál, szeszélyes ákom-bákomokat csinálva a hajó ide-oda zökkenése szerint.

S hogy szerencsétlenségünk teljes legyen, a szél hirtelen átcsap északnyugatra s dühösen fúj! Ez valódi orkán, amilyenek ezen tájakon szoktak dühöngeni néha s eltávolít bennünket az Antilláktól, melyeket elérni akarunk. Kurtis Róbert dacolni akar vele, féloldalt fordítva a vitorlákat, de a szél oly dühös, hogy a Chancellor nem bírja kiállni s nemsokára futnia kell, amerre a szél fúj, hogy kikerülje a tenger csapásait, melyek retteneteseek, mikor valami hajónak az oldalába csapkodnak.

29-én a vihar teljes dühével fordul ellenünk. Az óceán őrjöng és a sötét hullámok egészen beborítják a Chancellort. Lehetetlen volna most csónakba szállni, anélkül, hogy rögtön el ne merüljünk. Egy részünk a hátsó fedélzetre, a másik rész az előemelvényre menekült. Csak egymásra nézünk, nem mer senki beszélni.

Ami a tűzijátékszer-dobozt illeti, nem is gondolunk már rá. Kurtis Róbert szavaival élve, «ezt a részletet» elfelejtettük. Igazán nem tudom, vajon nem volna-e kíváncsi a hajó fölrobbanása, legalább egy csapással vége lenne ennek a helyzetnek. Midőn e szavakat leírom, azt hiszem, pontosan kifejezem, hogyan gondolkozunk e percben. Az ember, akit sokáig fenyeget valami veszély, végre maga óhajtja, bárcsak beütne már, mert valamely kikerülhetlen katasztrófának a várása borzasztóbb, mint maga a valóság!

Azalatt, míg lehetett, Kurtis kapitány kihozatta az eleségtárból az élelmiszerek egy részét, ahová most már nem lehet behatolni. A hőség már sokat elrontott élelmiszereinkből; hanem néhány hordó besózott húst és kétszersültet, egy tonna pálinkát, több nagy hordó ivóvizet elhelyeztünk a födélzeten, ehhez járultak takarók, műszerek, egy delejtű és vitorlák, hogy szükség esetén rögtön elhagyhassuk a hajót.

Este nyolc órakor az orkán üvöltése mellett is halljuk a tűz pattogását a hajó belsejében. A gőz ereje fölhasználja a lécek födelét s fekete füstoszlopok szállnak föl kanyarogva, mint mikor a gőz kiszáll a kazán szelepein.

A matrózok Kurtis Róberthez szaladnak, hogy megkérdezzék, mit parancsol. Mindnyájukat azon egy gondolat ragadja meg: menekülni e vulkánról, mely nemsokára kitör lábaink alatt!

Kurtis Róbert az óceánra tekint, mely felénk hajtja óriási hullámain. Már nem is lehet közeledni a bárkához, mely kapcsain függ a födélzet közepén, hanem még fölhasználhatjuk a csónakot, mely a kormányfélen függ s a kis lélekvesztőt, mely a hajó hátsó részéhez van csatolva.

A matrózok a csónakhoz rohannak.

- Nem! - kiált Kurtis Róbert, - nem! Az annyi volna, mint kijátszani utolsó kártyánkat!

Néhány megbódult matróz, köztük legelől Owen, mégis le akarja oldani a csónakot. Kurtis Róbert a hátsó födélzetre rohan s fölkap egy fejszét.

- Aki legelőször a kötélhez nyúl, ketté hasítom a fejét!

A matrózok visszahúzódnak. Néhányan fölmennek az árbocok kötélzetére. Mások egészen föl az árbockosárba menekülnek.

Tizenegy órakor nagy csattogás hallatszott a hajóközben. A válaszfalak dűlnek be, utat engedve a forró levegőnek és füstnek. Azon percben gőzoszlopok árja rohan ki a legénység lakosztályának bejáratából s hosszú lángnyelv szökik föl, az előárbocot nyaldosva.

Sikoltozás hangzik akkor. Mrs. Kear miss Herbey által támogatva kirohan a szobából, melybe már becsap a láng. Aztán megjelen Huntly Silas, a füsttől, koromtól befeketített arccal s miután csöndesen köszöntötte Kurtis Róbertet, nyugodtan fölhalad a hátsó köteleken s elhelyezkedik a hátsó árbockosárban.

Amint meglátom Huntly Silast, akkor eszembe jut, hogy még egy másik ember maradt bezárva kabinjába, melyet talán már a lángok emésztene.

Hát elveszni hagyjuk azt a boldogtalan Rubyt? A lépcső felé rohanok... De a percben megjelen az örült, haja, ruhája lángol. Anélkül, hogy kiáltana, átmegy a födélzeten s nem égnék meg a lábai! Berohan a legsűrűbb füst közé s nem fül meg! Olyan, mint valami emberi alakot öltött salamander, ki keresztül-kasul jár a tűzön!

Ekkor újabb dörgés hallatszik; a födélzet közepén függő bárka darabokra szakadva hull szét; a középső lék födele fölpattan, széttépve a vitorlavásznakat s a sokáig elfojtott láng most fölcsap a főárboc közepéig.

E percben az örült hangosan fölordít s e szavak hangzanak ajkairól:

- A tűzijáték-szereim! a tűzijáték-szereim! Mindnyájan a levegőbe röpülünk!... röpülünk! röpülünk!...

Aztán, mielőtt meg lehetett volna gátolni, a léken át beugrik az égő zsarátnokba.

XIV.

Október 29. éjjel.

Ez a jelenet borzasztó volt s a kétségbeejtő helyzet mellett is, melyben vagyunk, mindegyikünk érezte annak iszonyatos voltát.

Ruby nem él már, hanem végső szavainak talán nagyon gyászos következményök lesz. A matrózok hallották, hogy azt kiabálta: «A tűzijáték-szereim! a tűzijáték-szereim!» Megértették, hogy a hajó minden percben légbe röpülhet s hogy most már nem csupán tűzvész, hanem szörnyű fölrobbanás is fenyegeti.

Néhányan, egészen magukon kívül, minden áron menekülni akarnak, még pedig rögtön.

- A csónakot! a csónakot! - kiabálják.

Nem látják, nem akarják látni az esztelenek, hogy a tenger féktelen, hogy semmiféle csónak nem szállhat szembe e bámulatos magasságra emelkedő hullámokkal! Mi sem tarthatja többé vissza őket s nem hallgatnak kapitányuk szavára. Kurtis Róbert közéjük rohan, de hiába. Owen matróz uszítja a társait: a csónakot megragadják s kilölik.

Egy percre a levegőben himbálózik a csónak, aztán, amint a hajó a haboktól hányatva megcsusszan, a kötelek közé keveredik. A matrózok végerőlködéssel kibontják onnan s már-már tengerre ereszkedik a csónak, mikor egy óriási hullám alulról megkapja, egy pillanatig fölemeli s aztán ellenállhatlan erővel sújtja a Chancellor oldalához.

A bárka és a csónak tehát szétrombolódtak s most már csak a szűk, törékeny kis lélekvesztő maradt fenn számunkra.

A matrózok rémülettől megdermedve, mozdulatlan maradnak. Most már csak a szél füttyölését hallani a kötelek közt, s a tűz pattogását. A hajó közepe csupa égő zsarátnok s a léken át kormos füstfellegek szállnak az ég felé. A hátsó fedélzetről nem látni már a hajó elő részére s lángkorlát választja a Chancellort két részre.

Az utasok s két vagy három matróz a hátsó fedélzetre menekültek. Mrs. Kear ájultan fekszik egy tyúkketrecen s miss Herbey mellette van. Leteurneur úr átölelte fiát s keblére szorítja. Lázas izgatottság vesz rajtam erőt s nem bírom lecsillapítani. Falsten mérnök hidegen nézi az óráját s följegyzí a jegyzőkönyvébe, hogy hány óra.

Vajjon mi történik a hajó elő részén, ahol kétségkívül a hadnagy, a kormányos és a legénység többi része van, kiket nem láthatunk? Minden érintkezés megszakadt a hajó két fele közt és senki sem mehet át a lángfüggönyön, mely a nagy lék fölött emelkedik. Kurtis Róberthez közeledem.

- Minden veszve? - kérdeem.

- Nem, - felel rá. - Miután a nagy lék nyitva áll, egész özönvizet öntünk be az égő zsarátnokra s talán sikerül eloltanunk!

- De hogyan jussunk a szivattyúkhöz ez égő fedélzeten, Kurtis úr? Hogyan tud parancsot osztogatni a matrózoknak a lángokon át?

Kurtis Róbert nem felel.

- Minden veszve? - kérdeem újra.

- Nem, uram, - szól Kurtis Róbert, - nem! S míg egy deszkaszál marad e hajóból lábam alatt, nem esem kétségbe!

Ezalatt a tűz kettőzött erővel dühöng s vöröses fényben ragyognak a tenger habjai. Fent az alacsony felhőkön rémítő visszfény piroslík. Hosszú lángsugarak kígyóznak föl a hajó nyílásaiból s a hátsó fedélzet emelkedett csúcsára menekültünk. Mrs. Keart befektettük a kis lélekvesztő csónakba, mely fönt függ kötelein s miss Herbey mellette foglalt helyet.

Mily iszonyú éj s mily toll volna képes lefesteni borzalmait!

Az orkán egész erejével fúj ez égő zsarátnokra, mint valami óriási fűjtató. A Chancellor mint egy roppant tűzhajó megy a sötét éjben. Nincs más választás: vagy a tengerbe ugorni vagy a lángok közt elveszni!

De hát az a klórsavas káli nem akar meggyúlni? Az a vulkán nem nyílik meg lábaink alatt? Ruby tehát hazudott? Nincs a hajóközben semmi robbanó anyag?

Féltizenkettőkor, mikor a tenger legrémítőbb, sajátságos zúgás vegyül a féktelen elemek zajába; e jól ismert zúgás, melytől úgy remegnek a tengerészek s e kiáltás hangzik előlről:

- Szirtek! jobbra szirtek!

Kurtis Róbert fölugrik, gyors pillantást vet a fehér hullámokra s a kormánykeréknél álló ember felé fordulva:

- Jobbra a kormányrúddal, le egészen! - kiált parancsoló hangon.

De már késő. Érzem, hogy egy óriási hullám hátára vesz s rögtön egy lökést kapunk. A hajó megfeneklik hátul, nekirugaszkodik néhányszor s a hátsó árboc, aljánál letörik s a tengerbe hull.

A Chancellor nem mozdul.

XV.

Folytatása az október 29-iki éjnek.

Még nincs éjfél. Nincs holdvilág s az éj egészen sötét. Nem tudhatjuk, hol feneklett meg a hajó. A szélvész által hevesen hajtva, elérkezett-e végre az amerikai partokhoz s itt van-e közel a szárazföld?

Mondtam, hogy a Chancellor, miután néhány pillanatig rúgdalózott, teljesen mozdulatlan maradt. Pár perc múlva láncsörgés hallatszik elülről s Kurtis Róbert megtudja abból, hogy horgonyt vetettek.

- Jó! - mondja rá. - A hadnagy és a kormányos leeresztették a két horgonyt. Reméljük, hogy megállják!

Akkor látom, hogy Kurtis Róbert a köteleken előre kapaszkodik egész addig a határig, amelyen túl a lángok nem eresztik. Fölkúszik a kötél tartó rúdra egész odáig, hol kiáll a hajó oldalán túl s néhány percig fönntartja ott magát, a nehéz hullámok dacára, melyek el-elborítják őt. Látom, hogy hallgatózik. Mintha valami különös hangra figyelne a szélvész csattogása közt.

Végre visszatér a hátsó födélzetre.

- A víz bemegy a hajóba, - szól hozzám - s e víz - Isten segítsen rajtunk! - talán kioltja a tüzet.

- Hanem aztán? - szoltam én.

- Kazallon úr, - felel nekem Kurtis Róbert - «aztán», az a jövő, azt az Isten tudja! Ne törődjünk mással, csak a jelennel!

A legelső teendőnk volna a szivattyúkat megpróbálni, de e percben a lángok között nem lehet odáig hatolni. Valószínű, hogy a hajó aljában valamelyik oldalborda betört s tág utat nyitott a víznek, mert úgy veszem észre, hogy a tűz már csökken. Rémitő sistergést hallunk, ami azt bizonyítja, hogy a két elem küzd egymással. Bizonyos, hogy a tűzhely alapját már elérte a víz az első sorban álló gyapot-bálok már átáztak.

Csak rajta! hadd oltsa ki a tüzet ez a víz, aztán majd ő ellene fordulunk! Talán kevésbé lesz félelmes, mint a tűz! A víz a tengerész eleme s a tengerész megszokta azt legyőzni!

Leírhatatlan aggodással várjuk, míg elmúlik az a három óra, ami még hátra van e hosszú éjből. Hol vagyunk? Csak annyi bizonyos, hogy a hullámok lassanként visszahúzódnak s a tenger dühe csillapul. A Chancellor körülbelül egy órával a tetőponton álló dagály után feneklett meg, de nehéz pontosan tudni így minden mérés és számítás nélkül. Ha így van, akkor remélhetjük, föltéve, hogy a tűz kialszik, hogy a következő dagálykor könnyen elindítjuk a hajót.

Ötödfél órakor hajnal felé a lángfüggöny, mely a hajó elő- és hátrészét szétválasztotta, lassanként eloszlik s egy sötét csoportot látunk rajta keresztül. Ez a hajó legénysége, kik az előrészt szűk emelvényére szorultak föl. Nemsokára helyreáll a közlekedés a hajó két vége közt s a hadnagy és a kormányos átjönnek hozzánk a hátsó födélzetre, a köteleken járva, mert még nem lehet a födélzetre lépni.

Kurtis kapitány, a hadnagy és a kormányos jelenlétemben tanácskoznak együtt s megegyeznek abban, hogy nem kell semmihez nyúlni, mielőtt megvirradna. Ha a szárazföld közel s ha a tenger hajózható, kiszállunk a partra, vagy a kis lélekvesztővel, vagy tutajon. Ha semmi szárazföld sem látható, ha a Chancellor valami magányos szirten feneklett meg, akkor igyekszünk, hogy ismét elindíthassuk s eljuthassunk vele a legközelebbi kikötőig.

- De, - szólott Kurtis Róbert, kinek véleményével egyetért a hadnagy és a kormányos is, - nehéz kitalálni, hol vagyunk, mert azok az északnyugati szelek nagyon messze lehajthatták a Chancellort délfelé. Már régóta nem számíthattam hosszúságot s mivel nem ismerek semmi szirtet az Atlanti-óceán e részén, meglehet, hogy Dél-Amerika valamely partján feneklettünk meg.

- Hanem, - mondtam, - minket folyvást fölrobbanás fenyeget. Nem hagyhatnók el a Chancellort s nem menekülhetnénk...

- E szirtre? - felelt Kurtis Róbert. - De hát milyen ez? Vajjon nem borítja-e el a tenger, ha megdagad? Megismerhetjük ebben a sötétségben? Hadd legyen nappal s akkor meglátjuk.

Kurtis Róbert e szavait rögtön közlöm a többi utassal. Nem teljesen megnyugtatók ugyan e szavak, de senki sem akarja látni az új veszélyt, melyet a hajó helyzete teremt, ha szerencsétlenségünkre valami ismeretlen szirtre vetődött, több száz mérföldnyire a száraztól. Mindenkit az az egy gondolat foglal el, hogy most a víz küzd értünk, még pedig sikeresen küzd a tűzzel, következésképpen a bekövetkező fölrobbanás ellen is.

Valóban a láng helyét lassanként sűrű fekete füst váltotta föl, mely nedves, gőzölgő oszlopokban kanyarog ki a léken. Néha-néha egy-egy tűznyelv villan föl még a sűrű füstből, de csaknem azonnal kialszik. A tűz pattogása helyett most a víz sistergése hallatszik, amint gőzzé válik az égő zsarátnokon. Bizonyos, hogy a tenger megteszi azt, amit a mi szivattyúink és vedreink nem bírtak volna megtenni s ennek a tűznek, mely ezerhét száz bál gyapot közt dúlt, a kioltására csakugyan nem kevesebb kellett, mint valami árvíz!

XVI.

Október 30.

A hajnal első derengése kezdi megvilágítani a láthatárt, de a tengeren lebegő köd, miatt a látás csak nagyon szűk körre terjed. Még nem látunk semmi földet, pedig szemeink nyugtalan kutatják az óceán egész nyugati és déli részét.

A tenger most csaknem egészen visszahúzódott, nincs hat lábnyi víz a hajó körül. Itt-ott kiemelkedik néhány sziklacsúcs s a vízfenék színéről láthatni, hogy bazalt sziklák. Hogyan juthatott a Chancellor ilyen előre ezen a szirten? Valami roppant hullámnak kellett a hajót fölemelni s én éreztem is azt a megfeneklés előtt. S amint körültekintek a sziklasoron, mely hajónkat körülveszi, azt kérdem magamban, hogyan fogjuk onnan kiszabadítani.

Előre van hajolva s hátulja magasabban áll, ami miatt nagyon nehéz a fődélzeten járni s azonkívül azon mértékben, amint az óceán felszíne leszáll, kissé a jobb oldalára is hajlik a hajó. Kurtis Róbert egy ideig félt is, hogy nem fordul-e föl a hajó, amint a víz lejobb száll; de most már megállapodott a hajó elhajlása s e tekintetben nincs többé ok a félelemre.

Hat órákor reggel erős csapkodást hallunk. A hátsó árboc, melyet a hullám elvitt, visszatért s döngeti a Chancellor oldalát. Ugyanakkor kiáltás is hangzik s Kurtis Róbert neve hallatszik több ízben.

Arra tekintünk, ahonnan e kiáltások hallatszanak s a reggeli szürkületben egy embert látunk, ki az úszó árboc kosarába kapaszkodik, Huntly Silas, kit a leeső árboc magával ragadott s ki csodálatos módon megmenekült a haláltól.

Kurtis Róbert segélyére rohan egykori kapitányának s ezer veszéllyel szembeszállva, sikerül neki fölhozni őt a fődélzetre. Huntly Silas, anélkül, hogy egy szót szólna, leül a hátsó fődélzet legtávolibb zugában. Ez az ember, ki teljesen passzív lény lett, nem számít többé.

Együttal sikerült közelebb vonni az úszó árbocot s feszesen a hajóhoz kötik, melynek nem fenyegeti többé oldalát. Ennek a kihalászott jószágnak talán még hasznát vesszük, ki tudja?

Most már jóformán megvirradt, a köd kezd fölemelkedni. A szem már három mérföldnél messzebbre körültekinthet a láthatáron, de még semmi sem látszik, ami parthoz hasonlítna. A szirtek körülbelül egy mérföldnyire futnak délnyugatra és északkeletre. Északon egy szabálytalan alakú kis szigetecske emelkedik ki a vízből. Sziklák szeszélyes összehalmozódása, mely legfőlebb kétszáz rőfnyire áll azon helytől, hol a Chancellor megfeneklett s valami ötven lábnyi magas. Tehát fölül emelkedik a legnagyobb dagály magasságán is. Egy nagyon szűk, de apály idején járható útféle elvezet bennünket e szigethez, ha szükséges.

Túl rajta a tenger ismét fölveszi sötét színét. Ott mély a víz. Ott végződnek a szirtek.

A csalódás végtelenül leverő érzete száll meg minden kedélyt. Valóban attól lehet tartani, hogy e szirtek nem állnak szárazfölddel érintkezésben.

E percben, - hét óra, - már egészen világos lett s a köd eltűnt. A láthatár kitisztult a Chancellor körül, hanem a víz és az ég ugyanazon egy határvonalban olvad össze s az egész teret betölti a tenger.

Kurtis Róbert mozdulatlan vizsgálja az óceánt, főleg nyugat felé. Letourneur úr és én, egymás mellett állva, figyelünk minden legkisebb mozdulatára s világosan olvassuk a gondolatokat, melyek agyát szorongatják. Nagy a meglepetése, hogy sehol sem látszik szárazföld, mert bizonyosan azt hihette, hogy közel járunk hozzá, mert csaknem mindig dél felé vitorlázott, mióta a Bermudáknál megfordult a Chancellor.

Ekkor Kurtis Róbert elhagyja a hátsó fődélzetet s köteleken átkapaszkodik a főárbc kötéltartó rúdaira, aztán átmegy a korlátfákon az előárbc köteleire. Onnan vizsgálja néhány percig a legnagyobb figyelemmel a tájat: aztán visszakúszik a köteleken s hozzánk jön megint.

Kérdő pillantással tekintünk reá.

- Semmi föld! - felel hidegen.

Akkor Mr. Kear előlép s bosszúsan kérdezi:

- Hol vagyunk, uram?

- Nem tudom, - válaszol Kurtis Róbert.

- Önnek tudnia kellene! - felel vissza ostobán a petróleum-kereskedő.

- Meglehet, de nem tudom!

- Na, - szól Mr. Kear, - tudja meg ön, hogy nekem nincs kedvem örökké az ön hajóján maradni, uram s követelem, hogy induljunk tovább!

Kurtis Róbert felelet helyett csak vállat von. Aztán felém és Letourneur úr felé fordul s így szól:

- Megtekintem a hosszúságot ha kisüt a nap s akkor megtudjuk, hogy a szélvész az Atlanti-óceán melyik részére vetett.

Kurtis Róbert aztán élelmiszereket osztogat ki az utasoknak s a matrózoknak. Mindnyájunknak szüksége van rá, mert el vagyunk lankadva a fáradság és az éhség miatt. Kétszersültet eszünk s egy kis szárított hús; aztán a kapitány, anélkül, hogy egy percet is elvesztegetne, hozzá lát különböző rendszabályokhoz, hogy a hajót ismét el lehessen indítani.

A tűz nagyon megfogyott s most már semmi láng sem csap ki. A füst is kisebb, ámbár még fekete. Bizonyos, hogy a hajóközben nagymennyiségű víz lesz, de nem lehet tudni, hogy mennyi, mert a födélzeten még nem lehet járni.

Kurtis Róbert ekkor megöntözteti az égő deszkákat s két óra múlva a matrózok már járhatnak a födélzeten.

Első dolguk kipuhatolni a víz magasságát s a kormányos hozzá lát ehhez. A vizsgálatból kiderül, hogy öt lábnyi a víz a hajóközben, de a kapitány még nem ad rendeletet, hogy kiszivattyúzzák, mert azt akarja, hadd végezze el dolgát a víz. Előbb a tűzzel kell végezni. Aztán jön a víz.

Nem jobb lesz-e rögtön elhagyni a hajót s a sziklára menekülni? Kurtis kapitánynak nem ez a véleménye s a hadnagy és a kormányos is helyeslik, amit a kapitány mond. Valóban, ha a tenger dühöng, nem igen lehetne tartózkodni e sziklákon, még a legmagasabbakon sem, mert a nagy hullámok lesöpörhetnek. Ami a fölrobbanás lehetőségét illeti, az most már nevezetesen csökkent; a víz bizonyosan behatolt a hajófenék azon részébe is, hol a Ruby málhái vannak és köztük természetesen a tűzijátékhoz való szer. Elhatároztuk tehát, hogy sem az utasok, sem a matrózok nem hagyják el a Chancellort.

Ekkor aztán a hátsó födélzeten tanyát ütöttünk s néhány matracot, melyek nem égtek el, fölhoztak a két utasnő számára. A matrózok, kik megmentették függőágyaikat, elhelyezik azokat az előtéri emelvény alatt. Ott fognak lakni, mert előbbi helyük teljesen lakhatatlan.

Szerencsére nem nagy a kár az eleségtárban; az élelmiszerek nagy része megmaradt, mint szintén a vizes-hordók is. A tartalék-vitorlák raktára, mely a hajó legelején áll, szintén épségben maradt.

Nos, talán elértük a megpróbáltatások végét! Az ember örömet akarná ezt hinni, mert reggel óta a szél nagyon megszeliült s a hullám a tengeren nagyon lecsillapult. Ez kedvező körülmény, mert ha e percben hullámcsapkodások sújtanák a Chancellort, okvetlen összezúznák a hajót e bazalt szirteken.

Sokáig beszélgettem Letourneurékkal a hajó tisztjeiről, a matrózokról és hogy miként viselték magukat a veszély idején. Mindnyájan bátorságot és erélyt tanúsítottak. Walter hadnagy, a kormányos, a hajóács Daoulas különösen kitüntették magukat. Derék legények, jó tengerészek, akikre lehet számítani. Ami Kurtis Róbertet illeti, őt nem dicsérhetem eléggé. Most is, mint mindig, mindenre kiterjed figyelme, mindenütt ott van; bármily akadály jelentkezik, ő mindjárt kész szembeszállni vele; biztatja matrózait szóval, tettel s ő a lelke ennek a legénységnek, mely mindent az ő útmutatása szerint cselekszik.

Eközben reggel hét óra óta a tengeren ismét kezdődik a dagály. Most tizenegy óra s a szirtek csúcsai mind eltűntek már a víz alatt. Várható, hogy a Chancellor hajóközében is emelkedni fog a víz, amint a tenger szintje emelkedik s csakugyan úgy is van. A másodkapitány nem-sokára arról értesít, hogy a víz már kilenc lábnyi a hajóban s újabb gyapotrétegek merülnek víz alá, de azon csak örülhetünk.

Mióta itt a dagály, a hajót környező sziklák legnagyobb része víz alá merült; csak a határvonalai látszanak ki egy kis köralakú, valami 250-300 lábnyi átmérőjű medencének, melynek északi szögletét foglalja el a Chancellor. A tenger ott meglehetősen nyugodt s a hullámok nem jönnek el egész a hajóig, ami szerencsés körülmény, mert hajónk teljesen mozdulatlan lévén, a hullám épp úgy csapkodná, mint valami sziklát.

Féltizenkettőkor kisütött a nap, melyet tíz óra óta egy kis felhő takart. A kapitány, ki már reggel hozzá kezdett a számításához, most fölveheti a délkört s pontos számítást csinálhat délben.

Azután visszatér hozzánk a hátsó födélzetre s így szól:

- Az északi szélesség $18^{\circ} 5'$ s a nyugati hosszúság $45^{\circ} 53'$ foka alatt vagyunk.

Akkor megmagyarázza a kapitány a helyzetet mindazoknak, kik nem tudják magukat tájékoztatni a hosszúság és szélesség számai után. Kurtis Róbert jól teszi, hogy semmit sem titkol el; azt akarja, hogy mindenki pontosan tudja, hogyan állunk jelenleg.

A Chancellor megfeneklett az északi szélesség $18^{\circ} 5'$ s a nyugati hosszúság $45^{\circ} 53'$ foka alatt, egy szirten, mely nincs a térképen megjelölve. Hogyan, hát létezhetnek ilyen szirtek az Atlanti-óceán ezen részén, anélkül, hogy a földrajznak tudomása volna róluk? Vagy valami új alakulás ez a kis sziget s valami tengeralatti tűzhányó által emelkedett föl? Nem birom másképp megmagyarázni.

Bármint legyen is, e szigetekcske legalább nyolcszáz mérföldnyire esik Guyanától, azaz a legközelebbi szárazföldtől.

Ez a legpontosabb számítás eredménye.

A Chancellort tehát eleinte a Huntly Silas esztelen nyakassága, aztán az az északnyugati erős szél, mely elől futnia kellett, lehajtották délre egészen a tizennyolcadik fokig. Következőleg a Chancellornak még nyolcszáznál több mérföldet kellene vitorláznia, hogy a legközelebbi parthoz elérjen.

Ilyen a helyzet. Súlyos, de a benyomás, melyet a kapitány e nyilatkozata eredményez, nem rossz - legalább e percben. Micsoda új veszélyek ijeszthetnének most már meg bennünket, mikor ép most menekültünk ki a tűzvész és fölrobbanás veszélyétől?

Elfelejtik, hogy a hajóköz tele van vízzel, hogy a szárazföld messze, hogy a Chancellor, ha ismét tengerre száll, elmerülhet útközben... A kedélyek még a kiállt rémület benyomása alatt állnak s egy kis nyugalmat találván, mindjárt hajlandók bizalmat meríteni.

Most mit csinál Kurtis Róbert? Egész egyszerűen, amit a közönséges józan ész parancsol: először teljesen kioltja a tüzet, aztán tengerbe dobhatja a szállítmányt egészen vagy legalább egy részét, természetesen a klórsavas káli dobozával együtt, kiüríti a vizet, betömeti a nyílást s miután a hajó megkönnyebbült, fölhasználja a dagályt, hogy lehető leggyorsabban elhagyhassa ezt a szirtet.

XVII.

Október 30. folytatása.

Beszéltem Letourneur úrral helyzetünkről s azt tartom, biztosíthattam őt, hogy nem sokáig fogunk ezen a szirten időzni, ha a körülmények kedveznek. De Letourneur úr, úgy látszik, nincs az én véleményemen.

- Én ellenkezőleg attól félek, - válaszol, - hogy nagyon is soká maradhatunk itt ezeken a szirteken!

- Ugyan miért? - kérdem. - Néhány száz mázsa gyapotot kidobni, az nem nehéz és nem hosszas munka, két-három nap alatt elvégezhető.

- Kétségkívül, Kazallon úr, az hamar megvolna, ha a legénység már ma hozzá kezdhette a munkához. Hanem teljes lehetetlen behatolni a Chancellor hajóközébe; most a levegő ott fojtó s ki tudja, nem múlik-e el több nap, mielőtt oda be lehetne menni, mert a közbenső gyapotréteg még most is ég? Aztán, ha kioltottuk is a tüzet, képesek leszünk-e mindjárt tovább hajózni? Nem! Ki kell ürítenünk a vizet, mely okvetlen jelentékeny mennyiség, s kiüríteni a legnagyobb vigyázattal, ha nem akarunk elsülyedni, miután az imént majd megégtünk. Nem, Kazallon úr, én nem ringatom magamat csalódásokban s nagy szerencsének tartom, ha három hét múlva elhagyhatjuk e sziklát. S Isten adja, hogy valami szélvész ne rohanjon meg bennünket, mielőtt a sík tengerre szálltunk volna, mert a Chancellor összetörik, mint valami üveg ezen a szirten s itt lesz a sirunk!

Valóban ez a veszély fenyeget leginkább. A tüzet elfojtjuk, a vizet majd csak kiürítjük, - legalább mindenből azt remélhetjük; hanem a legelső szélvész tönkre tesz bennünket. Föltéve, hogy a sziklák legmagasabb része menhelyet nyújtana is a vihar alatt, mi lesz belőlünk, ha hajónkból nem marad meg egyéb, csak szétzúzott deszkák!

- Letourneur úr, - kérdeztem ekkor, - bízik ön Kurtis Róbertban?

- Teljesen bízom, Kazallon úr, s úgy tekintem, mint az ég kegyelmét, hogy Huntly kapitány neki adta át a hajó parancsnokságát. Bizonyos vagyok benne, hogy Kurtis Róbert mindent meg fog tenni, amit csak tenni lehet, hogy e gonosz helyzetből kiszabaduljunk.

Midőn kérdezem a kapitánytól, mit gondol, meddig maradhatunk még e sziklán, azt feleli, hogy azt még nem tudja meghatározni s hogy az főleg a körülményektől függ, de reméli, hogy az időjárás nem lesz kedvezőtlen. A légsúlymérő csakugyan folyvást emelkedik s anélkül, hogy ingadoznék, mint ahogy szokott, midőn nincsenek még kellő egyensúlyban a légrétegek. Tartós, szép idő jelül vehető tehát, - következőleg szerencsét ígérő jóslás gyanánt vállaltunkhoz.

Egyébként egy percet sem veszteget el a kapitány s mindenki buzgón a dologhoz lát!

Kurtis Róbert először is arra törekszik, hogy teljesen kioltsa a tüzet, mely még a felső gyapotrétegekben dül, ahová nem hatott föl a víz a hajóközben. De nem vesztegeti azzal az idejét, hogy a szállítmányt kímélgesse. Világos, hogy a tűz csak úgy oltható el, ha mindkét oldalról özönvíz közé temetik. A szivattyúk tehát újra rákezdik a munkájukat.

Most még elég a szivattyúk kezelésére a legénység. Az utasokat nem veszik igénybe; de mi mindnyájan készek vagyunk karjainkat följánni s nem megvetendő segínyt nyújthatunk, ha majd a hajó kiürítéséhez kell látni. Addig is Letourneurék meg én azzal töltjük az időt, hogy egy kicsit beszélgetünk, egy kicsit olvasunk, s én azonfölül pár órát naplóm szerkesztésére szentelek.

Falsten mérnök, ki különben sem igen közlékeny, elmélyed számíttatásaiba vagy gépterveket vázol alaprajzban, hossz- és keresztmetszetben. Adná az ég, hogy valami hatalmas eszközt találna föl, mellyel a Chancellort ismét elindíthatnánk!

Kearék félrehúzódnak s nem untatnak szakadatlan panaszkodásaikkal; fájdalom, miss Herbey kénytelen velök maradni s csak nagyon ritkán vagy éppen nem látjuk a fiatal leányt.

Ami Huntlyt illeti, ő nem avatkozik semmibe, ami a hajót illeti; a tengerész elveszett már benne s az ember is csak éppen, hogy tengődik.

Az eleségtár fölügyelője Hobbart, ép úgy végzi szokott szolgálatát, mintha a hajó rendes menetét folytatná. Ez a Hobbart alázatos, képmutató személy, ki rendesen nem igen barátságos lábon áll a szakácsával Jynxtroppal, egy cudar, baromias képű, szemtelen négerrel, ki jobban bele avatkozik a többi matróz dolgába, mint kellene.

Mulatságunk hát igen kevés lehet a hajón. Szerencsére az az eszmém támad, hogy szemléljük meg az ismeretlen szirtet, melyen a Chancellor megfeneklett. A séta nem lesz sem hosszú, sem változatos, az igaz, de hát legalább alkalmunk nyílik pár órára elhagyni a hajót s tanulmányozni ezt a földet, melynek eredete kétségkívül érdekes.

Szükséges is egyébként, hogy e szirtet, melyek a térképen nincsenek megjelölve, pontosan lerajzoljuk. Gondolom, hogy Letourneurék meg én könnyen elvégezhetjük ezt a helyszínelési munkát, Kurtis kapitányra bízva, hogy egészítse ki aztán, ha majd újólag kiszámította a legnagyobb pontossággal a szirt fekvésének földrajzi hosszát és szélességét.

Javaslatomat Letourneurék elfogadták. A kapitány rendelkezésünkre bocsátja a kis csónakot, mérő kötéllel ellátva s egy matrózzal, aki evez. Október 31-én reggel elhagyjuk a Chancellort.

XVIII.

Október 31-től november 5-ig.

Azzal kezdtük, hogy körülevetük a szirtet, melynek hossza körülbelül egy negyed mérföld.

E kis körülhajózást hamar elvégeztük s kezünkben a mérőkötéllel, meggyőződünk róla, hogy a sziklasziget szélei mintegy oszlopszerűen nyúlnak le. A víz köröskörül szerfölött mély s nem kételkedhetünk, hogy e sziget valami hirtelen fölemelkedésnek, valami erőszakos föltaszításnak, a föld belsejében forrongó tűznek köszönheti létrejöttét.

Egyébként a sziget vulkanikus eredetét nem is lehetne eltagadni. Mindenfelé csak bazalt-sziklák láthatók, melyeknek szabályos prizmái az egésznek egy óriási jegec képét kölcsönzik. A tenger bámulatosan átlátszó a szirt szélein s látni engedi a jegecoszlopok furcsa tömegét, mely e csodálatraméltó alkotmányt tartja.

- Különös egy sziget, - szólt Letourneur úr, - s úgy látszik, hogy nemrég támadt.
  - Az világos, apa, - viszonzá a fiatal András, - s én még hozzá teszem, hogy hasonló tünemény, mint amilyen a Júlia-szigetét Sicília partja mellett s a Santorin-szigeteket hozta létre az Archipelagusban, alkotta ezt a szigetcskét is éppen ide, hogy a Chancellor megfenekeljék rajta!
  - Valóban, - tettem hozzá, - valami vulkanikus fölemelkedésnek kellett történni az Óceán e részén, mert e szirt nincs meg a legújabb térképeken sem, pedig nem kerülhetne volna ki a tengerészek szemeit az Atlanti-óceán ezen részében, hol elég gyakran járnak hajók. Vizsgáljuk hát meg gondosan s meg fogjuk ismertetni a hajósokkal.
  - Ki tudja, nem tűnik-e el nemsokára hasonló tünemény folytán, mint amilyen létre hozta? - jegyezte meg Letourneur András. - Tudja ön, Kazallon úr, ezeknek a vulkanikus szigeteknek a léte gyakran igen rövid, s mikor a geographusok ezt a miénket följegyzik új térképeikre, talán már nem is létezik!
  - Mindegy, édes fiam, - felelt Letourneur úr. - Jobb, ha az ember figyelmeztet valami veszélyre, ami nem létezik, mintha elmulaszt megjelölni oly veszélyt, amely létezik, s a tengerészeknek nem lesz joguk panaszkodni, ha nem találnak többé szirtet ott, ahol mi megjelöltük.
  - Igazad van, apa, - szólt András, - s végre is lehetséges, hogy e szigetcske megmarad addig, mint a mi öt világrészünk. De, ha csakugyan el kell tűnnie, Kurtis kapitány jobb szeretné, hogy néhány nap múlva történnék, mindjárt, mihelyt kijavította a hajója sérüléseit, mert akkor nem kellene fáradoznia a hajója elindításán!
  - Igazán, András, - kiáltottam föl tréfálva, - ön úgy akar rendelkezni a természettel, mintha ura volna! Ön azt akarja, hogy emelkedjék föl s nyeljen el egy sziklaszigetet, amikor önnek tetszik, amikor önnek szüksége úgy kívánja, s miután ide teremtette a kedvünkért ezeket a sziklákat, hogy a Chancellornak legyen min megfenekleni, most megint tüntesse el az ön varázsvesszejének egy ütésére, hogy a Chancellor tovább vitorlázhasson!
  - Én nem akarok semmit, Kazallon úr, - válaszolt a fiatal ember mosolyogva, - legfőlebb hálát akarok adni az Istennek, hogy olyan szemmeláthatólag megoltalmazott. Isten e szirtekre akarta vetni hajónkat s ismét kimozdítja innen, ha kellő a pillanat elérkezik.
  - S mi támogatni fogjuk teljes erőnkől mind abban, amit elhatároz, úgy-e barátim?
  - Igen, Kazallon úr, - felelt Letourneur úr, - mert az az emberi nem törvénye: segíts önmagadon. Hanem azért Andrásnak igaza van, ha Istenbe helyezi bizalmát. Bizonyos, hogy az ember, mikor a tengerre szállni merészkedik, bámulatosan fölhasználja a természettől nyert tehetségeit; hanem itt e végtelen óceánon, midőn a féket vesztett elemek dühöngnek, itt érzi, mily törékeny a hajó, melyen úszik, s mily törékeny ő maga! S én azt hiszem, a tengerész jelszavának ennek kellene lenni: Bízzál önmagadban s higgy az Istenben!
  - Teljesen igaz, Letourneur úr, - viszonoztam. - S én azt hiszem, nagyon kevés tengerész van, kinek lelke megátalkodottan zárva maradna a vallásos benyomások előtt!
- Így beszélgetve, gondosan megvizsgáljuk a sziklákat, melyek a sziget alapját képezik s meggyőződünk, hogy eredete csak minapi. Nincs itt egyetlen egy kagyló, egy csomócska tengeri hinár, ami e bazalt falakhoz tapadt volna. Valami természetrajz-kedvelő hiába kutatná e kőhalmazt, nem találná az állat- és növényvilágnak itt még semmi nyomát. A puhányok egészen hiányzanak, valamint a vízi növények is. A szél nem hozott még ide semmi magot s a tengeri madarak nem kerestek itt menhelyet. Csak a geológus találhat érdekes tárgyat tanulmányra, e bazalt szirteket vizsgálva, melyek csupán platonikus alkotás nyomait viselik magukon.

Csónakunk e percben visszatér a sziget déli sarkára, melyen a Chancellor megfeneklett. Ajánlom társaimnak, hogy szálljunk ki, s ők elfogadják.

- Azon esetre, ha a sziget eltűnnék, - szólta a fiatal Letourneur nevetve, - legalább egyszer látogatást tettek rajta emberi lények.

A csónak parthoz áll s mi kiszállunk a bazaltsziklára. András előre megy, mert a talaj eléggé járható s a fiatal embernek nincs szüksége támogató karra. Atyja kissé hátra marad velem s most együtt megyünk fölfelé a lassan emelkedő halmon, egész a sziklasziget legtetéjéig.

Egy negyed óra alatt fölértünk s mindhárman leülünk egy bazalt darabra, mely a sziget legmagasabb sziklájának csúcsát koronázza. Letourneur András akkor egy jegyzőkönyvet vesz elő zsebéből s kezdi lerajzolni a sziklaszigetet, melynek körvonalai tisztán kiválnak a zöld vízből.

Az ég tiszta s a tenger alacsony lévén ekkor, kiemelkednek a legutolsó pontok is délen, a szirtek közt csak az a keskeny vízút marad fenn, melyen a Chancellor haladt, mielőtt megfeneklett.

A sziget alakja ugyancsak furcsa s nagyon hasonlít egy kövér sódarhoz, melynek puffadt domborodásán foglalunk mi most éppen helyet.

S valóban, amint András lerajzolta a szigetet, atyja így szól hozzá:

- De fiam, te egy sonkát rajzoltál ide!

- Igen, apa, - felel András, - egy bazalt sonkát, akkorát, hogy jóllakhatik vele az óriás Gargantua, s ha Kurtis kapitány beleegyezik, ennek a szigetnek azt a nevet adjuk: «Ham-Rock».

- Helyes! - kiáltottam, - a név nagyon jó! Ham-Rock szirtje! S bár ne jönnének a hajósok közel hozzá, mert nincs elég kemény foguk hozzá, hogy bele harapjanak.

A Chancellor a sziget déli végén feneklett meg, azaz a sonka végén, abban a kis öblöcskében, melyet a sonka domborulása itt képez. A hajó jobb oldalára hajlik, még pedig e percben nagyon meghajlik, mert az apály éppen most legalacsonyabb.

Mikor Letourneur András rajzolását bevégezte, lemegyünk a másik oldalon, mely szép domborúan nyugat felé hajlik s nemsokára egy szép barlangot pillantunk meg.

Ha rátekinthet az ember, igazán azt mondaná, hogy műépítészeti munka; hasonlít ama barlangokhoz, melyeket a Hebridákon s különösen Staffa-szigetén alkotott a természet. Letourneurék, kik látták a Fingal barlangját, egészen olyannak találják ezt itt, csak hogy kisebb arányokban. Ugyanazon alakulása a bazaltjegeceknek, ugyanazon fekete gerendák mennyezete, melyek összeérő végeiknél valami sárgás anyaggal vannak bevonva, ugyanazok a tisztán metszett élek, melyeket a kőfaragó vésője nem vágthatott volna ki tisztábban, végre ugyanazon szélzúgás e zengő bazaltsziklák közt, hol a gaëlek Fingal hárfájának húrjait hallják megzendülni. Csakhogy a staffai barlangban víz a talaj, míg itt csak a nagyon magas hullámok érhetik el a barlangot s a talajt száraz, síma bazaltsziklák képezik.

- Azonfölül, - jegyezte meg Letourneur András, - a staffai barlang óriási gót székesegyház, ez pedig itt csak a kápolnája annak a székesegyháznak! De ki gondolta volna, hogy ilyen csodát találunk az óceán egy ismeretlen sziklaszigetén!

Miután egy óra hosszat pihentünk a Ham-Rock barlangjában, végig megyünk a kis sziget partján s visszatérünk a Chancellorhoz. Kurtis Róbertet értesítjük fölfedezéseinkről s ő beírja térképére a szigetcske nevét, amint azt Letourneur András elnevezte.

A következő napokon soha sem mulasztottuk el meglátogatni ezt a ham-rocki barlangot, hol néhány jó órát töltünk. Kurtis Róbert is meglátogatta, de egészen más dolgok foglalták el agyát, hogysem rá ért volna a természet eme csodáját bámulni. Falsten elment oda egyszer, hogy megvizsgálja a sziklák minőségét s a geológus könyörtelenségével le is tört belőle néhány darabot. Mr. Kear restelt fáradni s a hajón maradt. Mrs. Keart fölkerítem, kísérem el egyik kirándulásunk alkalmával, de félt a csónakba ülni s nem fogadta el ajánlatunkat.

Letourneur úr megkérdezte miss Herbeyt is, nem szeretné-e meglátogatni a szigetet. A fiatal leány el is fogadta ez ajánlatot, örvendve, hogy ha bár csak egy óráig is, megmenekülhet úrnője szeszélyes zsarnoksága alól. De, mikor Mrs. Keart kérte, hogy eressze el, Mrs. Kear egyenesen megtagadta.

Engem fölingerel ez a magaviselet s közbejárulok Mrs. Kearnál miss Herbey részére. Küzködnöm kell, de mivelhogy alkalmam volt már szolgálatot tenni az önző asszonynak, s mivelhogy még szüksége lehet rám, végre hát enged kéresemnek.

Miss Herbey tehát több ízben elkísér a sziklák közti sétáinkra. Többször halásznak is a kis sziget partján s vidám lakomát csapunk a barlangban, mialatt a bazalt-hárfák zengenek a szél fúvására. Igazán boldogok vagyunk, hogy így örülni látjuk Herbey kisasszonyt pár órai szabadságának. Igaz, hogy a szigetekcske kicsi, de a fiatal leánynak soha semmi még oly nagyknak nem látszott!

Mi magunk is szeretjük e kopár szirteket s nemsokára nem lesz már itt egy darab kő, amit ne ismernénk, egy ösvény, melyen vidáman át ne mentünk volna már. Ez itt tágas birodalom a Chancellor szűk fedélzetéhez képest s bizonyos vagyok benne, hogy sajnálni fogjuk, mikor majd elhagyjuk.

Ami Staffa-szigetét illeti, Letourneur Andrástól tudjuk, hogy az a Mac-Donald család tulajdona s évenként tizenkét font sterlingért adják bérbe.

- Ugyan, urak, - kérdi miss Herbey - mit gondolnak, adna-e valaki ezért egy fél aranyat?
- Egy fillért sem, miss, - szólok nevetve. - Talán szándékozik kegyed haszonbérbe venni?
- Nem, Kazallon úr, - felel a fiatal leány, egy sóhajt fojtva el, - pedig talán ez az egyetlen hely, ahol boldog voltam!
- Én is boldog! - suttog András.

Mennyi elrejtett szenvedés hangzik miss Herbey e szavaiban! A szegény fiatal leány, kinek nincsenek rokonai, nincsenek barátai, még nem talált boldogságot - néhány percnyi boldogságot - csak az Atlanti-tenger egy ismeretlen szikláján!

XIX.

November 6-tól 15-ig.

Az öt első nap a Chancellor megfeneklése után, sűrű, bűdös füst szállt föl a hajóközből; aztán lassanként szünni kezdett s november 6-án a tüzet már kioltottnak tekinthetjük. Óvatosságból azonban még folytatatja Kurtis Róbert a szivattyúzást, úgy hogy a hajó belseje most már majd az alsó födélzetig tele van vízzel. Csak mikor a tenger leapad, apad a víz a hajófenékben is s a két víz felszíne egyenlő magasan áll kívül belül.

- Ami azt mutatja, - szól Kurtis Róbert, - hogy a lyuk, melyen a víz be és kiömlik, nagy, mert igen hamar megtelik és leapad benn a víz.

S valóban a szakadék a hajó oldalán nem kisebb mint négy négyszög láb. Az egyik matróz, Flaypol, apály idején leszállt a vízbe s megtalálta a lyukat. Harminc lábnyira van az a kormányrúdtól előre s három deszkabordát tört be az éles szikla, körülbelül két lábnyira a hajógerinc eresztékétől. Az ütés roppant erővel történt, mert a hajó súlyosan meg volt terhelve s a tenger szerfölött hullámozó. Sőt azt lehet csodálni, hogy a hajó bordái nem szakadtak be több helyütt. Ami a lyukat illeti, vajjon könnyű lesz-e betömni, azt akkor tudjuk meg, ha a gyapotszállítmányt kimozdítjuk onnan, hogy az ácsmester oda hatolhasson. Hanem még két nap kell, mielőtt bemehetnének a hajófenékre s kihozhatnák onnan a gyapot-bálokat, melyeket még el nem pusztított a tűz.

Ezen idő alatt Kurtis Róbert nem marad tétlen, s matrózai buzgón segítvén, fontos munkákat végez.

Helyreállíttatja a hátsó árbocot, mely letört még a megfeneklés előtt s melyet sikerült kihúzni a vízből összes köteleivel együtt. Emelőrudak segélyével visszahelyezték az árbocot régi törzsére, melybe e célból cövekeket vert Daoulas ács. Támfák, erős kötelek és vaskapcsok erősítik most egymáshoz az eltört két darabot.

Ezt elvégezvén, a kötélzetet veszik gondos átvizsgálás alá, megerősítik újra a kötél tartókat, a vitorlarudakat, némely vitorla helyébe újat tesznek s mindent rendbe hoznak, hogy biztosan hajózhassunk tovább.

Sok az igazítani való a hajó elő- és hátrészén, mert lakosztályunkban s a matrózokéban is nagy kárt tett a tűz. Idő és gond kell hozzá, míg minden rendes állapotba jut. Az idő azonban nem hiányzik, sem a gond s nemsokára visszatérhetünk kabinjainkba.

A szállítmány kirakodásához csak 8-án lehetett erélyesen hozzá kezdeni. A gyapot-bálok vízben úsznak s dagály idején a hajófenék egészen megtelik vízzel, tehát kötelecsigákat alkalmaztunk a lékek fölé s mi is segítünk a matrózoknak kihúzni a nehéz gyapot-bálokat, melyek legnagyobb részben teljesen elromlottak. A kis csónakon egyenként elszállítjuk s lerakjuk a sziklaszigetre.

Miután az első réteg ki van már hordva a szállítmányból, most már ahhoz kell látni, hogy legalább részben kiürítsük a vizet, mellyel tele van a hajófenék. Ez okból be kell dugni, amennyire csak lehet légmentesen a lyukat, melyet a szikla ütött a hajón. Nehéz munka, de Flaypol matróz és a kormányos, minden dicséretet fölülmúló buzgalommal végzik e munkát. Apály idején leszálltak a tengerbe, aláúsztak a hajó jobb oldala alá s beszögezték a lyukat egy réz-lappal; de mivel ez a réz-lap nem bírja majd kitartani a nyomást, mikor belül a ki-szivattyúzás folytán le fog szállni a víz színe, Kurtis Róbert gyapotot tömet a lyukas oldalba. Anyag van hozzá elég s a Chancellor feneke nemsokára, mintegy ki van matrácózva e súlyos és áttörhetetlen gyapotbálokkal, melyek, mint Kurtis Róbert reméli, képessé teszik a rézlapot, hogy jobban ellenálljon.

A kapitány eljárása sikerült. Látható mindjárt, mihelyt a szivattyúk elkezdenek működni, mert lassanként fogy a víz a hajófenékben s a legények folytathatják a gyapot kiszállítását.

- Valószínű tehát, - szól Kurtis Róbert, - hogy kijavíthatjuk a sérülést belülről. Igaz, hogy többet ért volna, ha a hajót oldalt fölpeckelhetjük s új bordákat teszünk be a sérültek helyett, de nincsenek hozzá eszközeink, hogy ilyen nagy munkát végezhessünk. Aztán az a félelem is visszatart, hátha szélvész jönne, míg a hajó úgy féloldalra van fektetve, akkor a hullámok

végkép tönkre tehetnék. Úgyhiszem azonban, hogy biztosíthatom önöket, hogy a lyukat kellőleg be fogjuk tölteni s pár nap múlva elég jó állapotban elindulhatunk.

Két napi munka után a víz nagyrészen ki volt már merítve s az utolsó gyapot-bálok kiszállítása is minden akadály nélkül végbement. Nekünk is sorban szivattyúzni kellett, hogy a matrózoknak segítsünk s lelkiismeretesen dolgoztunk is. Letourneur András nyomorék léttére is hozzánk csatlakozott s mindegyikünk megtette kötelességét tehetsége szerint.

Pedig ez fárasztó munka; nem folytathatjuk sokáig pihenés nélkül. Az ember karjai és veséi belefájulnak ebbe a szivattyúzásba s értem, hogy a matrózok miért nem szeretik ezt a munkát. Pedig még kedvező körülmények közt tesszük, mert a hajó szilárd alapon áll s nincs lábaink alatt a végtelen mélység. Mi nem az életünket védjük a betóduló tenger ellen s nem az a kétségbeesett küzdelem ez a mienk, mint mikor a kimerített víz helyébe ép annyi jön újra be. Isten adja, hogy soha se érjen bennünket ez a megpróbáltatás a süllyedő hajón!

XX.

November 15-től 20-ig.

Ma körül lehetett már menni a hajófenékben; megtalálták végre a dobozt a klórsavas kálival, hátul, hová szerencsére nem hatott a tűz. A doboz sérületlen, a víz sem rongálta meg tartalmát s letették biztos helyre a sziget túlsó szélére. Miért nem vetik rögtön a tengerbe? Nem tudom, de nem vetik.

Kurtis Róbert és Daoulas megvizsgálják a hajót s kijelentik, hogy a középső födélzet és támaszgerendái kevesebbet szenvedtek a tűztől, mint gondoltuk. A nagy hőség, melyet e vastag deszkáknak s az erős gerendáknak ki kellett állniuk, kissé meglazította, de anélkül, hogy nagyobb kárt okozott volna bennük; a tűz dühe főleg a hajó oldalai ellen irányult.

S csakugyan az oldalak belső deszkázata nagy darabon elégett; megszenesedett faszögek állnak ki itt-ott s fájdalom, a hajó gerincei nagyon meggyengültek, úgy, hogy Isten csodájának tekinthetjük, hogy a hajó már régóta szét nem vált.

Ezek kellemetlen körülmények, meg kell vallani. A Chancellor oly sérüléseket szenvedett, hogy Kurtis Róbert azzal a kevés segélyeszközzel, amije van, nem javíthatja ki, az bizonyos s nem teheti hajóját oly szilárdná, mint kellene ilyen hosszú útra.

A kapitány és az ács aggódó arccal térnek vissza. A kár valóban oly nagy, hogyha Kurtis Róbert valami szigeten volna s nem egy pusztaszigeten, melyet a tenger minden percben elboríthat, nem habozna s szétbontaná hajóját, hogy kisebbet építsen belőle, de olyat, amellyel legalább bátran szállhat tengerre.

Hanem Kurtis Róbert gyorsan elhatározza magát s összehivat mindnyájunkat, utasokat és matrózokat a Chancellor födélzetén.

- Barátim, - szól, - a baj sokkal nagyobb, mint gondoltuk s a hajó oldalai nagyon megsérültek. Minthogy azonban egyrészt nincsenek hozzá kellő eszközeink, hogy kijavíthassuk, másrészt e szigeten, hol a legelső hullámtorlás elsöpörhet bennünket, időnk sincs, hogy új hajót építhessünk, azt akarom cselekedni, hogy betemetem a lyukat, hol a víz bejön, amilyen szilárdan csak lehet s aztán elindulunk a legközelebbi kikötő felé. Csak nyolcszáz mérföldnyire vagyunk a paramaribói partoktól, a hollandi Guyana északi partjaitól s tíz vagy tizenkét nap múlva, ha az idő kedvez, menhelyet találunk!

Nem volt más mit tenni, Kurtis Róbert tervét tehát egyhangúlag helybenhagytuk.

Daoulas és segédei azzal foglalkoznak most, hogy a lyukat belülről bedugaszolják s amennyire lehet, megerősítsék a tűz által megrongált bordákat. Hanem az világos, hogy a Chancellor nem nyújt már elég biztosságot hosszabb útra s ott marad a legelső kikötőben, ahová eljut.

Az ács megiszkábalta a hajó bordáit az oldalakon kívülről is, ameddig apály idején kiállt az a vízből; de lejjebb nem mehet a hajó azon részét is iszkábálni, mely vízben áll s meg kell elégednie azzal, hogy belülről kiigazgatja.

E különböző munkák eltartanak egész 20-ikáig. Ezen a napon, miután mindent megtett, amit emberi erővel megtehetett hajója kijavítására, Kurtis Róbert ismét tengerre száll vele.

Mondanunk sem kell, hogy azon perctől kezdve, midőn a Chancellor kiürült a gyapotszállítmánytól s a benn lévő víztől, folyvást úszkált, még akkor is, ha nem volt dagály. Minthogy gondoskodtak arról, hogy elől és hátul lebecsássák a horgonyt, a Chancellor nem vetődött odább a szigetre, hanem megmaradt abban a kis természetes öblöcskében, melyet jobbról és balról sziklák vesznek körül, még a dagály idején is kiálló sziklák.

Ott, ahol ez öblöcske legszélesebb, megfordulhat benne a Chancellor s ez a fordulás könnyen meg is történt kötelek segítségével, melyeket a sziklák körül csavargattak, úgy, hogy a hajó most már orrával dél felé áll.

Úgy látszik tehát, hogy könnyű lesz elindítani a Chancellort, vagy úgy, hogy a vitorlákat főlhúzzuk, ha jó a szél, vagy pedig kötéllel vontatjuk ki a hajót a szorosból, ha a szél ellenkező. Ez azonban némi nehézségekkel jár, melyeket le kell küzdenünk.

A szoros bejáratát csakugyan valami bazalt gátféle zárja el, mely fölött dagály idején is alig van annyi víz, amennyi a Chancellor számára kell, bármint megkönnyebbült is most már a hajó. Ha megfeneklése előtt átcsusszant ezen a gáton, ismétlem, csak úgy történhetett, hogy egy óriási hullám fölkapta a hajót s bedobta a medencébe. Egyébként azon a napon nemcsak új hold volt, következőleg a szokottnál nagyobb dagály, hanem egyszersmind az egész évben a legnagyobb dagály és sok hónapig kellene várnunk, míg ismét oly nagy dagály jön.

Az pedig világos, hogy Kurtis Róbert nem várhat hónapokig. Ma éppen magas a tenger, föl kell használnia, hogy elindítsa hajóját; ha aztán egyszer már e medencén kívül lesz, a hajót meg lehet terhelni valami súllyal, hogy aztán fölvonhassák a vitorlákat s mehessünk.

A szél éppen jó, mert északkeletről fújt, következőleg a szoros irányában. De a kapitány, igen helyesen, nem mer teljes vitorlákkal neki szállni annak a gátnak, mely a nem nagyon szilárd hajót egyszerre megakaszthatja. Miután tehát Walter hadnaggyal, az áccsal és a kormányossal tanácskozott, arra határozza el magát, hogy a Chancellort kötéllel fogja kivontatni.

Egy horgonyt tehát hátul lent hagynak, azon esetre, ha a művelet nem sikerülne s a hajót vissza kellene vezetni ismét helyére; két másik horgonyt lebecsátnak aztán a szoroson kívül, melynek hossza nincs több kétszáz lábnál. Akkor feszesen meghúzzák a láncokat, a matrózok a kötelekhez állnak s délután négy órakor a Chancellor elkezd mozogni.

Négy óra huszonhárom perckor éri el a dagály legmagasabb fokát. Tíz perccel előbb a hajót annyira előre húzták, amennyire csak engedte a hajózható víz, de gerincének előrsze csakhamar átcsúszott a gáton s meg kellett állnia.

És most, miután a hajó előrsze átment már az akadályon, nincs többé reá ok, miért ne kapcsolná Kurtis Róbert a szél működését is a vontatás pusztán gépies erejéhez. Kibontják tehát a vitorlákat s a szélhez igazítják.

Itt a nagy perc. A tenger dagad. Utasok és matrózok a kötél végeinél vannak. A két Letourneur, Falsten és én jobboldalon tartjuk a kötelet. Kurtis Róbert a hátsó födélyzeten áll s vigyáz a vitorlákra; a hadnagy az előrészt emelvényén; a kormányos a kormányrúdnál.

A Chancellor kissé megrázkódik s a tenger, mely dagad, könnyedén fölemeli a hajót, de szerencsére csöndes az óceán.

- Rajta, barátim! - kiált Kurtis Róbert nyugodt, biztató hangon, - csak egész erővel és egyszerre. Rajta!

A kötelek csavarai megmozdulnak s halljuk a láncok csörgését. A szél fúj s minthogy a hajó nem bír elegendő sebességgel menni, az árbocok meggörnyednek a vitorlák nyomásától. Valami húsz lábnyt haladtunk. A matrózok egyike rákezd egy mély torokhangú dalt s annak a ritmusára mozdítjuk meg egyszerre a csavarokat. Megkettőztetjük erőlködésünket s a Chancellor reszket...

De hiába minden erőlködés. Kezdődik az apály. Nem fogunk átmenni.

Mivel pedig már át nem megy, itt nem maradhat a hajó e sziklagát fogain, mert összetörik, ha lepad a tenger. A kapitány parancsára gyorsan megfordítják a vitorlákat s a hátul kivette lévő horgonyt vesszük használatba. Egy elveszteni való percünk sincs. Visszafelé csavarjuk a köteleket s rettenetes aggodalomban vagyunk... Hanem a Chancellor csúszni kezd s visszatér a medencébe, mely most már börtönéül szolgál.

- Nos, kapitány, - kérdi ekkor a kormányos, - hogyan megyünk át?

- Nem tudom, - felel Kurtis Róbert, - de átmegyünk.

XXI.

November 21-től 23-ig.

Valóban el kell hagyni még pedig haladéktalanul e szűk medencét. Az időjárás, mely egész november hó alatt kedvező volt, rosszra fordulással fenyeget. A légsúlymérő tegnap óta leszállt s a tenger hullámszerűen kezd Ham-Rock körül. Pedig ha vihar jön, itt nem maradhatunk. A Chancellor itt dirib-darabokra zúzódik.

Még az este elmentünk, az apály idején, Kurtis Róbert, Falsten, Daoulas és én, hogy megvizsgáljuk a bazalt-zsilipet, mely ilyenkor kiáll a vízből. Csak egy mód van utat nyitni: csákánnyal vágni keresztül ezt a sziklát tíz lábnyi szélességben és hat lábnyi hosszúságban. Nyolc vagy kilenc újjnyi bevágás elég arra, hogy a Chancellornak kellő mélységű hajózható vize legyen s ha gondosan használjuk fel e kis csatornát, a Chancellor át fog csusszanni rajta s künn lesz a vizen, mely ott egyszerre mélyé válik.

- De ez a bazalt olyan kemény, mint a gránit, - jegyzé meg a kormányos, - s a munka nagyon sokáig fog tartani, annál inkább, mert csak az apály idején folytathatjuk, azaz huszonnégy óránként két órán át.

- Annál inkább igyekeznünk kell, kormányos, hogy egy percet se veszítsünk el, - válaszolt Kurtis Róbert.

- Ej! kapitány, - szólt Daoulas, - az eltart nekünk egy hónapig! Nem lehetne valahogy szétrobbantani ezeket a sziklákat? Lőporunk van a hajón.

- Nagyon kevés, - felel a kormányos.

A helyzet szerfölött súlyos. Egy hónapi munka. De hiszen addig szétrombolja hajónkat a tenger!

- Van valamink a löpornál is különb, - szól akkor Falsten.

- Mi az? - kérdi Kurtis Róbert a mérnök felé fordulva.

- A tűzijátékhoz való klórsavas káli, - felel Falsten.

Csakugyan, a klórsavas káli! Annak a szerencsétlen Rubynak a doboza. Az a robbanóanyag, mely majd légbe röpítette a hajót, bizonyosan légbe röpíti a gátat is! Csak egy aknalyukat kell e bazaltba fúrni s az akadály nincs többé!

A klórsavas káli, mint mondtam, a szigeten biztos helyre volt letéve. Igazán szerencse, sőt a gondviselés műve, hogy nem vetették be a tengerbe, mikor kivették a hajóközből.

A matrózok szerszámokat hoznak s Daoulas, Falsten útmutatása szerint, aknát kezd készíteni. Minden azt engedi remélnünk, hogy az akna készen lesz még az éjjel s holnap napfölköltekor a robbanás már megtette a várt hatást s az út nyitva áll.

A klórsavas káli robbantó ereje nem oly nagy ugyan, mint a lögyapoté vagy a dinamité, de sokkal nagyobb, mint a közönséges löporé. Ami gyúlékonyságát illeti, egy száraz, erős ütés könnyen elvégzi s egy kiröpített rúddal könnyen meggyújthatjuk.

Daoulas és emberei buzgón dolgoznak, de mire megvirrad, még nincsenek készen. Az aknát valóban csak az apály legalsóbb fokán lehet vájni, azaz alig egy óra hosszáig. Következőleg négy árapályra lesz még szükség, hogy az akna elég mélyre legyen vájva.

Csak 23-án reggel fejezik be végre a munkát. A bazaltsziklába egy rézsutos lyukat fúrtak, melybe mintegy tíz font befér a robbanó szerből s mindjárt hozzá is látnak, hogy betöltsék azt. Körülbelül reggeli nyolc óra most.

Azon percben, midőn be akarjuk tölteni a klórsavas kálit, Falsten azt mondja:

- Én azt hiszem, hogy közönséges löporral kellene vegyítnünk. Így meggyújthatnánk az aknát kanóccal is, ahelyett, hogy rudat dobunk s ez könnyebb volna. Azonkívül tapasztalásból tudjuk, hogy a löpor és a klórsavas káli együttes használata alkalmasabb a kemény sziklák robbantására. A klórsavas káli természeténél fogva nagyon hirtelen ellobbanó lévén, utat nyit a löpornak, mely lassabban gyuladván meg, folytatja a bazalt szétválasztását.

Falsten mérnök ritkán beszél, de meg kell vallani, hogy mikor beszél, jól beszél. Tanácsát követjük. Összevegyítjük a két anyagot s miután megelőzőleg bedugtunk egy kanócot egészen a lyuk fenekére, beöntjük a keveréket.

A Chancellor elég távol áll az aknától, úgy, hogy nincs mit félnie a robbanástól. Mindamellet elővigyázatból, utasok és matrózok, mindnyájan a sziget túlsó végére menekültünk a barlangba s Mr. Kearnek is, bármennyit mérgelődött, el kellett hagynia a hajót.

Falsten meggyújtja a kanócot, melynek körülbelül tíz percig kell égni, aztán ő is hozzánk jön.

A robbanás megtörtént. Tompa volt az és sokkal kevésbé zajos, mint gondoltuk, hanem mindig így van a mélyen ásott aknáknál.

Most a gát felé futunk... A művelet teljesen sikerült. A bazalt-zsilip betűszerinti értelemben porrá lett s most egy kis csatorna metszi át a gátat, melyet a dagadni kezdő tenger betölt s a kijárási szabad.

Általános «hurrah» harsan föl. A börtön ajtaja nyitva s a foglyok szabadon futhatnak!

Amint elérkezik a dagály, a Chancellor átmegy a szoroson s a nyílt tengeren úszik.

De még egy napig a sziget mellett kell maradnia, mert azon helyzetben, amint van, nem vitorlázhat s valamivel meg kell terhelni, hogy biztosan mehessen. A következő huszonnégy óra alatt tehát a legénység azzal foglalkozik, hogy köveket hord a hajóba s a gyapot-bálokból is, melyek nem romlottak el egészen, visszarak egy csomót.

Ezen a napon Letourneurék, Herbey kisasszony és én még egyszer végigsétálunk sziget bazaltszikláinak közt, melyeket soha többé nem látunk s melyek közt három hetet töltöttünk. András művészileg bevészte a barlang egyik falára a Chancellor nevét, a sziget nevét s a megfeneklés napját s utolsó istenhozzádót mondunk e sziklának, hol annyi napot töltöttünk, melyek közül némelyik életünk legjobb napjai közé fog tartozni!

Végre november 24-én a reggeli dagállal továvitorláz a Chancellor s két óra múlva Ham-Rock utolsó szirtje is eltűnt a láthatárról.

XXII.

November 24-től december 1-ig.

Tengeren úszunk tehát s olyan hajóval, melynek szilárdsága nagyon kétes, de szerencsénkre nem kell igen hosszú utat tennünk. Csak nyolcszáz mérföldnyi út áll előttünk. Ha az észak-keleti szél megmarad néhány napig, a Chancellor könnyen haladhat s biztosan eléri Guyana partját.

Délnyugati irányban haladunk s az élet a hajón visszatért a rendes kerékvágásba.

Az első napokban nem történik semmi. A szél iránya folyvást jó, de Kurtis Róbert nem akarja minden vitorláját kifeszíttetni, mert fél, hogyha nagyon gyorsan találja szelni hajója a habot, a gyöngye borda beszakadhat megint valahol.

Szomorú utazás az ilyen, mikor az embernek nincs bizalma a hajóban, melyen megy! S aztán minő út ez, hisz visszafordulunk, ahelyett, hogy előre mennénk! Mindenki gondolatokba mélyed s nincs a hajón az az élénk, beszédes jókedv, mint mikor biztosan és gyorsan megy a hajó előre.

29-én a szél feljebb fordul s most már északról fúj. Nem haladhatunk tehát szél mentében. Meg kell igazítani a vitorlarudakat, megváltoztatni a vitorlákat s jobbra húzni a köteleket. Ez az oka, hogy a hajó meglehetősen féloldalt hajlik.

Kurtis Róbert összehúzatja az előárboc vitorláját, mert látja, mennyire nehezen esik a Chancellornak ez a meghajlás. S igaza van, mert nem arra kell törekednünk, hogy gyorsan, mint inkább arra, hogy újabb baj nélkül megtegyük az utat s elérjük a szárazföldet.

A 29. és 30. közti éjjel sötét és ködös. A szél folyvást erősen fúj s szerencsétlenségünkre északnyugatról. Az utasok legnagyobb része lemegy kabinjába, de Kurtis kapitány nem hagyja el a hátsó födélzetet s az egész legénység a födélzeten marad. A hajó még mindig nagyon meghajlott, habár magas vitorláinak közül egy sincs felvonva.

Éjfél után két óra tájban le akarok menni én is kabinomba, amint az egyik matróz, Burke, ki lent volt a hajófenékben, hirtelen fölszalad és elkiáltja magát:

- A víz két lábnyira van bent!

Kurtis Róbert s a kormányos lerohannak a hágsón s meggyőződnek, hogy a rémhír, fájdalom, nagyon is igaz.

Vagy a lyuk nyílt ki újra, minden elővigyázat dacára, vagy egy pár rosszul összeiskábált deszkaszál vált szét s a víz jó gyorsan tódul a hajófenékbe.

A kapitány, amint feljön, szél mentébe fordíttatja a hajót, hogy kevesebb hányatásnak legyen kitéve s várja a reggelt.

Hajnaltól leeresztik a mérőzsineget s látják, hogy a víz a hajóban három lábnyi.

Kurtis Róbertra villantok. Mulékony sápadtság fut át arcán, de megtartja teljes hidegvérét. Az utasok, kik közül néhányan följöttek a fedélzetre, értesülnek arról, hogy mi történt. Egyébként nehéz is lett volna azt eltitkolni előttük.

- Újabb szerencsétlenség? - szól hozzám Letourneur úr.

- Ezt előre lehetett látni, - feleltem, - de nem igen lehetünk messze a szárazföldtől s remélem, hogy elérjük.

- Isten hallgassa meg önt! - válaszol Letourneur.

- Talán bizony a hajón van az Isten! - szól Falsten vállat vonva.

- Igen, itt van, - mondja miss Herbey.

A mérnök tiszteletteljesen elhallgatott e feleletre, mely rendíthetlen hittől volt áthatva.

Ezalatt Kurtis Róbert parancsára elkezdődött a szivattyúzás. A légénység hozzáát a munkához, de több önmegadással, mint tűzzel; hanem ettől függ mindnyájunk élete s a matrózok, kétfelé osztva a hajó két oldalára, szivattyúznak erősen.

Napközben a kormányos újabb méréseket eszközöl s meggyőződik róla, hogy a víz lassan ugyan, de szüntelen növekszik a hajó belsejében.

Szerencsétlenségünkre a folytonos használatban a szivattyúk gyakran elromlanak s okvetlen javítani kell rajtuk. Az is megesik, hogy bedugulnak vagy a pernyétől vagy gyapot daraboktól, melyekkel a hajófenék alsó része még tele van. Emiatt aztán minduntalan tisztogatni kell a csöveket s a már végzett munkának mindig elvesz ilyenkor egy része.

Másnap reggel, mikor újra megméri, látják, hogy a víz színe már öt lábnyira emelkedett. Ha tehát bármi okból abba hagynák a szivattyúzást, a hajó megtelnék egészen vízzel. Ez már csak az idő kérdése volna s valószínűleg igen hamar végbemenne. A Chancellor külső oldalán látható, hogy a hajó még egy lábnyival mélyebbre merült a vízbe s mozgása mindinkább nehézkesebbé válik, mert a hullám lökésére már csak igen nehezen emelkedik föl.

Látom, hogy Kurtis kapitány összeráncolja homlokát, valahányszor a kormányos vagy a hadnagy jelentést tesznek neki. Rossz jel.

A szivattyúzás egész nap és egész éjjel folyvást tartott. De a tenger győzedelmeskedik fölöttünk; a víz a hajó belsejében megint nőtt. A légénység kimerült. Elcsüggedés jelei mutatkoznak a matrózok közt. A kormányos s a kapitány azonban előljárnak jó példával s az utasok is oda állnak a szivattyúkhöz.

A helyzet nem olyan már, mint mikor a Chancellor megfeneklett a Ham-Rock szigetén. Hajónk most a mélység fölött úszik, melybe minden percben alásüllyedhet!

XXIII.

December 2-től 3-ig.

Még huszonnégy óra folytaig küzdünk erélyesen s megakadályozzuk, hogy a víz fölszine magasabbra hágjon a hajó belsejében, de világos, hogy nemsokára eljön a perc, mikor a szivattyúk nem lesznek elegendők arra sem, hogy csak annyi vizet kimerítsenek, mint amennyi folyvást betódul a hajógerinc résén.

Ezen nap Kurtis kapitány, ki szempillantásig sem pihen, maga megy le újra körütekinteni s én az áccsal és a kormányossal le kísérem. Néhány bál gyapotot kimozdítunk helyéből s amint füleinket odatartjuk és hallgatózunk, valami bugyogást hallunk: «gluk, gluk». A korábbi rés lyukadt-e ki megint, vagy az egész hajó szanaszét mállik? Lehetetlen biztosan kipuhatolni. Bármint legyen is, Kurtis Róbert megkísérte a hajó gerincének hátsó részét kívülről beborítani kátrányos vitorlavásznakkal. Talán ily módon megakadályoz minden közlekedést, habár csak ideiglenesen is, a hajó belsejében és a künn lévő víz között. Ha egy ideig föltartóztathatjuk a víz benyomulását, sikeresebben lehetne szivattyúzni s kétségkívül ismét fölemelhetnénk a hajót.

De ez a művelet nehezebb, mintsem képzelné az ember. Először is lassítani kell a hajó gyorsaságát, aztán nagy, vastag vitorlavásznakat eresztenek le a hajó gerincén s odáig csúsztatják, ahol az előbbi rés volt, úgy, hogy a vásznak egészen betakarják a Chancellor gerincének ezt a részét.

Ettől a perctől kezdve a szivattyúk egy kissé apasztják a vizet s megújult bátorsággal kezdünk ismét a munkához. Igaz, hogy víz még most is szivárog be, de már kevesebb s estig kiderül, hogy a víz fölszine néhány hüvelyknyit leszállt.

Csak néhány hüvelyknyit! Mindegy! A szivattyúk most már több vizet kimerítnek, mint amennyi beszivárog a hajófenékbe s egy pillanatig sem hagyjuk abba a szivattyúzást.

A szél meglehetősen erővel kezd fujni ez éjjel és sötét van. Kurtis kapitány azonban fönn akart hagyni, amennyi vitorlát csak lehet. Jól tudja, hogy a Chancellor cseppet sincs biztosítva és sietni akar, hogy a szárazföldet elérje.

Ha valami hajót venne észre a tengeren, nem habozna vészjelt adni rögtön, átszállítani utasait, matrózait is, ha egyedül kellene is a földélzeten maradnia addig, amíg a Chancellor elsüllyed lábai alatt.

De mindezek a munkálatok nem vezettek célra.

A vászonboríték engedett az éjen át a külső nyomásnak s december 3-án reggel a kormányos, miután leeresztette a mérőönt, káromkodva kiáltott föl:

- Megint hat lábnyi a víz a hajófenékben!

A tény, fájdalom, nagyon is világos! A hajó újra megtelik vízzel és szemmelláthatólag süllyed.

Ezalatt még derekasabban dolgozunk a szivattyúknál, mint eddig s ráfordítjuk utolsó erőnket. Karjaink végkép ellankadnak, újjaink vérzenek, azonban minden fáradozásunk dacára, a víz mégis növekszik a hajó belsejében.

Kurtis Róbert ekkor egy láncot akaszt a nagy lékre s kézzől-kézre megy a veder.

Mind hiába! Reggel fél kilenckor azt tapasztaljuk, hogy a víz ismét nőtt a hajófenékben. Ekkor kétségbeesés száll meg néhány matrózt. Kurtis Róbert biztatja, hogy csak folytassák a munkát. Nem fogadnak szót.

Ez emberek közt egyik lázongásra hajló jellem, bujtogató, kiről már szoltam egyszer, Owen matróz. Körülbelül negyven éves. Álla hegyesen végződik vörhenyes szakállal, míg arcán majdnem semmi szakáll sem mutatkozik, ajkai befelé csucсорodottak s vad kifejezésű szemein vörös pont látszik ott, hol a szemhéjak összeérnek. Orra egyenes, fülei szétállók, homloka haragos redőkkel mélyen barázdált.

Ő hagyja el legelőször a helyét.

Öten vagy hatan társai közül követik példáját s köztük látom a szakácsot Jynxtropot. Szintén gonosz ember.

Kurtis Róbert azt parancsolja nekik, hogy térjenek vissza a munkához s Owen arra azt feleli, hogy: «nem.»

A kapitány ismétli parancsát.

Owen ismétli a megtagadást.

Kurtis Róbert a lázongó matróz felé közeledik.

- Nem tanácslom, hogy hozzám nyúljon! - szól hidegen Owen, ki fölmege az előrészt emelvényére.

Kurtis Róbert akkor a hátsó földéltet felé fordul, bemegy kabinjába s egy töltött revolverrel tér vissza.

Owen egy percig farkasszemet néz Kurtis Róberttel, azonban Jynxtrop int neki s mindnyájan hozzálátnak megint munkájukhoz.

XXIV.

December 4.

A lázadás első mozgalmát elfojtotta a kapitány erélyes magatartása. Szintoly szerencsés lesz-e Kurtis Róbert jövőre is? Reméljük, mert ha a matrózok közt a fegyelmetlenség kitör, akkor rettenetes lenne a helyzet, mely így is aggasztó.

Ma éjjel a szivattyúk nem használnak többé semmit. A hajó mozdulatai nehézkesek s minthogy igen bajosan bír fölemelkedni a hullám hátára, a tenger árja el-elborítja s beömlik a földéltet lékein. Most már fölülről is, alulról is özönlik be a víz a hajóba.

A helyzet nemsokára épp oly fenyegetővé válik, mint a tűzvész végső óráiban volt. Az utasok, a matrózok, mind érzik, hogy a hajó lassanként elmerül lábaik alatt. Látják, mint emelkedik, lassan bár, de szakadatlanul a víz, mely most épp oly iszonyatosnak tűnik föl, mint a láng volt.

A legénység azonban Kurtis Róbert fenyegetéseire folytatja a munkát s akár tetszik nekik, akár nem, a matrózok erélyesen küzdenek, hanem már erejük fogyatékán van. Egyébként nem bírják már kimeríteni ezt a vizet, mely szüntelen megújul s melynek szintje óráról-óra emelkedik. Azok, kik a vedreikkel merítgetnek odalent, nemsokára kényszerülnek elhagyni a hajófenéket, hol hónukig ér a víz s már majd bele fulnak; visszatérnek a földéltetre.

A menekülésnek csak egy módja maradt már s másnap, 4-én, a hadnagy, a kormányos és Kurtis kapitány tanácsot tartván, elhatározzák, hogy a hajót el kell hagyni. Minthogy a kis csónakba, mely egyedül maradt meg, mindnyájan bele nem férünk, rögtön hozzá kezdenek

egy tutaj készítéséhez. A legénység folytatni fogja a szivattyúzást egész addig, míg parancsot kap a tutajra szállni.

Az ácsnak, Daoulasnak szólnak s abban állapotodnak meg, hogy a tartalék-vitorlarudakból és gerendákból fűrészelik s állítják össze a tutajt. A tenger e percben aránylag csöndes s ez könnyíteni fogja ezt a műveletet, mely különben a legkedvezőbb körülmények közt is mindig nehezen megy.

Minden idővesztegetés nélkül hozzálátnak tehát Kurtis Róbert, Falsten mérnök, az ács és tíz matróz fűrészekkel és fejszékkel s elvagdaltják a gerendákat, mielőtt tengerre eresztenék. Ily módon nem lesz egyéb teendő, csak összekötni erősen és szilárd alapot állítani elő, melyen fog aztán nyugodni a tutaj felső állványa; ez a felső tábla körülbelül negyven láb hosszú s huszonöt láb széles lesz.

Mi utasok és a többi matróz folyvást a szivattyúkkal bajlódunk. Hozzám közel Letourneur András áll, kire atya szünet nélkül mély megindulással tekint. Mi történik fiával, ha a habok ellen kell küzdenie, oly körülmények közt, midőn erős, ép ember is csak nagy bajjal bírja magát megmenteni? Egyébként minden esetre ketten leszünk, akik nem hagyjuk el őt.

Mrs. Kear előtt, ki félig ájultan fekszik, eltitkolták a veszély közellétét.

Miss Herbey több ízben följött a födélzetre, de csak néhány percre. A fáradalmaktól sápadt, de lélekben folyvást erős. Én figyelmeztetem, hogy legyen készen minden eshetőségre.

- Én mindig kész vagyok, uram, - felel a bátor leány s aztán mindjárt visszatér Mrs. Kearhez.

Letourneur András szemeivel követi a fiatal leányt s szomorúság ül arcára.

Este nyolc óra tájban a tutaj már csaknem egészen kész. Üres és légmentesen bedugaszolt hordókat hengergetnek le, melyek arra szolgálnak, hogy a tutajt kissé fölebb emeljék a víz felszíne fölött; szilárdul a gerendákhoz erősítik a hordókat.

Két óra múlva nagy ordítózás hallatszik a kabinokból. Mr. Kear jön ki ordítva:

- Súlyedünk! súlyedünk!

Mindjárt utána Herbey kisasszonyt és Falstent látom, amint az ájult Mrs. Keart hozzák.

Kurtis Róbert leszalad a kabinjába s egy térképpel, fokmérővel és delejtűvel tér vissza rögtön.

Kétségbeesett sikoltások hangzanak, zűrzavar uralkodik a födélzeten. A matrózok a tutaj felé rohannak, mely még nincs egészen elkészülve s még hiányzik a felső része, ahová letelepedni lehetne.

Lehetetlen elmondani mindazt a gondolatot, melyek agyamon átrohannak e percben s lehetetlen leírni, mily hirtelen villan föl lelkemben egész eddigi életem képe. Úgy látszik nekem, mintha egész életem összpontosulna ez egyetlen végső percben! Érzem, hogy a födélzet lehajlik lábaim alatt. Látom, hogy a víz emelkedik a hajó körül, mintha az óceán megnyílnék alatta!

Néhány matróz rémülten sikoltozva a vitorlarudakra menekül. Követni akarom őket...

Egy kéz visszatart. Letourneur fiára mutat, mialatt szemeiből nagy könnycseppek gördülnek alá.

- Igen, - mondom, görcsösen megszorítva karját. - Mi ketten megmentjük őt!

De Kurtis Róbert már előbb oda ért, mint én s magával akarja vinni Andrást föl a főárboc vitorlarúdjára.

De a Chancellor, melyet a szél ekkor erősen hajtott, egyszerre megállapodik. Egy heves rázkódást érzünk.

A hajó elmerül! A víz már lábszáramig ér. Ösztönszerűleg megragadok egy kötelet... Hanem egyszerre csak megszűnik a süllyedés s mikor a hajó födélzete már két lábnyira van a tenger színe alatt, a Chancellor mozdulatlan megáll.

XXV.

December 4-5-iki éj.

Kurtis Róbert fölkapta a fiatal Letourneurt s átfutván a víz alá merült födélzeten, a kormányfőlen lévő vitorlarúdra helyezi őt. Atyja és én fölkapaszkodunk oda hozzá.

Aztán körültekintek. Az éj elég világos, hogy megláthassam, mi történik körültem. Kurtis Róbert visszatért helyére s a hátsó födélzeten áll. Egyszerre csak hátul a kormánykerékhez közel, hová még nem hatott föl a víz, észreveszem a homályban Mr. Keart, nejét, miss Herbeyt és Falstent; a hajó orránál az emelvényen a hadnagyot és a kormányost; az árboc-kosarakban s a vitorlarudakon a hajószemélyzet többi részét.

Letourneur András fölmászott a főárboc nagy kosarába; atyja emelgette föl szegénynek a lábát a kötélhágcsón fokról-fokra, végre az ingadozás dacára is baj nélkül felért.

De Mrs. Kear-rel lehetetlen volt boldogulni, nem akart megmozdulni s ott maradt a hátsó födélzeten, bár ki van annak téve, hogy ha a szél fújni kezd, a hullám elsöpri őt. Miss Herbey is ott maradt tehát mellette; nem akarja elhagyni.

Kurtis Róbertnek első gondja az volt, mihelyt a süllyedés megállapodott, hogy rögtön behuzatott minden vitorlát s leszedette az előárbocot és vitorlarúdjaikat, hogy a hajó csöndben maradását ne veszélyeztesse. Reméli, hogy ez elővigyázati szabályok után a Chancellor nem fog fölfordulni. De nem sülyedhet-e minden percben? Fölkeresem Kurtis Róbertet s ezt a kérdést intézem hozzá.

- Azt nem tudhatom, - felel teljesen nyugodt hangon. - Az főleg a tenger állapotától függ. Csak annyi bizonyos, hogy a hajó a jelen viszonyok közt egyensúlyban áll, de ezek a viszonyok pillanatról-pillanatra változhatnak!

- Hajózhat a Chancellor így, mikor két lábnyi a víz fedélzetén?

- Nem, Kazallon úr, de a tenger árja s a szél odább viheti s ha néhány napig így marad, elérkezhetik a part valamely pontjához. Egyébként végső menedékül itt van a tutaj, mely pár óra alatt készen lesz s mihelyt megvirrad, rászállhatunk.

- Ön tehát nem veszítette még el minden reményét, kapitány úr, - kérdezem, meglepetve Kurtis Róbert nyugalma által.

- A reményt sohasem lehet egészen elveszíteni, Kazallon úr, még a legborzasztóbb körülmények közt sem. Én csak annyit mondhatok önnek, hogy ha száz esély közül kilencvenkilenc ellenünk, a századik legalább mellettünk van. Egyébként, ha jól emlékezem, a félig elsüllyedt Chancellor éppen oly viszonyok közt van, mint ahogy volt 1795-ben a *Juno* nevű háromárbocos hajó. Húsz napnál tovább maradt ez a hajó így függve a két víz közt. Utasai és matrózai az árboc-kosarakba menekültek s végre parthoz érkezvén, akik addig életben maradtak s kiállták a fáradalmakat és az éhséget, azok meg voltak mentve. Ez nagyon ismeretes eset a tengerészet történetében, azért jut e percben mindjárt eszembe. No, hát miért ne lehetnének a Chancellor utasai és matrózai, akik odáig kiállják, épp oly szerencsések, mint a *Juno* hajó személyzete?

Erre talán sok ellenvetést lehetne tenni Kurtis Róbertnek, hanem e szóváltásból annyi legalább kiderül, hogy kapitányunk még nem vesztette el minden reményét.

Minthogy azonban az egyensúly viszonyai minden percben rosszra fordulhatnak, jobb lesz a Chancellort inkább korábban, mint később elhagyni. El is határoztuk, hogy holnap reggel, mielőtt az ács elkészítette a tutajt, reá szállunk.

De képzelhető, mily iszonyú kétségbeesés ragadta meg embereinket, mikor éjfél tájban Daoulas észreveszi, hogy a tutaj eltűnt! A kötelek, bár szilárdak voltak, elreszelődtek a hajó alámerült fekvése miatt s az összeácsolt talp, bizonyosan már több mint egy órája, hogy elúszott!

Mihelyt a matrózok meghallják ezt az új szerencsétlenséget, kétségbeesetten ordítanak.

- Tengerre! le az árboccal a tengerre! - kiabálják e szerencsétlen őrjöngők.

S el akarják vagdalni a köteleket, hogy az árbocokat ledöntsék s rögtön új tutajt készítsenek belőlük.

De Kurtis Róbert meggátolja.

- Helyeitekre, legények! - kiált. - Egy kötelet se merjen senki elvágni az én parancsom nélkül! A Chancellor egyensúlyban áll! A Chancellor még nem süllyed!

A kapitány szilárd hangjára a matrózok visszanyerik hidegvérüket s habár egyik és másik dül-fül magában, de mindegyik elfoglalja a számára kijelölt helyet.

Mihelyt megvirradt, Kurtis Róbert fölmegegy s figyelmesen körüljártatja szemeit a tengeren. Hiába keresi! A tutaj már nem látható sehol. Elinduljanak keresni a kis csónakkal? A keresés sokáig tarthat és veszélyes lehet. Nem! Lehetetlen elindulni, mert nagy a hullámozás s azt a törékeny kis lélekvesztőt hamar fölfordítná.

Újabb tutajt kell hát összeállítani s azonnal hozzá is kezdenek.

Mióta erősebben kezd hullámozni, Kearné asszonyság végre rászánta magát, hogy elhagyja helyét, ahol eddig volt, a hátsó földélezen s nagy bajjal föl is jutott a nagy árbocokosárba, hol egészen aléltnak ledőlt. Mr. Kear Huntly Silas-sal a hátsó árboc kosarán foglalt helyet. Mrs. Kear és miss Herbey mellett vannak még azonkívül Letourneurék mindketten ezen a szűk téren, mely mindössze tizenkét láb átmérőjű, ahol legszélesebb. De köteleket húztak nekik egyik vitorlarúdtól a másikig, hogy belekapaszkodhassanak, ha a hajó inog. Kurtis Róbert azonfölül még egy vitorlát tétetett fejük fölé, mely legalább a két nőt betakarja.

Azt a néhány hordót, mely az elmerülés után az árbocok közt úszott s melyeket idejekorán összegyűjtöttek, föl húzták az árbocokra s szilárdul a kötelekhez kapcsolták. Beszózt hús, kétszersült és ivóvíz van ezekben s ebből áll most összes élelemtárunk.

XXVI.

December 5.

Forró nap. A tizenhatodik szélességi fok alatt a december nem téli, hanem igazi nyári hónap. Készen lehetünk rá, hogy kegyetlen hőséget fogunk kiállni, ha a szél nem jön mérsékelni a nap forró sugarait.

A tenger azonban meglehetősen hullámozó maradt. A három negyedrésznyre vízbe merült hajót mint valami sziklát csapkodják a habok. A tajték fölszökik egészen az árbocokosarakig s ruháinkat átnedvesíti, mintha finoman permetező eső hullna reánk.

A Chancellorból csak ennyi maradt, azaz hogy csak ennyi áll még ki a tenger színe fölött: a három árboc, melyen állnak a felső árbocok, a hajó ormánya kis előárbozával, melyre van függesztve a csónak is, a hogy habok össze ne zúzzák, aztán a hátsó födélet s az előrészen lévő emelvény. Ami a középső fedélet illeti, az teljesen víz alatt áll.

A közlekedés az árbockosarak és vitorlarúdak közt nagyon nehéz. Csak a matrózok tudnak a köteleken egyikről a másikra átmenni. Lent az árbocok közt a tenger zúg, mint valami szirten s egyenként szaggatja le a hajó oldalairól a deszkákat, melyeket a matrózok igyekeznek összeszedni. Valóban, iszonyú látvány az utasoknak, kik ama keskeny magaslatoakra fölszorultak, látni és hallani, hogy bömböl lábaik alatt az óceán. Ez árbocok, melyek fölnyúlnak a vízből, minden hullámcsapásra megrezzennek s az ember azt hiszi, mindjárt elragadják azokat a habok.

Bizonyos, hogy jobb oda nem nézni, nem gondolkozni, mert ez az örvény vonja az embert s csaknem kísértetbe jön az ember, ne ugorjon-e bele!

A legénység ezalatt szakadatlan dolgozik, hogy elkészítse a második tutajt. A felső árbocokat, melyeket leszednek, a vitorlarudakat, mind erre fordítják s Kurtis Róbert felügyelete alatt, a tutaj a legnagyobb gonddal elkészül.

A Chancellor, úgy látszik, hogy nem fog süllyedni; mint a kapitány mondja, valószínű, hogy egy ideig így marad egyensúlyban a víz közt. Kurtis Róbert tehát azon törekszik, hogy a tutaj, amennyire csak lehet, szilárdul legyen építve. Az út hosszú, mert a legközelebbi part, Guyana partja még több száz mérföldnyi távol van. Inkább töltsünk tehát még egy nappal többet az árbockosarakban s fordítsunk rá kellő időt, hogy olyan úszó alkotmányunk készüljön, melyre némi biztossággal számítani lehessen. Mindnyájan egyetértünk e tekintetben.

A matrózok némileg fölbátorodtak megint és a munka most már rendben folyik.

Csak egy vén, körülbelül hatvan éves matróz, kinek viharok közt öszült meg haja és szakállja, nincs azon a véleményen, hogy elhagyjuk a Chancellort. Ez a matróz írlandi, O'Ready nevű.

Amint a hátsó födéleten álltam, oda jött.

- Uram, - szólt hozzám, bámulatos egykedvűséggel rágva egy csomó bagót szájában, - pajtasaim azt tartják, hogy hagyjuk el a hajót. Én nem. Én kilenc hajótörésen mentem már át, - négyszer a sík tengeren, ötször a partnál. Nekem a hajótörés a mesterségem. Érték hozzá. No hát! Az Isten verjen meg engem, ha nem azt láttam mindig, hogy nyomorultul elvesztek a semmirekellők, kik tutajokon vagy csónakokon elfutottak! Míg a hajó úszik, rajta kell maradni. Jusson eszébe, hogy ezt mondtam!

S miután e szavakkal, mintha csak saját lelkiismeretét akarta volna megnyugtanni, a leghatározottabban előadta véleményét, a vén írlandi elhallgatott s egy szót sem szólt többé.

Ezen nap, délután három óra tájban, észreveszem, hogy Mr. Kear s az ex-kapitány, Huntly Silas nagy izgatottsággal beszélgetnek a hátsó árbockosárban. Úgy látszik, mintha a petróleum-kereskedő nagyon szorongatná az ex-kapitányt s mintha az némi ellenvetéseket tenne Mr. Kear valami javaslatára. Huntly Silas többször hosszasan nézegeti a tengert és az eget s fejét csóválja. Végre valami egy óráig tartó beszélgetés után, Huntly a hátsó árboc kötelein lekúszik s tovább kapaszkodva eljut egészen az előtér emelvényéig, hol a matrózok közé vegyül s elvesztem őt szem elől.

Egyébként nem nagy fontosságot tulajdonítok ennek az esetnek s visszamegyek föl a nagy árbockosárba, hol a két Letourneur, miss Herbey, Falsten és én, pár óráig együtt beszélgetünk. A nap nagyon forrón süt s a vitorla nélkül, mely sátorernyő gyanánt szolgál, alig lehetne a hőséget ide fönt kiállni.

Öt órakor együtt ebédelünk; ebédünk egy kis kétszersültből, szárított húsból s személyenként fél pohár vízből áll.

Mrs. Kear, kit a láz gyötör, semmit sem eszik. Miss Herbey nem bír neki másképp könnyebbulést szerezni, csak azzal, hogy időnként megnedvesíti égő ajkait. A szerencsétlen asszony sokat szenved. Nem hiszem, hogy sokáig elbírja ezt a kínlódást.

Férje egyetlenegyszer sem jött felé, hogy állapota felől tudakozódjék. Hanem háromnegyed hatra azt gondolom magamban, talán mégis megszállta az önző rideg szívet valami gyöngédebb érzélem. Mr. Kear valóban néhány matrózt szólít az előtér emelvényéről s könyörög nekik, hogy segítsék leszállni az árbockosárból. Föl akar talán jönni nejéhez a nagy árbockosárba.

A matrózok eleinte nem hederítnek kiabálására. Hanem még jobban könyörög s ígéri, hogy jól megfizeti, aki oda jön hozzá segíteni.

Két matróz, Burke és Sandon, mindjárt föl is másznak a kötelekre, elérik a hátsó árboc vitorlarúdját s onnan följutnak az árbockosárhoz.

Mikor fölértek Mr. Kearhez, ott még sokáig alkudoznak vele a teendő szolgálat ára fölött. Bizonyosan sokat kérnek, s Mr. Kear keveset akar adni. Már látom, hogy a két matróz ott fogja hagyni Kear urat az árbockosárban. Végre az alkudozó felek mégis megegyeznek s Mr. Kear kihúz övéből egy csomó amerikai bankjegyet és átadta az egyik matróznak. Az figyelmesen megolvassa s én legalább száz dollárra becsülöm, ami a keze közt van.

Most már az a kérdés, hogyan eresszék le Mr. Keart a köteleken egész az előrés emelvényéig. Burke és Sandon kötelet kötnek Mr. Kear teste körül, mely kötelet aztán körül csavarják az árboc kötélzetén is; aztán lecsúsztatják Mr. Keart, mint valami málhát, miközben néhányszor jót is lódtíznak rajta, pajtásaik tréfás megjegyzései közt.

Hanem csalódtam. Mr. Kearnek eszeágában sem volt meglátogatni feleségét a nagy árboc-kosárban. Ott marad az előrés emelvényén, Huntly Silas mellett, aki, úgy látszik, reá várt. Az esti homályban azonban nemsokára mindkettőjüket elvesztem szem elől.

Eljött az éj, a szél lecsöndesült, de a tenger még mindig háborog. A hold, mely délután négy órakor fölött már az égre, csak ritka időközökben tűnik ki a keskeny felhőszalagok közt. Néhány e fellegek közül mint hosszú csík nyúlik végig a láthatáron s pirosas színben ég, ami szelet jelent holnapra. Isten adná, hogy ez a szél ismét északkelet felől fújna s hogy a szárazföld felé hajtana bennünket. Ha bármerre másfelé fordul a szél, végzetes lehet reánk nézve, midőn a tutajon leszünk, mely nem mehet csak egyenest, amerre a szél hajtja.

Kurtis Róbert este nyolc óra tájban fölött a nagy árboc magaslatára. Gondolom, az ég pirossága miatt aggódik s szeretné kitalálni, milyen lesz a holnapi nap. Egy negyedóráig ott marad körülnézegetve; aztán, mielőtt leszállna, megszorítja kezemet, de egy szót sem szól s lemegy elfoglalni szokott helyét a hátsó födélyeten.

Aludni próbálok a szűk helyen, mely az árbockosárban számomra jutott, de nem bírok elszunnyadni. Rossz sejtelmek háborgatnak. A levegő jelenlegi nyugalma aggaszt engem, «nagyon is csöndesnek» találom. Csak alig, hogy egy szellőcske fuval át néha-néha a kötelek közt s megrezdíti érc tartóit. Hanem a tenger «érez» valamit. Hosszas hullámok hánykolódnak rajta s nyilván valami távoli viharnek a hatását érzi.

Este tizenegy óra felé két felhő közé szorítva, a hold ragyogva fénylik s a habok is tündöklenek, mintha valami tengeralatti fénytől volnának megvilágítva.

Fölállok s körülnézek. Furcsa! nekem úgy tetszik, mintha néhány percig egy fekete pontot látnék, mely majd fölemelkedik, majd lemerül a fényes, fehér vízben. Szikla nem lehet, mert követi a habok mozgását. Mi lehet hát?

Aztán a hold újra felhők közé rejtőzik, mély homály terül el ismét s én lefekszem a baloldali vitorlarúdhhoz közel.

XXVII.

December 6.

Sikerült pár órát aludnom. Hajnalban négy órakor a szél süvöltése hirtelen fölébreszt. Hallom Kurtis Róbert szavát, keresztül hangzik az a zúgó szélvészen, mely keményen rázza az árbocokat.

Fölkelek. Erősen a kötelekbe kapaszkodva, megkísértem, nem láthatnám-e, hogy mi történik alattam és körülöttem.

Az éji homályban zúg alattam a tenger. Inkább sápadt, mint fehér, tajtékozó nagy habok rohanak át az árbocok közt, melyek erősen inognak jobbra-balra. A hajó hátsó végén két sötét árny tűnik föl a fehéres színű tenger fölött. E két sötét árny Kurtis kapitány s a kormányos. Szavaik, melyeket a habok zúgása s a szél bömbölése közt nem lehet megkülönböztetni, csak mint valami nyögés hangzanak el hozzám.

E percben egyik matróz, ki feljött az árbockosárba, hogy egy kötelet feszesebbre húzzon, éppen mellettem halad el.

- Mi baj? - kérdezem.

- A szél megfordult...

Még néhány szót tesz hozzá a matróz, de már azt nem hallom tisztán. Azonban úgy rémlik nekem, mintha azt mondta volna: «délnyugat.»

De hiszen, ha a szél északkeletről délnyugatra fordult, akkor kihajt bennünket vissza a nyílt tengerre! Sejtelmeim tehát nem csaltak!

Lassan-lassan fölkel a nap. A szél nem ugrott egészen délnyugatra, hanem északnyugatról fúj, ami reánk nézve épp oly szerencsétlenség. A szárazföldtől eltérít bennünket ez is. Azonkívül most már öt lábnyira áll a víz a földélzeten, melynek alsó kötél tartó rúdjai teljesen eltűntek. A hajó ez éjjel lejjebb sülyedt s most már a hajó orremelvénye szintúgy, mint a hátsó földélzet, egy színvonalon áll a tengerrel, mely szüntelen át meg át csap rajta.

Kurtis Róbert és matrózai folytatják a tutaj elkészítését, de a munka nem haladhat gyorsan, mert a hullámok nagyon akadályozzák s a legnagyobb vigyázatra van szükségük, hogy a talp szét ne szakadjon, mielőtt még egészen össze volna állítva.

E percben a két Letourneur mellettem áll s az apa támogatja fiát, hogy el ne dőljön az árboc ingadozása miatt.

- Hanem ez az árbockosár összetörik! - kiált Letourneur úr, amint a recsegést-ropogást hallja.

Miss Herbey fölemelkedik e szavakra s Mrs. Kearre mutatva, ki lábainál elterülve fekszik, azt kérdi:

- Mit csináljunk, urak?

- Maradjunk, ahol vagyunk, - feleltem rá.

- Miss Herbey, - teszi hozzá Letourneur András, - ez itt számunkra a legbiztosabb menhely. Ne féljen kegyed semmit...

- Nem magamért félek, - viszonz a fiatal leány nyugodt hangján, - hanem azokért, kiknek van valami okuk, hogy az élethez ragaszkodjanak!

Egy negyed kilenckor a kormányos oda kiált a matrózokhoz:

- Héj, te ott elől!

- Mi tetszik, kormányos úr? - felel a matrózok egyike, - gondolom, O'Ready.

- Nálatok van a kis csónak?

- Nincs, kormányos úr.

- Akkor hát elvitte a víz!

A kis csónak valóban nem függ már a hajó orránál az előárbocon s majdnem rögtön utána észreveszik, hogy Mr. Kear meg Huntly Silas is hiányzik és még három ember a legénységből, egy skót és két angol.

Ekkor értem csak meg, hogy miről beszélgethettek tegnap Mr. Kear meg Huntly Silas. Attól féltek, hogy a Chancellor előbb el talál sülyedni, mint a tutaj elkészül, összebeszéltek tehát, hogy elszöknek s pénzzel megvesztegettek három matrózt, hogy oldják le a csónakot. Most már értem, hogy mi volt az a fekete pont, amit láttam az éjjel. A nyomorúlt gazember elhagyta nejét! A hitvány kapitány elhagyta hajóját! S ellopták előlünk azt a csónakot, mely egyetlen menekülési eszközünk volt még!

- Öten megmenekültek! - szólt a kormányos.

- Öten elvesztek! - szólt a vén irlandi.

Valóban, amilyen állapotban van a tenger, úgy látszik, O'Readynek igaza van.

Most már csak huszonhárman vagyunk a hajón. Mennyire fog még ez a szám leapadni?

Amint megtudják a matrózok e gyáva szökést és azt, hogy a szökevények ellopták a csónakot, átkokat szórnak rájuk. Ha a véletlen visszahozná őket a hajóhoz, kegyetlenül meglakolnának árulásukért!

Mrs. Kear előtt eltitkoltam férje szökését. A szerencsétlen asszonyt szakadatlan láz gyötri, mely ellen mitsem tehetünk, mert a hajó sülyedése oly hirtelen történt, hogy a gyógyszeres dobozt nem lehetett megmenteni. És, ha volnának is gyógyszereink, mit segíthetnének Mrs. Kear állapotán?

XXVIII.

December 6. folytatása.

A Chancellor immár nincs többé egyensúlyban. Hihetőleg szétmállottak oldalai s érezzük, hogy lassanként sülyed.

Szerencsénkre ma este elkészül a tutaj s beleszállhatunk, hacsak Kurtis Róbert jobbnak nem tartja, hogy másnap szálljunk be, mikor megvirrad. Az építmény szilárdul van összeállítva. A gerendák, melyekből áll, erős kötelekkel vannak egymáshoz csatolva s miután keresztben állnak egymás fölött, az egész valami két lábnyira fölemelkedik a tenger színe fölött.

Ami a felső lapot illeti, az a védgát deszkáiból készült, melyeket a hullámok letéptek, Kurtis Róbert pedig gondosan fölhasznált.

Délután elkezdik leszállítani oda, ami még maradt élelmiszerekből, vitorlákból, műszerekből és szerszámokból. Sietni kell, mert most már csak tíz lányira van a nagy árbockosár a tenger fölött s az előárbocknak, mely rézsút előre hajlik, már csak a vége látszik ki.

Nagyon csodálnám, ha a holnap nap nem volna a Chancellornak utolsó napja!

És most milyen az egyikünk és másikunk lelkiállapota? Én megkísértem leírni, hogy mi megy végbe bennem. Úgy rémlik nekem, mintha, amit érzek, inkább öntudatlan közönyösség volna, mintsem önmegadó lemondás. Letourneur úr csak a fiáért aggódik, ki a maga részéről szintén csak atyjára gondol. András hősie, keresztényi elszántságot tanusít, melyet nem hasonlíthatok jobban össze, mintha a miss Herbey elszántságához hasonlítom. Falsten most is csak Falsten s Uram bocsáss! ez a mérnök most is számokat firkál a jegyzőkönyvébe. Mrs. Kear ijedez, ájuldoz, a fiatal leány ápolása s az én ápolásom mellett is.

Ami a matrózokat illeti, kettő vagy három közülök nyugodt, hanem a többi majd elveszti az eszét. Némelyikök durva természete által ösztönözve, úgylátszik, hajlandó volna kicsapongásokra vetemedni. Nehéz lesz féken tartani e nyers fickókat, kik Owen és Jynxtrop ártalmas befolyása alatt állnak, ha majd egy szűk tutajon kell velök együtt élnünk!

Walter hadnagy nagyon elgyöngült; bátor fiatal ember; de kénytelen lesz abbahagyni a szolgálatot. Kurtis Róbert és a kormányos erélyes, rettenthetlen férfiak, kiket a természet kemény anyagból gyúrt.

Este öt óra tájban szerencsétlenségünk egyik osztályostársa megszűnt szenvedni. Mrs. Kear kínos haldoklás után meghalt, talán a nélkül, hogy helyzetének tudatával bírt volna. Néhányszor fölsóhajtott s mindennek vége volt. Miss Herbey egész az utolsó pillanatig oly hűséggel ápolta, mely mindnyájunkat mélyen meghatott.

Az éj elmúlt baj nélkül. Reggel, napkeltekor, megfogtam a halott kezét, mely már hideg volt; tagjai már megmeredtek. Holtteste nem maradhat tovább az árbockosárban. Miss Herbey és én betakargatjuk ruháiba; aztán néhány imát mondunk el a szegény asszony lelkéért s e sok nyomorgás első áldozata lezuhan a habok közé.

E percben a vitorlarudakon tartózkodó emberek közül egyik e borzasztó szavakra fakad:

- Majd megsajnáljuk még, hogy bedobtuk ezt a holttestet!

Megfordulok. Owen az, aki ezt mondta.

Aztán eszembe jut, hogy valóban egyszer majd kifogyhatunk az élelemből!

XXIX.

December 7.

A hajó folyvást süllyed. A hátsó fődélzet, a hajó orrmánya már egészen elmerült s a rézsutos előárbock csúcsa is eltűnt. Most már csak a három nagy árbock áll ki az Óceánból.

Hanem a tutaj készen áll s megrakva mindennel, amit megmenteni lehetett. Egy hézag a tutaj elején az árbock számára van fönnhagyva, melyet az emelvény oldalaira szögezett vitorlarudak fognak támogatni.

Ki tudja, hogy amit a Chancellor nem bírt megtenni, nem teszi-e meg e deszkákból összehátolt gyöngé alkotmány, mely nem merül el oly könnyen? Ki tudja, nem szállít-e partra? A remény oly erősen gyökerezik az ember szívében, hogy én még remélek!

Reggeli hét óra. Éppen reá akarunk szállni a tutajra, midőn egyszerre oly hirtelen lesülyed a hajó, hogy az ács és az emberek, kik a tutajon vannak, kénytelenek elválni a kötelet, nehogy a hajó magával rántsa őket is a mélységbe.

Remegő gyötrelem nyílal át akkor szívünkön, mert épp azon pillanatban, midőn a hajó a mélységbe leszáll, látjuk eltávozni reményünk egyetlen deszkaszálát, melyet a hab tova ragad!

Két matróz s egy matrózinas elvesztik az eszöket s beugornak a tengerbe. Mindjárt látjuk, hogy sem a tutajt nem bírják elérni, sem a hajóhoz vissza nem térhetnek, mert szél és hab ellenök van. Kurtis Róbert egy kötelet köt derekára és segélyükre rohan. Hasztalan önfeláldozás! Mielőtt Kurtis Róbert hozzájuk eljutott volna, e három szerencsétlen, kiket még egy percig vergődni látok s karjaikat felénk nyújtogatni, eltűnik a víz alatt.

Kurtis Róbertet a hullámoktól keményen összeverve húzzák vissza.

Ezalatt Daoulas és matrózai vitorlarudak segélyével, melyeket evező gyanánt használtak, azon igyekeznek, hogy visszatérjenek a hajóhoz. Csak egy órai erőlködés után - és ez óra egy századnak látszott minekünk, ez a végső óra, midőn a tenger már az árbockosarakig fölragadt! - csak akkor bírt a Chancellorhoz visszatérni a tutaj, mely csak két kötélnyomnyi távolságra² volt.

A kormányos egy kötelet dob most Daoulasnak s a tutaj ismét hozzá, van kapcsolva a főárbochoz.

Most már egy elveszteni való pillanatunk sincs, mert hevesen kanyargó örvény támad a sülyedő hajó helyén s levegővel telt roppant bugyborékok szállnak föl a víz színére.

- Beszállni! beszállni! - kiált Kurtis Róbert. Rohannak a tutajra.

Letourneur András, miután megvárta, míg miss Herbeyt átszállították, maga is szerencsésen eljut a tutajra. Atyja nemsokára mellette foglal helyet. Egy perc múlva már mindnyájan ott vagyunk, - mindnyájan, Kurtis kapitányt s a vén matrózt O'Readyt kivéve.

Kurtis Róbert az árbockosár fölött állva, nem akarja előbb elhagyni hajóját, míg az el nem tűnt a mélységben. Kötelessége és joga az. Szinte érezzük, mily fájdalmasan elszorul szíve azon pillanatban, midőn el kell hagynia a Chancellort, melyet úgy szeret, melyet mostanáig vezényelt!

Az irlandi még akkor is ott maradt a hátsó árbockosarában.

- Szállj be, öreg! - kiált neki a kapitány.

- A hajó elsülyed? - kérdezi a nyakas öreg a legnagyobb hidegvérrel a világon.

- El végkép.

- Akkor hát beszállok, - felel O'Ready, mikor a víz már derekáig ér.

S fejét csóválva fölugrik a tutajra.

Kurtis Róbert még egy pillanatig az árbockosár fölött marad, körütekint, aztán legutoljára hagyja el hajóját. Itt az ideje. A kötelet elvágják s a tutaj lassan eltávozik.

---

² Körülbelül 200 öl.

Mindnyájan azon hely felé pillantunk, hol a hajó elsüllyed. A hátsó árboc csúcsa tűnik el először, aztán a főárbc csúcsa is és nemsokára semmi sem marad többé föl e szép hajóból, melynek Chancellor volt a neve.

XXX.

December 7. folytatása.

Egy új úszóalkotmány visz bennünket. El nem süllyedhet, mert a cölöpök, melyekből áll, fönn-úszva maradnak, bármi történjék is. Hanem a tenger nem fogja-e szétszaggatni? Nem fogja-e eltépni a köteleket, melyek egybekapcsolják? Nem fogja-e végre megsemmisíteni a hajótöröttet, kik itt egy csoportban úsznak felületén?

Azon huszonnyolc személyből, kik a Chancellorral Charlestownból elindultak, tízen már elvesztek.

Tehát még tizennyolcan vagyunk, - tizennyolcan ezen a tutajon, mely szabálytalan négyszöget képez s körülbelül negyven lábnyi hosszú és húsz lábnyi széles.

Itt a neveik azoknak, kik a Chancellor utasai közül és személyzetéből még életben vannak: idősb és ifjabb Letourneur, Falsten mérnök, miss Herbey és én; - aztán Kurtis kapitány, Walter hadnagy, a kormányos, az eleségtár fölügyelője Hobbart, a néger szakács Jynxtrop, az ács Daoulas; - végre hét matróz: Austin, Owen, Wilson, O'Ready, Burke, Sandon, Flaypol.

Elégge megpróbált-e már bennünket az egek ura hetvenkét nap óta, amióta elhagytuk az amerikai partot s elégge megnehezedett-e keze fölöttünk? Aki legjobban bízik is köztünk, az sem meri remélni, hogy minden szenvedésnek vége már.

De hagyjuk a jövőt, ne gondoljunk másra, csak a jelenre s folytassuk e dráma eseményeinek följegyzését, azon rendben, amint következnek.

A tutaj utasait felsoroltam. Már most lássuk, hogy mit visznek magukkal.

Kurtis Róbert csak annyit szállíthatott a tutajra, amennyi megmaradt az eleségtárból megmen-tett élelmiszerekből, melyeknek legnagyobb része oda lett azon pillanatban, mikor a Chancellor fedélzete víz alá merült. Ez élelmiszerek nem igen bővek, ha megfontoljuk, hogy tizennyolcunkat kell ellátni vele s hogy sok nap elmulhatik, míg valami hajóra vagy földre találunk. Egy hordó kétszersült, egy hordó besózott hús, egy kis tonna pálinka, két tonna víz, ennyi összesen, amit megmenthettünk. Már az első naptól kezdve tehát szűkre kell mérni mindenkinek a részletét.

Felváltani való ruhánk egyáltalán semmi sincs. Néhány vitorlánk van, azt használjuk takaróul s egyszersmind födélül. Daoulas ács szerszámjai, a fokmérő és a delejtű, egy térkép, a zseb-késeink, egy réz üst, egy pléh pohár, melyet az öreg irlandi O'Ready még soha sem hagyott el magától: ezekből állnak megmaradt műszereink és házi eszközeink. Minden ládánk, mely a födélzeten volt lerakva s az első tutaj számára szánva, elsüllyedt, midőn a hajó víz alá merült s attól a perctől kezdve nem lehetett többé a hajóközbe behatolni.

Íme ez a helyzet. Nagyon súlyos, de még nem végkép kétségbeejtő. Fájdalom, attól lehet félni, hogy némelyikünkénél hiányzik a lelki erő a testi eréllyel egyetemben. Azonfölül vannak köztünk, kiknek rossz hajlamait nagyon nehéz lesz féken tartani!

XXXI.

December 7. folytatása.

Az első nap nem történt semmi följegyzésre méltó esemény.

Ma reggel nyolc órakor, Kurtis kapitány mindnyájunkat, utasokat és matrózokat, egybegyűjtött.

- Barátim, - szólt hozzánk, - hallgassatok jól ide. Én e tutajon épp úgy parancsolok, mint ahogy parancsoltam a Chancellor földézetén. Számítok tehát arra, hogy mindenki kivétel nélkül engedelmeskedni fog. Csak a közös menekülésre gondoljunk, legyünk egyetértők s Isten ótalmazzon bennünket!

E szavakat tetszéssel fogadták.

A kis szél, mely e percben fúj s melynek irányát megnézte a kapitány a delejtűvel, északról fúj. Ez szerencsés körülmény. Sietni kell, hogy azt fölhasználjuk s mielőbb elérhessük az amerikai partot. Az ács, Daoulas, ekkor fölállította az árbocot, melynek számára hézagot hagyott a tutaj előrészen s két szárnyrudat állított föl szivárvány-formán, melyek arravalók lesznek, hogy szilárdabban fönntartsák az árbocot. Míg ő dolgozik, az alatt a kormányos és a matrózok vitorlarudat állítanak a kis vitorlához.

Fél tízkor már föl van állítva az árboc. A vitorla is fölvonva s eligazítva a szél iránya szerint s a tutaj észrevehetőleg előre megy, mert a szél folyton fúj.

Miután ezt a munkát elvégezték, az ács még egy kormányrudat igyekszik állítani, hogy így a tutaj megtarthassa az irányt, amerre menni akar. Kurtis Róbert s Falsten mérnök tanácsaikkal támogatják. Két órai munka után el is készül valami kormányrúdféle, körülbelül malájok balanájához hasonló.

Ezen idő alatt Kurtis kapitány a szükséges szemléhez készül, hogy pontosan kiszámítsa a hosszasági és szélességi fokot s mikor elérkezik a dél, tiszta napfényes idő lévén, jól fölveheti a dél vonalat.

A pontos számítás eredménye következő:

Északi szélesség $15^{\circ} 7'$.

Nyugati hosszaság $49^{\circ} 35'$ Greenwich-től számítva.

E pontot megtekintve a térképen, kiderül, hogy körülbelül hatszázötven mérföldnyire vagyunk még északkeleten a paramaribói partoktól, azaz az amerikai szárazföld legközelebb eső részétől, mely, mint már megjegyeztem, a hollandi Guyana partját képezi.

Már most a legjobb eshetőséget véve, nem remélhetjük, hogy állandó passzát szél mellett is többet haladhassunk tíz-tizenkét mérföldnél naponként ilyen tökéletlen járművön, mint ez a tutaj, mely nem képes előre haladni, ha a szél rézsút fúj. Két hónapi hajózás kell tehát, még akkor is, ha a legszerencsésebb körülményeket számítjuk, kivéve azt a nem igen valószínű esetet, hogy valami hajóval találkozunk. De az Atlanti-óceánnak ezt a részét kevésbé látogatják, mint föllebb északon vagy lejjebb délen. Szerencsétlenségünkre az Antillák útja és a braziliai út közé vetődtünk, félre mindkét úttól, amerre az angol vagy francia hajók járnak s jobb, ha nem is számítunk azon véletlenre, hogy valami hajóval találkozunk.

Egyébként, ha szélcsönd áll be vagy ha a szél megfordul s kelet felé hajt bennünket, akkor már nem két, hanem négy hónap, hat hónap, s mit csinálunk, ha az élelem már a harmadik hónap végéig sem tart!

A józan okosság parancsolja tehát, hogy már mától kezdve ne fogyasszunk többet, mint amennyi elkerülhetlen szükséges. Kurtis kapitány tanácsot kért tőlünk e tárgyban s mi elhatároztuk, hogy szigorúan megtartjuk a programot. Az adagok ki vannak számítva mindenki számára különbség nélkül, úgy, hogy csak félig csillapíthatjuk vele éhségünket és szomjunkt. A tutaj kezelése nem fogyaszt sok testi erőt. Kevesebb táplálkozás is elég lesz nekünk. Ami a pálinkát illeti, mely mindössze öt gallon,³ azt csak a legszigorúbb takarékoszággal fogják osztogatni. Senkinek sem szabad hozzá nyúlni a kapitány engedélye nélkül.

Az életrend következőképpen lett szabályozva a tutajon: öt uncia húst és öt uncia kétszersültet kap naponként minden személy. Ez kevés, de nem lehet nagyobb adagokat adni, mert tizen-nyolc ember még így is hat fontnál többet fogyaszt el naponként mindegyik élelmiszerből, vagyis három hónap alatt hatszáz fontot. Pedig mindössze sincs hatszáz fontnál többünk a húsból és kétszersültből. Ezen a mennyiségen tehát túl nem terjeszkedhetünk.

Ami a vizet illeti, százharminckét gallonra⁴ becsülhetjük, s mindenki négy decit kap naponként; így módon a víz is eltart három hónapig.

Az ételmet minden reggel, tíz órakor, kiosztja a kormányos. Mindenki megkapja a maga adagját arra a napra, a húst is és a kétszersültet is; aztán megeheti, ahogyan és amikor neki tetszik. A vizet illetőleg, minthogy nincs egyebünk, mint egy üstünk s az öreg írlandi pléh pohara, kétszer fog a víz naponként kiosztatni, reggel tíz órakor és este hatkor. Mindenkinek meg kell inni azonnal.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy még két segélyforrásra számíthatunk, melyek készleteinket szaporítják: az esőre, mely ivóvizet adhat, s a halászatra, mely táplálékot szolgáltat. Föl is állítottunk két üres hordót, hogy az esővizet abban fölfogjuk. Ami a halászeszközöket illeti, a matrózok már készítgetik, hogy horgászhasanak.

Ezek az intézkedések történtek s elhatároztuk, hogy szigorúan meg fogjuk tartani. Csak a legszigorúbb étrendet követve kerülhetjük ki az éhség iszonyait. Nagyon sok példa áll előttünk, mely elővigyázatra int s csak ha a sors szakadatlan csapásokat fog reánk mérni, csak akkor szorulunk a végső nélkülözésre!

XXXII.

December 8-tól 17-ig.

Mikor beesteledett, a vitorla-takarók alá húzódtunk. Minthogy nagyon el voltam fáradva az árbocon töltött kínos hosszú idő miatt, néhány órára elaludtam.

A tutaj aránylag kevésbé lévén megterhelve, elég könnyen emelkedik. Mivel a tenger nem háborog, a habok nem érnek el minket. Csakhogy fájdalom, ha a tenger háborgása szűnik, az azért van, mert a szél gyöngül s reggel felé azt vagyok kénytelen naplómbe jegyezni: szélcsönd.

Midőn ismét megvirradt, semmi említésre méltó sem történt. Letourneurék is aludtak az éjszaka egy részén át. Aztán még egyszer kezét szorítottunk egymással. Miss Herbey szintén aludt; vonásain nem látszik már oly igen a bágyadtság s arca visszanyerte szokott nyugodt kifejezését.

---

³ Körülbelül 22 liter.

⁴ Körülbelül 600 liter.

Már a tizenegyedik szélességi fokon alul vagyunk. A hőség napközben szerfölött nagy s a nap tündöklően ragyog. Úgy érezzük, mintha forró gőz volna a levegőbe vegyülve. Mivelhogy a szél csak néha-néha fúj egy kicsit, a vitorla lecsügg az árbocra a szünetek alatt, melyek hosszasan eltartanak. De Kurtis Róbert és a kormányos bizonyos jelekből, melyeket csak tengerészek bírnak fölismerni, azt következtetik, hogy az ár óránként két-három mérföldnyi sebességgel visz bennünket nyugat felé.

Ez kedvező körülmény volna, mely jelentékenyen megrövidítené utunkat. Bárcsak ne csalód-nának a kapitány és a kormányos, mert ebben a hőségben már ez első napoktól kezdve alig elég az a kis víz, amit kapunk, szomjúságunkat kissé csillapítani!

Mindamellett azonban a helyzet igazán javult, mióta elhagytuk a Chancellor fedélzetét, azaz hogy inkább a Chancellor árbockosarait. A hajó minden pillanatban elsüllyedhetett, holott ez a talp, amelyen most helyet foglalunk, legalább aránylag biztos. Igen, ismétlem, hogy a helyzet nevezetesen javult, következőleg mindegyikünk jobban is érzi magát. Majdnem kényelemről szólhatnánk; járhatunk, kelhetünk a tutajon. Napközben összeülünk, beszélgetünk, vitatkozunk, nézegetjük a tengert. Éjjel betakarjuk magunkat a vitorlákkal s alszunk.

- Kazallon úr, - szólt hozzám Letourneur András néhány nappal aztán, hogy ez új járművön helyet foglaltunk, - nekem úgy látszik, hogy ismét a csöndes nyugalom napjait kezdjük élvezni, mint a Ham-Rock szigetén, tartózkodásunk alatt.

- Édes Andrásom, igazán úgy van, - viszonzám.

- Csak azt teszem még hozzá, hogy ez a tutaj sokkal többet ér, mint az a sziget, mert ez megy!

- Míg a szél kedvező, András, igaz, hogy ez a tutaj előnyösebb, de ha a szél megfordul...

- Ej, Kazallon úr! - felelte a fiatal ember, - ne csüggedjünk, hanem bízzunk!

Igen! mindnyájan bízunk. Úgy látszik, hogy már átestünk a rettenetes megpróbáltatásokon s nem folytatódnak azok tovább. A körülmények sokkal kedvezőbbek lettek. Nincs köztünk egyetlenegy sem, ki ne érezné magát csaknem teljesen megnyugtatra.

Hogy Kurtis Róbert lelkében mi megy végbe, azt nem tudom, s nem mondhatom meg, hogy osztozik-e a mi jelenlegi nézeteinkben. Ő többnyire félrehúzódik. Nagy rajta a felelősség terhe, bizonyosan! Ő a kapitány, neki nemcsak a saját életét, hanem a mienket is meg kell menteni! Tudom, hogy ő így fogja föl kötelességét. Látjuk is, hogy gyakran gondolatokba mélyed és mindenki óvakodik zavarni őt.

A matrózoknak hosszú az idő s legnagyobb részök alszik a tutaj elején. A hátsó rész a kapitány parancsára az utasok számára tartatott fönn és sátor emeltek ott, mely alatt egy kis árnyékot élvezhetünk.

Mindnyájan tökéletesen egészségesek vagyunk. Egyedül csak Walter hadnagy nem bírja visszanyerni erejét. Hiába ápolgatjuk, nem ér semmit, szegény fiatal ember napról-napra jobban gyöngül.

Letourneur Andrást soha sem tanultam jobban becsülni, mint a mostani körülmények közt. Ez a szeretetreméltó fiatal ember a lelke a mi kis társaságunknak. Eredeti szellem, s az ő módja, mellyel a dolgokat tekinti, tele van új eszmékkel, váratlan megjegyzésekkel. Társalgása szórakoztat, gyakran oktat minket. Mikor András beszél, beteges arca fölélénkül. Atyja szinte elnyeli szavait, úgy csügg rajta. Néha megfogja a fia kezét s egész órák hosszáig kezében tartja.

Néha belevegyül beszélgetésünkbe miss Herbey, de különben nagyon tartózkodó marad. Mindegyikünk iparkodik előzékenység által elfelejteni vele, hogy elvesztette azokat, kik természetes védői tartoztak volna lenni. Letourneur úrban valódi jó barátot talált e fiatal leány, mintha csak atyát talált volna s miss Herbey oly bizalommal is beszél hozzá.

A Letourneur úr kérésére elmondta élete történetét, - e bátorság és lemondással teljes életét, mely a szegény árvák osztályrésze. Két év óta a Mrs. Kear házában volt s most itt áll minden támasz nélkül a jelenben, vagyon nélkül a jövőben és mégis bizalomteljesen, mert készen áll minden megpróbáltatásra. Miss Herbey jelleme, lelki ereje által tiszteletet parancsol s nem illette még idáig egy sértő szó, egy sértő hang, ami pedig hajónkon lévő némely durva ember ajkáról könnyen kicsúszik.

December 12., 13. és 14-én semmi változás sem történt helyzetünkön. A szél folyvást kelet felől fűjt, néha jobban, néha gyöngébben. A hajózás minden különös eset nélkül folyt. A vitorlát sem kellett változtatni, sem a kormányrudon módosítani. Tutajunk megy, amerre a szél viszi. Néhány matróz mindig őrt áll az előrészen, hogy a legéberebb figyelemmel vigyázzanak folyton a tengerre.

Egy hete mult, mióta elhagytuk a Chancellort. Erősíthetem, hogy hozzá szokunk a szűk adagokhoz, melyekre szorítottak bennünket. Igaz, hogy testi erőnket nem is lankasztják fáradalmak. «Nem koptatjuk magunkat» - ez a köznapiszló módja teljesen kifejezi azt, amit értek - s ilyen viszonyok közt kevés kell az embernek, hogy föntartsa magát. A legnagyobb nélkülözés a víz hiánya, mert ebben a nagy hőségben, az, amit kapunk, bizony nem elég.

15-én egy csoport hal hemzsegett a tutaj körül. Ámbár a mi horgaink nem állnak egyébből, mint hosszú zsinegekből, végükön meggörbített szöggel, melyre csalétkül apró szárított húst tűztünk, azért mégis nagy csomó apró halat fogtunk, olyan falánkok.

Ez igazán csodálatraméltó halászat, s ezen a napon ünnepet ülünk a tutajon. Egy részét e halaknak roston megsütöttük, a másik részét tengervízben megfőztük, tüzet rakván a tutaj előrészen. Mily pompás lakoma! S mennyit megkíméltünk ételmi készletünkben! Ez apró halak oly bőven ellepik körülöttünk a vizet, hogy két nap alatt majd két mázsát fogtunk belőlük. Már most csak eső jöjjön s minden jó lesz.

Fájdalom, ez a csoport hal nem sokáig maradt körülöttünk. 17-én néhány nagy cápa jelent meg a tenger felszínén, - abból az óriási pettyegetett fajból, mely két-harmadfél öl hosszú. Úszószárnyaik s testök felső része fekete, fehér színű pettyekkel és harántékos csíkokkal. E borzasztó állatok közelléte nagyon nyugtalanít bennünket. A tutaj csekély emelkedettsége folytán, csaknem egy szinten vagyunk velök s farkaik több ízben rémítő hevesen csapkodják tutajunk gerendáit. A matrózok emelőrudakkal elriasztották ugyan őket; de csodálnám, ha nem jönnének vissza s nem követnének bennünket makacsul, mint számukra esendő zsákmányt. Nem szeretem ezeket az előérzetes szörnyetegeket!

XXXIII.

December 18-tól 20-ig.

Ma megváltozott az idő s a szél erősebben fűj. Ne panaszkodjunk, mert kedvező. Csupán csak azzal az óvatossággal élnek, hogy az árbocot egy támasztórúddal megerősítik, nehogy az erősen kifeszített vitorla miatt eltörhessen. Erre aztán kissé gyorsabban kezd úszni a nehézkes alkotmány s most már hosszas nyomot is hagy maga után a vízen.

Délután félig felhők borították el az eget s a hőség valamivel kisebb volt. A hullám erősebben hintázta tutajunkat s két vagy három hullám átcsapott rajta. Szerencsére, néhány deszkaszálból két lábnyi magas kerítést bírt csinálni az ács s így jobban meg vagyunk védve a tenger ellen.

Az élelmiszereinket s ivóvizünket tartalmazó hordókat is erősen lekötözik kettős kötelekkel. Ha valami hullám elragadná tőlünk azokat, a legiszonyúbb nyomorba jutnánk. Remegés nélkül nem gondolhatunk ez eshetőségre!

18-án a matrózok néhány szálát szedtek össze ama tengeri növényből, mely sargasso név alatt ismeretes s mely hasonló ahhoz, amelyet már a Bermudák és Ham-Rock közt találtunk. E növény cukor-anyagot tartalmaz. Rábeszélem útitársaimat, hogy próbálják csak a szárát rágszálni. Megteszik s ez a cukros nedv egészen fölüdíti gégejüket s ajkaikat.

Különben semmi újság ezen a napon. Csak azt veszem észre, hogy néhány matróz, különösen Owen, Burke, Flaypol, Wilson és a néger Jynxtrop maguk közt gyakran tanakodnak, de nem tudom, hogy miről. Azt is észre veszem, hogy elhallgatnak, ha a tiszték vagy az utasok közül közeledik hozzájuk valaki.

Kurtis Róbert már én előttem észrevette ugyanazt. Ezek a titkos beszélgetések nem tetszenek neki. Fölteszi magában, hogy nagyon vigyázni fog ez emberekre. A néger Jynxtrop és Owen matróz határozottan két gazember, kiktől tartani kell, mert magukkal ragadhatják társaikat is.

19-ikén a hőség rendkívüli volt. Egy felhőcske sincs az égen. Szél nem fújja a vitorlát s a tutaj egy helyen áll. Néhány matróz megfürdött a tengerben s ez a fürdés valóban könnyebbséget szerzett nekik, amennyiben némileg csökkentette szomjúságukat. De nagy veszéllyel jár ez a kísérlet, mert cápák úszkálnak a habok közt s egyikünk sem követi ama gondatlanok példáját. Ki tudja azonban, vajjon később nem fogjuk-e utánozni őket? Ha látjuk a tutajt így mozdulatlan, az óceánt lassan gyűrűzve, a nélkül, hogy csak egy habocska zavarná, a vitorlát lomhán függve az árbocon, nem félhetünk-e attól, hogy ez az állapot még sokáig fog így tartani?

Walter hadnagy gyengélkedése a legnagyobb mértékben aggaszt bennünket. Ezt a fiatal embert lassú láz sorvasztja s enyhíteni nem tudunk szenvedésén, mert mikor a víz elborította a Chancellort, a gyógyszeres-ládika elveszett a hullámok közt.

Különben e szegény fiú bizonyosan mellbeteg s egy idő óta a betegség rettenetesen előrehaladt nála. A külső jelekből következőleg, nem csalódhatunk. Walter szárazon köhécse; lélegzete rövid s nagyon izzad, főleg reggel; mindegyre soványodik, orra meghosszabbul, kiálló arccsontjai piros színük által élénken kiválnak az arc egészben sápadt színétől, orcái beestek, ajkai összehúzódtak. De volna bármily viszonyok közt szegény hadnagy, a gyógyszer nem használna e kérlelhetlen betegség ellen.

20-ikán a hőség épp oly nagy, a tutaj épp oly mozdulatlan, mint előtte való nap. A nap égető sugarai áthatnak sátorunkon s a hőség által eltikkasztva, olykor csak úgy lihegünk. Mily türelmetlen várjuk a percet, mikor a kormányos kiosztja köztünk azt a kis vizet! Mily módon nyeljük le e néhány csepp meleg folyadékot! Akit soha sem kínozott szomjúság, az nem képes engem megérteni.

Walter hadnagyot szörnyen gyötri a láz s ő többet szenved a szomjúság miatt, mint bármelyikünk. Láttam, hogy miss Herbey a szegény beteg számára engedte át csaknem az egész vizet, melyet ő kapott. E részvétteljes és könyörületes szívű fiatal leány mindent megtesz, amit csak tehet, hogy legalább könnyítse, ha egészen le nem csillapíthatja szerencsétlen társunk szenvedését.

Ma miss Herbey így szól hozzám:

- Ez a szegény napról-napra jobban elgyöngül, Kazallon úr.

- Igen, kisasszony, - válaszolám, - s mi nem tehetünk érte semmit, semmit!

- Vigyázzunk, - szólt miss Herbey - meghallhat bennünket!

Aztán a tutaj szélére megy, ahol leül s kezeire támasztva fejét, gondolatokba mélyed.

Ma egy sajnálatra méltó dolog történt, amit föl kell jegyeznem.

Valami egy óra hosszáig igen élénken beszélgetnek Owen, Flaypol, Burke matrózok s a néger Jynxtrop. Susogva beszélnek s kezeikkel hevesen hadarásznak, ami arra mutat, hogy igen izgatottak lehetnek. A beszélgetés végén Owen fölkel s egyenest a háttér felé megy, a tutaj azon része felé, mely az utasok számára van fönntartva.

- Hová mész, Owen? - kérdi a kormányos.

- Ahol dolgom van, - felel a matróz szemtelenül. E durva feleletre a kormányos fölkel helyéről, de Kurtis Róbert már ő előtte ott termett s szemközt áll Owennal.

A matróz farkasszemet néz kapitányával s vakmerőn szól:

- Kapitány, beszélni valóm van önnel a pajtásaim nevében!

- Beszélj, - felel Kurtis Róbert hidegen.

- A pálinkát illeti, - folytatja Owen. - Ön tudja, kapitány, azt a kis tonnát... Tán bizony a léhűtők vagy a tisztek számára tartogatják?

- Aztán? - szólt Kurtis Róbert.

- Aztán azt akarjuk, hogy minden reggel kiösszák a porciónkat, egy-egy pohárával, mint azelőtt szokták.

- Nem, - felel a kapitány.

- Mit mond ön?... - kiált Owen.

- Azt mondom, hogy: nem.

A matróz élesen szemébe néz Kurtis Róbertnek s förtelmes vigyorgás húzódik át ajkain. Egy pillanatig haboz, mintha tanakodnék magában, folytassa-e követelését, de visszatartja magát s anélkül, hogy egy szót szólna, visszatér társaihoz, kikkel halkan tanácskozik.

Jól tette Kurtis Róbert, hogy ilyen határozottan megtagadta kívánságukat? A jövő majd megmutatja. Midőn én erről az esetről beszéltem vele, azt mondta nekem:

- Pálinkát ezeknek az embereknek? Inkább a tengerbe vetném azt a tonnát!

XXXIV.

December 21.

Ezen eseménynek még eddig nem lett semmi következménye, - legalább még ma nem.

Néhány óra óta megint apró halak raja mutatkozik a tutaj körül s ismét nagy mennyiséget lehet belőlük fogni. Megszárítva berakják egy üres hordóba s élelmiszereink e szaporodása remél-nünk engedi, hogy legalább éhséget nem fogunk szenvedni.

Eljött az est, a nélkül, hogy szokott hűsítő levegőjét magával hozta volna. Az éjszakák rendszeren hűsek a térítő körök alatt, de ez ma tikkasztó. Nagy tömeg gőz úszik nehézkesen a habok fölött. Éjfél után egy óra harminc perckor jön föl az újhold. Most mély a sötétség, egész

addig, míg a hőség vakító fényességű villámlásai nem jönnek megvilágítani a láthatárt. Hosszú és szélesen kiterjedő villamos kitörések ezek, határozott alak nélkül s elborítják az ég nagy részét. De mennydörgést nem hallani hozzá, sőt azt mondhatni, hogy szinte ijesztő a levegő nyugalma, annyira nyugodt csöndes.

Két óra óta nézegetjük, miss Herbey, Letourneur András és én, a vihar ez előjeleit; úgy látszik, mintha a természet próbát tartana s elfelejtjük a jelen helyzetet, mialatt e nagyszerű látványt, a villamos felhők e harcát bámuljuk. E nagyszerű jelenetek meghatják a legdurvább lelkeket is és látom, hogy a matrózok elmélyedve nézegetik a felhők e szakadatlan lángbaborulását. Kétségkívül nyugtalankodva szemlélik e tüneményt, mely az elemek nemsokára kitörő harcát jelenti. Valóban, mivé lesz a tutaj az ég és a tenger dühöngése közepett?

Éjfélig ülve maradunk a háttérben. E villámlások, melyek kétszerte oly fénylőknek látszanak a sötét éjben, halotti sápadtságot vetnek reánk, ama kísérteties színhez hasonlót, amilyenben mutatkoznak a tárgyak, ha borszesz-világítás mellett nézzük s a borszeszbe egy marék sót dobunk.

- Fél-e ön a vihartól, miss Herbey? - kérdé Letourneur András a fiatal leányt.

- Nem, uram, - felel miss Herbey, - amit én olyankor érzek, az inkább tisztelet. Nem egyike-e az a legszebb tüneményeknek, melyeket szemlélhetünk?

- Tökéletesen igaz, miss Herbey, - felel Letourneur András, - főképp ha mennydörög. A fül hallhat valami méltóságosabb zajt? Mi ehhez képest az ágyúk dörgése, ez a száraz, gördülékenység nélküli koppanás? A mennydörgés betölti a lelket, hang ez inkább, mint zaj, hang, mely nő és fogy, mint valami énekes hangja. S hogy megmondjam önnek az igazat, miss Herbey, engem soha egy művész hangja sem hatott meg úgy, mint a természet e nagyszerű és semmihez sem hasonlítható hangja.

- Igazán mély basszus, - mondom nevetve.

- Igazán, - szólt András, - s bárcsak mielőbb hallanánk, mert ezek a mennydörgés nélküli villámok unalmasak!

- Ej! azt gondolja ön, édes András? - felelém. - Tűrje ön a vihart, ha jön, de ne kívánja.

- Nos! a vihar szélből áll!

- Meg vízből, - tévé hozzá miss Herbey, - pedig vízre éppen szükségünk van.

Sokat lehetne felelni a két fiatalnak, de nem akarom az én szomorú prózámat az ő költészetük közé keverni. Ők a vihart külön szempontból tekintik s én hallgatom őket, amint poétizálnak és sóvárogva óhajtják, csak jönné a vihar.

Azonközben az égboltozat lassanként sűrű felhők mögé rejtőzött. A csillagok egyenként kialusznak. A sötét és sűrű gőz összébb húzódik fejük fölött s elfátyolozza az ég utolsó csillagait. Minden pillanatban fehéres, villámló fényt vet e sűrű tömeg s apró szürkés fellegek látszanak meg benne.

A villamosság ez egész tárháza, mely a légkör magas rétegeiben rendezkedett be, eddig zajtalan ürült ki. De a levegő nagyon száraz lévén s ennélfogva rossz vezető, villamosság a csak rettenetes rázkódások és dörgésekkel rohanhat ki s lehetetlennek tartom, hogy a vihar nemsokára a legnagyobb erővel ki ne törjön.

Kurtis Róbertnek s a kormányosnak is ez a véleménye. Ez utóbbi csak tengerész ösztöne után ítél, mely azonban csálhatatlan. Ami a kapitányt illeti, ő az időjárást jósló ösztönéhez tudományos képzettséget is csatol. Ő nekem fejük fölött egy gyűrűformájú sűrű felhőt mutat,

mely csaknem egyedül a forró földövön jön elő s tele van mindazzal a vízgőzzel, mit a passzátszelek hoznak az óceán különböző pontjairól.

- Igen, Kazallon úr, - így szól Kurtis Róbert, - mi a viharok területén vagyunk, mert a szél tutajunkat egészen e földövig hajtotta, hol valami nagyon finom érzékkel bíró ember szüntelen hallaná a mennydörgés dübörgését. Ezt a megjegyzést már régen tették s azt hiszem, hogy igaz.

- Nekem úgy rémlik, - viszonzám, fülelve, - mintha hallanám azt a folytonos dörgést, amiről ön szólt.

- Valóban, - szólt Kurtis Róbert, - ez már a vihar első dübörgése; nem telik bele két óra s itt lesz teljes dühével. Nos! készen állunk fogadására.

Egyikünknek sem jut eszébe, hogy aludjék, mert a levegő tikkasztón meleg. A villámok mind nagyobb területre terjednek s száz-százötven foknyi területet foglalnak el a láthatárból, aztán lassanként elborítják az egész égboltozatot, míg a levegőből valami foszforszerű világosság gőzölög ki.

Végre hangosabbá válik a mennydörgés; de ha lehet ezt a kifejezést használni, ezek még csak olyan gömbölyű dörgések, minden szögletesség nélküliek, melyeket még nem táplál a visszhang. Azt mondhatnók, hogy az égboltozat ki van bélelve e ruganyos felhőkkel, melyek elfojtják a villamos kitörések hangját.

A tenger idáig csöndes, lomha, tespedt maradt. Széles gyűrűzéseiből azonban, melyek a vizet mozgatni kezdik, a tengerészek sejtik, hogy mi fog bekövetkezni. Szerintök a tenger «készül» s a távolban valami vihar dül már, melynek hatását érzi az óceán. A rettenetes szélvész nincs már messze.

Éjfél után egy órakor egy tündöklő villám, melyet néhány másodperc múlva erős mennydörgés követ, jelenti, hogy a vihar már csaknem fölöttünk van. A láthatár egyszerre eltűnik a nedves ködben s majdnem azt mondhatnók, hogy a tutajra olvad.

Most hirtelen elkiáltja magát az egyik matróz:

- A szélvész! A szélvész!

XXXV.

December 21. és 22. közti éj.

A kormányos a kötélhez rohan, mely a vitorlát tartja s rögtön lebocsátja a vitorlarudat. Ideje volt, mert a szélvész kanyarogva csap le reánk. Ha a matróz el nem kiáltja magát s nem figyelmeztet, fölfordult volna a tutaj s talán a tengerbe hullunk. A sátorernyőt hátulról elvitte a szél.

Azonban ha a tutajnak nincs is mit félnie egyenesen a széltől, ha sokkal alacsonyabb, hogysem a szél belekapaszkodhassék, félnie kell a roppant haboktól, melyeket a vihar támaszt. Néhány percig lelapultak azok a habok, mintegy lenyomva a légrétegek súlyától, aztán annál dühösebben szökkentek föl és annál magasabbra emelkednek, mennél nagyobb nyomást kellett imént kiállniuk.

A tutaj azonnal követi a hullám rendetlen mozgását s nem hányódik ugyan jobban, mint a hullám, de azzal együtt majd előre, majd hátra csusszanva, szakadatlan ingadozik jobbról balra s elülről hátrafelé.

- Kössék meg magukat! kössék magukat a tutajhoz! - kiált reánk a kormányos s köteleket dob számunkra.

Kurtis Róbert odajön segíteni. Nemsokára szilárdul a tutajhoz vagyunk kötözve, a két Letourneur, Falsten és én. Minket már nem ragad el a hullám, hacsak a tutaj szét nem szakad. Miss Herbey derekánál fogva az egyik cölöphöz kötötte magát, melyen a sátorernyő állt s a villámok fényénél látom, hogy arca folyvást nyugodt, derült.

Most már nem váltakozik fény és sötétség, hanem szakadatlan villámlik. Szemeink, füleink tele vannak vele. Az egyik mennydörgés nem várja meg a másikat s az egyik villám még ki sem aludt, mikor már a másik követi. E tündöklő villogások közepett úgy látszik, mintha az egész felhőboltozat lángolna. A tenger is olyan, mintha a mennybolthoz hasonlóan lángban égne s látom, hogy néha a habok tetejéről száll fölfelé a villám, keresztül cikázva a felhőkből leszakadó villámokon. Erős kénköszag terjed szét a levegőben, de ekkoráig a villám megkímélt bennünket s csak a habok közé csapott le.

Hajnali két órakor a vihar egész dühével tombol. A szél már orkánná vált s a hullám, mely iszonyatos, azzal fenyeget, hogy széttépi tutajunkat. Az ács Daoulas. Kurtis Róbert, a kormányos és több matróz kötelekkel igyekeznek azt még jobban megerősíteni.

Roppant habok zuhannak reánk s ettől a súlyos zuhanytól bőrig átázunk; de a víz csaknem langyos. Letourneur úr elejébe áll a dühöngő hullámoknak, hogy fiát némileg megkímélje az erős csapásoktól. Miss Herbey mozdulatlan áll, mint az önmegadás szobra.

E percben a villámok hirtelen átfutó fénye mellett nagy vaskos felhőket veszek észre, melyek vöröses színt vettek föl s a puskaropogáshoz hasonló pattogást hallok a levegőben. E sajátságos ropogást villamos kitörések egész sorozata okozza, melyekhez közvetítőül nagy jég-szemek szolgálnak az ellenkező felhők közt. S a viharos felhő valami hideg légréteggel találkozáskor, ennek folytán csakugyan jégeső fejtett ki s rendkívül hevesen, özönnel hull le reánk, összevissza törnek bennünket a diónagyságú nagy jég-szemek, melyek kopogva verdesik a tutajt.

Valami félóráig tart e tünemény s hozzájárul a szél elfojtásához; hanem végre, miután a delejtű egyik pontjáról a másikra ugrál, köröskörül, újra rákezd a dühöngését a szél, most még hevesebben. Az árboc, melynek kötélartói elszakadtak, rézsút hajlik és sietnek kiemelni helyéből, hogy ketté ne törjön. A kormányrudat eltörte egy hullámcsapás s most tovaúszik az, a nélkül, hogy vissza lehetett volna tartani. Ugyanakkor leszaggatja a hullám a baloldali korlátdeszkákat s ezen a résen berohannak a habok a tutajra.

Az ács s a matrózok ki akarják javítani a korlátot, de a habok lökdösései miatt lehetetlen s egyik a másikra esik minduntalan, amint a tutaj, az óriási hullámok által ragadtatva, negyvenöt foknyi szög alatt meghajlik. Hogy a tenger el nem söpörte ezeket az embereket! Hogy a kötelek szét nem szakadtak még, melyek minket tartanak! Hogy nem hulltunk még mindnyájan a tengerbe! Ez megfoghatatlan. Ami engem illet, én azt hiszem, lehetetlen, hogy e rémítő hánykódásban a tutaj végre föl ne forduljon s akkor, ide lévén kötözve a szálfákhoz, meg kell fúlnunk e vízben!

Valóban, három óra tájban, mikor az orkán a legbőszültebben dühöng, a tutajt egy nagy hullám fölkapja s egészen függélyesen állítja. A rémület sikoltása hangzik. Fölfordulunk!... Nem... A tutaj megmaradt a hullám oldalán, ez irtózatos magasságban s a mindenfelé összevissza cikázó villámok fényénél, iszonyodva látjuk magunk alatt a tajtékzó tengert.

Azon pillanatban visszanyeri ugyan vízszintes fekvését a tutaj; de mialatt függélyesen állt, elszakadtak a hordók kötelei. Láttam az egyiket, hogy legurult s láttam, hogy a másik lyukat kapott és kifut belőle az ivóvíz.

Egy pár matróz odarohan, hogy visszatartsák a második hordót, melyben a szárított húsunk van. Hanem egyiküknek a lába az emelvény szétvált deszkái közé szorul, melyet ismét összeütődnek s a szerencsétlen fölordít fájdalmában.

Oda akarok futni hozzá, sikerül kibontani a kötelet, mellyel le vagyok kötözve... De már késő s a villám vakító fényénél látom, hogy a szerencsétlent, amint éppen lábát kihúzza, elragadja egy hullámtorlat, mely félig minket is elborít. Társa is eltűnt, a nélkül, hogy segíthettünk volna rajtuk.

Engem az a hullámtorlat lecsapott a tutajra s minthogy fejemet egy kiálló deszkába ütöttem, elvesztettem eszméletemet.

XXXVI.

December 22.

Végre megvirradt s kisütött a nap a felhők maradványai közt, miket a vihar maga után hagyott. Az elemek e harca csak néhány óráig tartott, de borzasztó volt s hasonlíthatatlanul bősztűséggel civakodtak egymással szél és víz.

Nem jegyezhetem föl csak a főbb eseményeket, mert ájultságom miatt, mely esésemet követte, nem láthattam a zivatar végét. Csak annyit tudok, hogy azon hullámtorlat után az orkán nemsokára csillapodni kezdett, heves záporosó jött, mely lecsöndesítette a vihart s a levegő villamos tömötsége megcsökkent. A vihar nem tartott tehát az éjnél tovább. Hanem e rövid idő alatt mennyi kárt okozott nekünk, mennyi helyrehozhatatlan veszteséget s következőleg mennyi nyomor vár reánk miatta! Abból a rengeteg mennyiségű vízből, melyet reánk árasztott, még csak egy cseppet sem bírtunk felfogni!

A két Letourneur és miss Herbey ápolása térített eszméletemre, de Kurtis Róbertnak köszönhetem, hogy egy másik hullám nem ragadott el.

A két matróz közül, kik e vihar alatt elvesztek, az egyik Austin, huszonnyolc éves fiatalember, derék, tevékeny és bátor fiú. A másik az öreg írlandi, O'Ready, ki annyi hajótörést túlélt!

Most már csak tizenhatan vagyunk a tutajon, azaz csaknem fele elveszett már azoknak, kik a Chancellorral elindultak!

S mi maradt meg élelmiszereinkből?

Kurtis Róbert pontosan tudni akarja, hogy micsoda és mennyi élelmiszerünk van még s meddig fog eltartani?

Az ivóvíz még nem fog hiányozni, mert a betört hordóban maradt még körülbelül tizennégy gallon⁵ s a második hordó egészen megmaradt. Hanem azt a hordót, amelyikben a besózott hús volt s azt a másikat, amelyikbe a halat raktuk, elvitte a tenger mindkettőt s ezekből az élelmiszerekből nem maradt semmi. Ami a kétszersültet illeti, Kurtis Róbert nem becsüli hatvan fontnál többre, amit megmentettünk a tengertől.

Hatvan font kétszersült tizenhat ember számára, az éppen egy hétre elég, ha naponként félfontot kap minden személy.

Kurtis Róbert tudunkra adja az egész helyzetet. Némán hallgatta mindenki.

Némán telt le ez a mai nap is, ez a december 22-ike. Mindenki magába mélyedt, de bizonyos, hogy mindenki lelkében ugyanazon gondolatok támadtak. Úgy látszik nekem, mintha szánakozó szemmel tekintenénk egymásra s mintha az éhhalál réme már megjelent volna. Ekkoráig szorosan véve nem szenvedtünk még éhséget és szomjat. Hanem most szükségképpen kisebb adagokat kapunk a vízből, ami pedig a kétszersültet illeti...!

Véletlenül az előtérben heverő matrózok csoportja felé találtam közeledni s hallottam, hogy Flaypol gúnyosan így szól:

- Akik úgyis meghalnak, jól tennék, ha mindjárt meghalnának.

- Igen, - felelt Owen. - Legalább a többieknek hagynák a részüket!

Általános levertségben telt el a nap. Mindenki megkapta a maga fél font kétszersültjét. Némelyik dühösen befalta rögtön, mások okosabban estére tartogatták. Úgy látom, hogy Falsten mérnök a maga adagját annyi részre osztotta, ahányszor szokott azelőtt napjában enni.

Ha csak egyetlen egy is lesz közülünk, aki életben marad, az Falsten lesz.

XXXVII.

December 23-tól 30-ig.

A vihar után a szél megint északkeletről fúj s folyvást kedvező. Föl kell használnunk, mert hiszen a szárazföld felé hajtja tutajunkat. Az árbocot Daoulas megint fölállította s szilárdul megtámogatta, a vitorla föl van vonva s a tutaj a szélből teljes erővel hajtva, két-harmadfél mérföldnyi gyorsasággal halad óránként.

Kormányrudat is csináltak megint egy gerendából s egy széles deszkából. Úgy ahogy, megteszi a szolgálatot; különben, amint a szél fújja most a tutajt, nem is nagy szükség van a kormányrúdra.

A felső táblát is kijavítják s kötelekkel összefűzzük a szétvált deszkákat. A baloldali korlátdeszkák helyébe is, melyeket a hullám leszaggatott, újakat raknak s meg vagyunk védve ismét a fölcsapódó haboktól. Egy szóval, amennyire csak lehetett, megszilárdítják ezt az árbocrudakból s vitorlakötelekből összetákolat alkotmányt. De nem ez a legnagyobb baj, ami fenyeget.

---

⁵ Körülbelül 100 liter.

Amint kitisztult az ég, visszatért az a tropikus hőség, mely miatt annyit szenvedtünk már az előttevaló napokon. Ma, szerencsénkre, még mérsékli a szél. A sátrat ismét fölállíttatván a tutaj hátsó részén, az alatt keresünk enyhülést egymás után.

A táplálék elégtelenségét azonban nagyon komolyan kezdjük érezni. Szemmel látható, mennyit szenvedünk az éhség miatt. Arcaink beesnek, soványodunk. A legtöbbször közülünk egész idegrendszere van megtámadva s a gyomor összehúzódása fájdalmas érzést okoz. Ha ez éhség elaltatására volna valami kábító szerünk, ópium, vagy dohány, talán még jobban tűrhethetnénk! De nincs! Semmink sincs!

Csak egy nem érzi közülünk az égető szükségét. Walter hadnagy, ki a leghevesebb lázban fekszik s ki «jóllakik» a hidegleléssel; hanem égető szomjúság gyötri szegényt. Miss Herbey azonkívül, hogy a maga adagjának is egy részét a betegnek hagyja, a kapitánytól kieszközölte, hogy a beteg valamiképp több vizet kapjon, mint a rendes adag; minden negyedórán megnedvesíti azzal a hadnagnak ajkait. Walter alig bír egy szót kiejteni s csak pillantásával mond köszönetet az irgalmasszívű fiatal leánynak.

Szegény fiú! Fölötte már kimondatott az ítélet s a leg gondosabb ápolás sem mentheti meg őt. Nos, neki legalább nem kell sokáig szenvedni!

Egyébként úgy látszik, hogy ma reménytelen állapotának tudatával bír, mert odaint magához. Leülök mellé. Akkor összeszedi minden erejét s fuldokló szavakkal tördeli:

- Kazallon úr, sokáig viszem még?

Kissé habozok, feleljek-e. Walter észreveszi.

- Az igazat! - könyörög, - mondja az igazat!

- Én nem vagyok orvos és nem tudhatom...

- Mindegy! Feleljen nekem, kérem önt!...

Hosszasan reá nézek a betegre, aztán fülemet mellére tartom. Néhány nap óta a tüdősorvadás ijesztő előhaladást tett nála, az világos. Bizonyos, hogy az egyik tüdeje oda van már s a másik alig képes elvégezni a lélekzést.

Mit feleljek a hadnagy kérdésére. Szemei oly kérdőleg függnek rajtam, hogy nem tudom mit tegyek s valami kitérő választ keresek.

- Barátom, - mondom néki, - ebben a helyzetben, melyben vagyunk, egyikünk sem számíthat arra, hogy sokáig él! Ki tudja, vajjon egy hét múlva mi mindnyájan, kik itt vagyunk a tutajon...?

- Egy hét múlva! - suttog a hadnagy, kinek égő pillantása rajtam csügg.

Aztán megfordítja fejét s úgy látszik, hogy elszenderül.

December 24., 25., 26-ikán semmi változás sem történt helyzetünkön. Bármily valószínűtlennek látszik, kezdünk hozzászokni az éhséghez. Hajótöröttek elbeszéléseiben gyakran olvastam hasonló dolgokat, amilyeneket most magam tapasztalok. Mikor olvastam, túlzásnak tartottam. Nem volt túlzás és jól látom, hogy a táplálék hiányát tovább ki lehet állni, mint gondoltam volna. Egyébként a mi félfont kétszersültünkhöz a kapitány még néhány csepp pálinkát adat s ez az életmód jobban fönntart bennünket, mintsem képzelné az ember. Ha csak két hónapig, csak egy hónapig volnánk biztosítva hasonló adagról! De készletünk kimerül s mindegyikünk előre láthatja már a percet, mikor ez a szűk táplálék is teljesen elfogy.

Mindenáron valami pótlékot kell hát a tengerből szereznünk, - ami most már igen nehéz. A kormányos és ács újabb horogzsinegeket csinálnak s a felső tábla deszkáiból kiszedett szögeket tesznek a végükre, melyeket előbb meggörbítnek.

Mikor ezek a halászó szerszámok elkészülnek, a kormányos meglehetősen meg van elégedve munkájával.

- Nem valami híres horgok ugyan ezek a szögek, - így szól hozzám, - hanem egy halat csak úgy megfognának, azért, mint akármi más, csak a csalétek ne hiányoznék! De egyebünk nincs, mint kétszersült, ez pedig nem marad meg a zsinegen. Csak egy halat fognánk, azzal aztán ide csalogathatnánk többet is. Csak ez a nehéz dolog hát: az első halat megfogni!

A kormányosnak igaza van s meglehet, hogy a halászatnak nem lesz semmi eredménye. Hanem hát megpróbálja, a zsinegeket kiereszti, de mint azt előre láttuk, egy hal sem akar «beleharapni.» Egyébként az is bizonyos, hogy ebben a tengerben kevés a hal.

28-án és 29-én hiába folytattuk kísérleteinket. Azok a kétszersült darabkák, melyeket csalétkül akasztottak a zsinegekre, szétmállanak a vízben; föl kell hagyni vele. Csak hiába vesztegetjük ezt a drága kétszersültet, mely már csak egyetlen tápszerünk s melynek a morzsáit is össze-szedejtjük, most már odáig jutottunk.

A kormányos ekkor, kifogyván minden egyébből, azon gondolatra jön, hogy valami posztó-darabot szúr a horogra. Miss Herbey odaad neki egy darabot a vörös sálból, mellyel be szokta magát takarni. Talán ez a rikítósínű rongy idecsal valami falánk halat?

Ezt az új kísérletet december 30-ikán tettük. Több óra hosszáig lemerítik mélyen a vízbe a zsinegeket, de mikor fölhúzzák, a vörös rongy még mindig érintetlenül ott van a horgon.

A kormányos végkép elveszti bizalmát. Ennek a segélyforrásnak is vége! Mit nem adnánk, csak egyetlenegy halat foghatnánk, mely aztán csalétkül szolgálhatna a többinek!

- No, majd lesz nemsokára mit tenni csalétkül a horogra, - szól a kormányos halkan.

- Mit? - kérdem én.

- Majd megtudja ön később! - felel a kormányos, furcsa szemeket vetve reám.

Mit jelentenek e szavak e férfi ajkáról, ki mindig oly tartózkodónak, oly komolynak látszott? Egész éjjel arról gondolkoztam.

XXXVIII.

Január 1-től 5-ig.

Már több három hónapjánál, mióta Charlestownt elhagytuk a Chancellor földzetén s huszadik napja, hogy ezen a tutajon úszunk, mint zsákmánytárgyai a szeleknek s a tenger árjainak!

Nyugat felé sietünk-e, az amerikai part felé, vagy visszavetett a vihar a sík tengerre, minden parttól távol? Most már azt sem vagyunk többé képesek megtudni. Az utolsó orkán alatt, mely oly végzetessé vált reánk nézve, a kapitány műszerei minden vigyázat dacára összetörték. Kurtis Róbertnek nincs többé sem delejtűje, hogy láthatná az irányt, melyet követünk, sem fokmérője, hogy kiszámíthatná, hol vagyunk. Közel járunk-e valami parthoz, vagy több száz mérföldnyi távolban? Nem tudhatjuk, de attól félhetünk; hogy miután minden körülmény ellenünk fordult, a parttól is bizonyosan messze eltávoztunk.

Ebben a teljes bizonytalanságban, nem tudván semmit helyzetünkről, kétségkívül van valami kétségbeejtő; de mivel a remény nem hagyja el soha az emberi szívet, gyakran azt gondoljuk, minden józan okoskodás ellenére, hogy a parthoz közel vagyunk. Mindegyikünk a láthatárt nézegeti s igyekszik e tiszta egyenes vonalon a földnek valami jelét földözni fel.

E tekintetben mi utasok, szemeink nem lévén oly gyakorlottak, minduntalan csalódtunk s ez aztán annál fájdalmasabban esik. Azt hisszük, hogy látunk valamit... és semmi! Valami felhő, köd, a hullám emelkedése. Semmi föld sincs ott, semmi hajó sem szeli át azt a szürkés látkört, hol a tenger és az ég összeolvadnak. A mi tutajunk mindig a központja e sivár, elhagyott tájnak.

Január 1-én megettük utolsó kétszersültünket, azaz hogy inkább a kétszersült utolsó morzsáit. Január 1-én! Mily emlékeket költ föl bennünk e nap s éppen annál fogva mily siralmasnak látszik! Az év fordulója, a jó kívánságok, melyekkel az «újév» alkalmából elárasztanak, a szeretet ömlengései a család tagjai közt, a remény, mely szívünket betölti, ez reánk nézve már mind nem létezik! Ki merné közlünk kiejteni e szavakat, melyeket csak mosolyogva lehet mondani: «boldog újévet kívánok»? Ki merészelne közlünk önmaga számára is csak egy napot remélni még?

Pedig a kormányos mégis hozzám jött s csodálatosan ijesztő módon tekintve rám, így szólt:

- Kazalion úr, kívánok önnek boldog...

- Új évet?

- Nem! Boldog napot ma s az tőlem elég, mert nincs többé semmi ennivalónk a tutajon!

Többé semmi! Tudjuk és mégis, mikor másnap a naponkénti élelemkiosztás ideje eljött, úgy sújt bennünket, mint valami új csapás. Nem bírja elhinni az ember, hogy csakugyan nincs többé semmi!

Estefelé érzem, hogy rettenetesen korog a gyomrom. Fájdalmas ásítózást idézett elő; aztán valami két óra múlva némileg lecsöndesült.

Következő nap, 3-ikán, nagyon meg vagyok lepődve, hogy nem szenvedek többet. Végtelen ürességet érzek magamban, de ez az érzés épp úgy lelki, mint testi. Fejem nehéz és nem bír egyensúlyban maradni, úgy látszik, mintha inogna vállaimon s olyan szédelgést érzek, mint mikor az ember valami mélység fölé hajol.

De ezek a jelenségek nem egyformák mindegyikünkönél. Némelyik társaim közül már rettenetesen szenved. Többi közt az ács és a kormányos, kik természetüknél fogva nagyevők. Kínjukban önkénytelen föl-fölordítanak s kénytelenek kötéllel összeszorítani magukat. Pedig még csak a második nap!

Ah! az a félfont kétszersült, az a sovány adag, melyet akkor elégtelennek tartottunk, mily nagyra nő most képzeletünkben, mily óriásinak látszik most, midőn többé semmink sincs! Ha még egyszer osztának nekünk olyan darabka kétszersültet, ha csak a felét adnák, ha csak a negyedrészt, beérnénk vele több napig. Csak morzsánként ennénk, lassacskán minden morzsát!

Egy ostromolt, teljesen kiéheztetett városban, még mindig találhat az ember a szemétdombokon, a csatornában, a házak zugaiban valami lerágott csontot, valami moslékkal kiöntött gyökeret, ami pillanatnyilag elaltatja az éhséget! De ezeken a deszkákon, melyeket annyiszor lemosott a hab, melyeknek kikotorták már a hézagait is, kikaparták minden zugát, ahová a szél valami morzsácskát vihetett, mit kereshetnénk még?

Az éjszakák végtelen hosszúnak látszanak, - hosszabbaknak, mint a nappalok! Hiába várunk az álomtól pillanatnyi enyhülést! Ha néha eljön is az álom becsukni szemeinket, az csak olyan lázas kábultság, tele rémes látományokkal.

Ez éjjel azonban elnyomott a nagy bágyadtság s minthogy éhségem is elszunnyadt kissé, legalább néhány óra hosszáig aludhattam.

Másnap hat órakor nagy kiabálás ébreszt föl. Rögtön fölkelek s a tutaj elő részén egy csoportban látom Jynxtropot, a négert s Owen, Flaypol, Wilson, Burke, Sandon matrózokat s látom, hogy verekedésre készülnek. E nyomorultak kezeikbe kaparították az ács szerszámaikat, a fejszét, bárdot, vésőt s most a kapitányt, kormányost és Daoulást fenyegetik.

Azonnal a Kurtis Róbert és társai segélyére sietek. Falsten követ. Nincs egyéb fegyverünk, mint a késeink, hanem azért mégis elszántak vagyunk, hogy védni fogjuk magunkat.

Owen és csapata felénk rohannak. Részegek a szerencsétlenek. Az éjjel beütötték a pálinkás edény fenekét s mind kiítették.

Mit akarnak?

Owen és a néger, kik a legkevésbébbé részek a csoportban, bujtogatják őket, hogy üssenek agyon minket s a szesz dühének engedelmeskednek.

- Le Kurtissal! - kiabálnak. - Tengerbe vele! Owen a kapitány! Owen a parancsnokunk!

A főbujtogató Owen s a néger szolgál neki segéd gyanánt. E két ember gyűlölete tisztjeik iránt e pillanatban ilyen őrült merényletben nyilvánul, mely ha sikerülne is, nem menthetné meg őket. De lázadó társaik oly állapotban lévén, hogy nem képesek megérteni az okos szót s föl lévén fegyverezve, míg mi nem vagyunk, reánk nézve félelmesekké válnak.

Kurtis Róbert, amint közelegni látja őket, egyenest feléjük megy s keményen reájok kiált:

- Le a fegyverrel!

- Halál a kapitányra! - ordít Owen.

Ez a cudar kezeinek hadarászásával biztatja cimboráit, de Kurtis Róbert kikerülve a részeg csoportot, egyenest neki megy.

- Mit akarsz? - kérdi tőle.

- Nincs többé parancsnok a tutajon! - felel Owen. - Mind egyenlők vagyunk itt!

A barom! Mintha nem volnánk mind egyenlők a nyomorban!

- Owen, - szól a kapitány másodszor, - le a fegyverekkel!

- Rajta, legények! - kiált Owen.

Viaskodás fejlődik. Owen és Wilson Kurtis Róbertre rohannak, ki egy vitorlarúddal fogja föl csapásaikat, míg Burke és Flaypol Falstent s a kormányost támadják meg.

Velem szemközt Jynxtrop, a néger áll, egy bárdot villogtatva. Igyekszem körülkanyarítani karjait, hogy elhárítsam csapását; de ennek a gazembernek erősebbek az izmai, mint nekem. Miután néhány pillanatig küzdöttem így, érzem, hogy nem bírom már tovább föltartani karjait; ekkor egyszerre csak leesik Jynxtrop s magával ránt engem is. Letourneur András ragadta meg az egyik lábát, azért esett le.

Ez a segítség mentette meg életemet. A néger, amint elesett, kiejtette kezéből fegyverét, melyet én fölragadok s szét akarom vele hasítani a fejét... Andrásnak a keze most engem tartóztat föl.

A lázadók már ekkor a tutaj szélére vannak viasszorítva. Kurtis Róbert, miután elhárította a csapásokat, melyeket Owen mért reá, most megragad egy baltát, fölemeli kezét és sujt.

De Owen félreugrik s a balta Wilsont éri a melle közepén. A nyomorult hanyatt esik, a tutajból ki a vízbe s eltűnik.

- Fogjátok ki! fogjátok ki! - kiált a kormányos.

- Már meghalt! - felel rá Daoulas.

- Hiszen épp azért!... - kiált a kormányos, anélkül, hogy befejezte volna mondatát.

Hanem a Wilson halálával vége szakad a viaskodásnak. Flaypol és Burke mozdulatlan hevernek holtrészegen s most Jynxtropra rohanunk, kit fészesen az árboc lábához kötözünk.

Owent már legyűrték a kormányos és az ács. Kurtis Róbert akkor odamegy s így szól hozzá:

- Imádkozzál, mert meghalsz!

- Hát olyan nagyon szeretnének megenni? - felel Owen példátlan szemtelenséggel.

Ez az undok felelet megmenti az életét. Kurtis Róbert eldobja a baltát, melyet már fölemelt Owenra és halásápadtan leül a tutaj hátsó részén.

XXXIX.

Január 5. és 6.

Ez a jelenet mély benyomást tett mindnyájunkra. Az Owen felelete a jelen körülmények közt leveri a legbátrabbakat is.

Mihelyt kedélyem egy kis nyugalmat talált, ismét forró köszönetet mondtam az ifjú Letourneurnek, kinek segélye mentette meg életemet.

- Ön köszönetet mond nekem, - felelt ő, - mikor talánátkoznia kellene engem!

- Önt, András?

- Kazallon úr, én csak az ön kinszenvedését hosszabbítottam meg.

- Mindegy, Letourneur úr, - szólt ekkor miss Herbey, ki hozzánk közeledett, - ön kötelességét teljesítette!

Még mindig a kötelesség érzete az, ami e fiatal lányt fönntartja! A nélkülözések megsoványították végtelen; ruhája megfakult, elrongyollott, nyomorúságosan szakadozik róla, de egy panaszkodó szó sem száll ajkairól s nem hagyja magát semmi által elcsüggesztetni.

- Kazallon úr, - kérdi tőlem, - arra vagyunk kárhóztatva, hogy éhen haljunk meg?

- Igen, miss Herbey, - feleltem csaknem zordonan.

- Meddig élhet az ember evés nélkül?

- Sokkal tovább, mint hiszik! Talán hosszú, végtelen sok napig!

- Az erős testalkatnak többet szenvednek, úgy-e? - szól aztán.

- Igen, de hamarabb meghalnak! Az a kárpótlásuk!

Hogyan felelhettem így e fiatal leánynak? Hát nem találtam egy vigasztaló szót sem, mellyel reményt nyújthattam volna neki? Arcába dobtam a nyers igazságot! Hát minden szelídebb emberi érzés kihalt bennem?

Letourneur András és atyja, kik hallják, mit mondok, több ízben reám tekintenek nagy világosszínű szemeikkel, melyeket az éhség kitágít. Azt kérdezik magukban, én vagyok-e igazán, aki így beszélek.

Néhány perc múlva, mikor egyedül ketten vagyunk, Miss Herbey halkán így szól hozzám:

- Kazallon úr, akar ön nekem egy szívességet tenni?

- Igen, miss, - felelem ezúttal meghatottan s kész voltam mindent megtenni e fiatal leányért.

- Ha ön előtt halnék meg, - szól miss Herbey, - s az megeshetik, habár gyöngébb vagyok, mint ön, - ígérje meg, hogy a tengerbe veti holttestemet.

- Miss Herbey, nem volt igazam.

- Nem, nem, - viszonzá félig mosolyogva, - önnek igaza volt, hogy úgy beszélt hozzám, hanem ígérje meg, hogy megteszi, amit kérek. Ez gyöngeség tőlem. Míg élek, nem félek semmitől... de holtan... ígérje meg, hogy bevet a tengerbe.

Megígértem. Miss Herbey kezét nyújtja nekem s érzem, hogy sovány ujjai gyöngén megszorítják az enyémeket.

Megint elmúlt egy éj. Néha-néha oly kegyetlen kínokat állok ki, hogy fölkiáltok; aztán megint lecsillapodnak s bizonyos kábultságba süllyedve maradok egy ideig. Midőn magamhoz térek mindig bámulok, hogy még életben találom társaimat.

Úgy látszik, legjobban kibírja állni a nélkülözéseket közülök Hobbart mester, a volt eleségtári felügyelő, kiről eddig kevés említés történt. Egy kis emberke, kétes arcvonású, nyájas képű, gyakran mosolygó ember; de úgy mosolyog, hogy csak az ajka mozdul meg; szemei rendszeren félig be vannak húnyva, mintha a gondolatait akarná elrejteni s kinek egész lénye ravaszságra mutat. Megesküdném rá, hogy álnok.

S valóban, habár mint mondtam, a nélkülözések legkevésbé látszanak meg rajta, azért ő panaszkodik legjobban. Szünet nélkül sóhajtozik, de nem tudom miért, nekem úgy tetszik mintha sóhajtozása csupa tettetés volna. Majd meglátjuk. Vigyázni fogok erre az emberre, mert gyanakszom rá s jó lesz arra a gyanúra nézve felvilágosítást szerezni.

Ma, január 6-ikán, Letourneur úr félrevon engem s a tutaj hátsó szélére vezetve, abbeli szándékát nyilvánítja, hogy valami «titkos közlést» óhajtana tenni nekem. Azt akarja, hogy senki se lásson és senki se halljon bennünket.

Félremegyek vele a bal szögletbe s minthogy már esteledni kezd, senki sem láthat bennünket.

- Uram, - szól suttogva Letourneur úr, - András nagyon gyöngé. Fiam meghal éhen! Uram, én nem bírom ezt tovább nézni! Nem, én nem nézhetem!

Letourneur hangján elfojtott harag rezgését érzem s valami vadság villan föl e hangban. Ah! értem, hogy mi mindent szenvedhet ez atya!

- Uram, - mondom neki, kezét megfogva, - ne essünk kétségbe. Hátha valami hajó...

- Uram, - vág közbe az apa, félbeszakítva szavaimat, - én nem jövök köznapi vigasztalásokat kérni öntől. Nem fog erre jönni semmi hajó, ön jól tudja. Nem. Egyébről van szó... Mióta nem ettek, ön, az én fiam és a többiek?

E kérdésre, melyen elbámulok, azt felelem:

- Január 2-ika óta fogyott el a kétszersültünk. Ma pedig január 6-ika van. Tehát négy napja, hogy...

- Hogy nem ettek önök! - viszonz Letourneur úr. - Nos, én nyolc nap óta nem ettem!

- Nyolc nap óta?

- Igen! Félre raktam a fiam számára!

E szavakra könnyek csordultak ki szemeimből. Megragadom Letourneur úr kezét... Alig bírok szólni. Csak nézem őt... Nyolc nap óta!

- Uram, - szólok végre, - mit kíván tőlem?

- Csitt! Ne oly hangosan! Meg ne halljon bennünket valaki!

- De hát mondja!...

- Azt akarom... - szólt susogó hangon - ...azt óhajtom, hogy ön kínálja meg Andrást...

- De hát nem tehetné ön maga?...

- Nem, nem!... Sejténé, hogy miatta megfosztottam magamat... Visszautasítaná... Nem! Úgy kell tennünk, mintha öntől származnék...

- Letourneur úr!...

- Kérem, esedezem önnek! tegye meg nekem ezt a szívességet... a legnagyobb szívességet, amit öntől kérhetek... Egyébként... önnek a fáradságáért...

S Letourneur úr meg fogta kezemet és nyájasan megsimogatta.

- A fáradságáért... igen... ön is fog enni belőle... egy keveset!...

Szegény apa! Reszketek, mint valami gyermek, amint így hallom őt beszélni! Egész lényem remeg s szívem úgy dobog, majd megszakad? Ekkor érzem, hogy Letourneur úr egy darabka kétszersültet csúsztat a kezembe.

- Vigyázzon, hogy meg ne lássák! - figyelmeztet. - A szörnyetegek! Meggyilkolnák önt! Ez csak egy napra való... de holnap... megint ennyit adok!

A szerencsétlen nem bízik bennem! S talán igaza van, mert amint ezt a darab kétszersültet a kezemben érzem, kevésbe múlik, hogy szájamhoz nem viszem.

De ellenálltam, s értsék meg jól, akik e sorokat olvassák, mindazt, mi e szóban benn van s mit tollam nem bír itt kifejezni!

Eljött az éj gyorsan, mint ahogy e forró földövi vidékeken szokott. Hozzá sompolygok Letourneur Andráshoz s átadom neki ezt a darabka kétszersültet, «mintha tőlem eredne».

A fiatal ember mohón elkapja.

- Hát az atyám? - szól aztán.

Azt mondom neki, hogy Letourneur úr már kapott belőle... én is kaptam... s hogy majd holnap... a következő napokon bizonyosan megint adhatok neki... csak vegye el!... csak vegye el!

András nem kérdezte, hol vettem ezt a darab kétszersültet, hanem mohón bele harapott.

S ezen este, mindamellet, hogy Letourneur úr megkínált, semmit sem ettem!... semmit!

XL.

Január 7.

Néhány nap óta a tenger vize, mely mihelyt hullámszani kezd, mindjárt fölcsap a tutajra s csaknem szakadatlan öntözi azt, leette néhány matróznak a lábáról a bőrt. Owen, kit a kormányos a lázadási jelenet óta a tutaj elejére lekötözve tartott, siralmas állapotban van. Kérésünkre leoldották róla a köteleket. Sandónak és Burkenak is fölmarta a lábait a sós víz s mi többiek csak azért lettünk még eddig megkímélve, mert a tutaj hátsó részére kevésbé csapkodnak föl a hullámok.

Ma a kormányos rettenetes éhségében dühösen rohant a vitorla-rongyokra, darab fákra. Még most is hallom, hogyan harapják fogai e kemény tárgyakat. A szerencsétlen, szörnyű éhsége által gyötörtetve, igyekszik teletömni gyomrát, hogy kitágítsa a nyákhártyát. Végre a sok keresésben, talál az árbocok egyikén, melyek a tutaj talpát képezik, egy kis bőrmaradványt. E bőr állati anyag, melyet kimondhatlan mohó vággyal tép le és fal föl a kormányos s úgy látszik, hogy miután e bőrdarabokat lenyelte, némileg megkönnyebbül.

Rögtön utánozzák valamennyien. Egy viaszos bőrkalap, a sapkák ernyői, mindaz, ami csak állati anyag, sorba kerül, mind megrágnak. Vadállati ösztön ragad el mindnyájunkat s egyikünk sem bírja elfojtani. Úgy látszik e pillanatban, mintha nem is volnánk már emberek. Soha sem felejttem el ezt a jelenetet!

Habár éhségünket nem elégítettük ki, de legalább mardosása lecsillapult egy időre. Néha azonban közölünk nem bírták el ezt az emészthetetlen tápszert s elővette őket a hányás.

Bocsássa meg az olvasó nekem e részleteket! Nem szabad elhallgatnom semmit abból, mit a Chancellor hajótöröttjei szenvedtek! Ez elbeszélésből megtudja a világ, hogy mennyi lelki és testi nyomort képesek emberi lények eltűrni! Az legyen a tanulság e naplóból. El fogok mondani mindent, pedig fájdalom, úgy sejtem, hogy még nem értük el szenvedéseink legmagasabb fokát!

Amit e jelenet alatt észrevettem, az megerősíti gyanúmat a volt eleségtár-mesterünket illetőleg. Hobbart folytatta ugyan sóhajtozásait, sőt a legkétségbeesettebb jajgatásokat vitte végbe, hanem azért nem vett részt a mi lakománkban. Ha hallja őt az ember, azt hiszi, hogy mindjárt meghal a végelgyöngülés miatt, holott, ha látja az ember, azt mondaná, hogy ki van véve az általános gyötrelmek alól. Tán valami tartalékja van rejtekben ennek a képmutatónak, ahonnan éldegél még most is? Vigyáztam már reá, de nem fődöztem föl semmit.

A hőség folyvást igen nagy, sőt tűrhetetlen, ha a szél nem mérsékli. Az az adag víz, amit kapunk, bizony nem elégséges, de az éhség előli bennünk a szomjúságot. S mikor azt mondom magamban, hogy ha a víz hiányoznék, még többet szenvednék, mint a tápszert hiánya miatt, nem bírom elhinni, legalább elképzelni nem bírom e percben. Pedig ezt az észrevételt már gyakran tették. Isten ne engedje, hogy ez újabb inségre jussunk!

Szerencsénkre, maradt még valamelyes víz a hordóban, mely félig összetört a vihar alatt s a második hordó még egészen tele van. Habár számra nézve megfogytunk is, a kapitány leszállította a napi részletet személyenként egy pohárra, mindamellett, hogy ez intézkedést némely részről zúgolódással fogadták. Én helyeslem.

Ami a pálinkát illeti, abból csak valami két itcényi maradt, melyet biztos helyre tett a kapitány, a tutaj hátsó részébe.

Ma 7-én, este félnyolc órakor egyikünk megszűnt élni. Most már csak tizennégyen vagyunk! Walter hadnagy karjaim közt elhunyt és sem a Miss Herbey ápolása, sem az enyém nem segíthetett rajta semmit... Ő nem szenved már!

Néhány perccel halála előtt Walter oly halk hangon, hogy alig bírtuk megérteni, megköszönte Miss Herbeynek és nekem fáradozásainkat.

- Uram, - szólt aztán, reszkető kezéből kiejtvén egy összegyűrt levelet, - ezt a levelet... anyám levelét... nem bírom... Ez az utolsó, melyet tőle kaptam... Azt írja: «Várlak, édes fiam, viszontlátni óhajtalak!»... Nem, anyám, nem fogsz viszontlátni!... Uram... ezt a levelet... tegye... ajkaimra... ide! ide!... Hogy ha meghalok, azt csókoljam utoljára!... Anyám... Istenem!...

Visszaadtam Walter hadnagynak már meghidegült kezébe a levelet, aztán ajkaira helyeztem. Arca, mintha egy pillanatra fölélnkült volna, s egy csók halk susogását hallottuk!

Walter hadnagy meghalt. Isten vegye magához lelkét!

XLI.

Január 8.

Egész éjjel a szerencsétlen holtteste mellett maradtam s Miss Herbey több ízben eljött imádkozni a meghaltért.

Mire fölkelt a nap, a holttest már egészen meghidegült. Siettem... igen! siettem bedobni a tengerbe. Fölkértem Kurtis Róbertet, segítsen e szomorú munkánál. Mihelyt a testet betakar-
gatjuk nyomorúságos ruháiba, mindjárt bevetjük a habok közé s szerencse, hogy oly rendkívül sovány, remélem, hogy nem fog fönn úszni.

Már hajnalban Kurtis Róbert és én, némi elővigyázattal, hogy meg ne lássanak, kiszedünk a hadnagy zsebeiből némely tárgyakat, melyeket anyjának fogunk elküldeni, ha valamelyikünk életben marad.

Midőn aztán rá akarjuk adni a halottra ruháit, melyek halotti takaróját fogják képezni, nem bírom elfojtani a borzalom kiáltását.

A halottnak jobb lába hiányzik; csak a vérző csonka lábszár van meg!

Ki követte el ezt a gyalázatosságot? A fáradtság elnyomott tehát az éjjel, s mialatt én szunnyadtam, megcsonkították a testet! Hanem ki cselekedte?

Kurtis Róbert körültekint s pillantása rettenetes. Hanem minden úgy van mint rendesen a földélzeten s a néma csöndet csak néhány sóhajtás szakítja félbe. Talán lesnek reánk! Siessünk bevetni a tengerbe a testet, hogy még borzasztóbb jeleneteket kikerüljünk!

Miután tehát elmondtunk néhány imát, leeresztettük a halottat a habok közé s az mindjárt el is merült.

- Teringettét! Ugyancsak jól táplálják a cápákat!

Ki mondta ezt? Visszafordulok. A néger Jynxtrop.

A kormányos e percben éppen közel áll hozzám.

- Azt a lábat, - szólok hozzá izgatottan, - gondolja ön, hogy ezek a szerencsétlenek...?

- Azt a lábat?... Óh, igen! - felel a kormányos furcsa hangon. - Hanem hát joguk volt hozzá!

- Joguk? - kiáltottam föl.

- Uram, - szólt a kormányos, - inkább a holtat egyék meg, mint az élő!

E válaszra, melyet a kormányos oly hidegen ejt ki, nem tudok mit felelni s hátra megyek és ledülök a tutaj végében.

Tizenegy óra tájban egy szerencsés véletlen örvendeztetett meg. A kormányos, aki horog-zsinegeit reggel óta a vízbe eresztette, ezúttal sikert aratott. Három halat fogott. Három szép nagy tőkehal, nyolcvan centiméter hosszúak, azon fajból, melyek szárítva «stockfisch» név alatt ismeretesek.

Alig húzta föl a kormányos tutajunkra e három halat, a matrózok reá rohannak. Kurtis kapitány, Falsten, én, oda ugrunk, hogy visszatartsuk őket s nemsokára helyre is állítjuk a rendet. Három tőkehal, az kevés tizennégy embernek, de végre mindegyik kikapja belőle a maga részét. Némelyik mindjárt nyersen fölfalja a majdnem még eleven halat, s ezek képezik a legnagyobb részt. Kurtis Róbert, Letourneur András és miss Herbey elég lelki erővel bírnak, hogy várakozzanak. Tüzet raknak a tutaj egyik szögletén néhány darabka fából s megsütik a maguk részét. Ami engem illet, én nem bírtam addig várni s megettem a véres, nyers húst.

Letourneur úr sem volt türelmesebb, mint én meg a többiek. Mint kiéhezett farkas ragadta meg s tépte szét fogaival a maga részét. És a szerencsétlen ember, aki oly régóta nem evett, meg nem foghatom, hogyan él még most is.

Mondtam, hogy a kormányos öröme határtalan volt, mikor kihúzta a horog zsinegeit s ez öröm csaknem őrjöngésig fokozódott. Az igaz, hogy ha a halászat még tovább is sikerül, megmenthet bennünket a borzasztó éhhaláltól.

A kormányoshoz jövök tehát beszélgetni s biztatom, hogy csak folytassa halászatását.

- Igen, - mondja ő, - igen... kétségkívül... újra elkezdem... elkezdem!

- Hát miért nem ereszti le ismét a horgokat mindjárt? - kérdezem.

- Most még nem! - válaszol kitérőleg. - Az éj kedvezőbb, mint a nappal a nagyobb halak fogására s kímélni kell a csalétkünket. Amilyen ostobák vagyunk, még csak pár darabkát sem hagytunk meg a halakból, hogy legyen mit akasztani horgainkra.

Az igaz, s ez a hiba talán helyrehozhatlan.

- Hanem, - mondom neki, - miután első ízben sikerült önnek csalétek nélkül is...

- Volt csalétkem.

- Jó csalétek?

- Kitűnő, uram, mert a halak oda jöttek reá.

Ránézek a kormányosra, ő meg én reám néz.

- Maradt még annyi, amennyi a horgokra kell? - kérdezem.

- Igen, - felel a kormányos halkán.

S otthagytam, a nélkül, hogy egy szót szólna többet.

E sovány ebéd azonban némi erőt adott tagjainkba s az erővel egy kis reményt is. A kormányos halfogásáról beszélgetünk s úgy látszik nekünk, lehetetlen, hogy másodszor is ne sikerüljön. Végre tehát kifáradt a sors üldözésünkben?

Legvilágosabb jele a kedélyeinkben történt följúulásnak az, hogy elkezdünk beszélni a multról. Gondolataink nem csüggenek már csupán a kínos jelenen s a rémítő jövőn, mely bennünket fenyeget.

Letourneurék, Falsten, a kapitány és én elkezdünk beszélgetni mindarról, ami a hajótörés óta történt. Visszaidézzük emlékezetünkbe eltűnt társainkat, a tűzvész részleteit, a hajó megfeneklését, a rést, melyen beömlött a víz, azt a borzasztó hajózást bent a vízben, a tutajra szállást, a vihart, mindezen részleteket, melyek most már oly távolesőknek látszanak. Igen! Mindez megtörtént s mégis élünk!

Élünk! Hát életnek lehet ezt nevezni? Huszonnyolcból csak tizennégyen vagyunk már s talán nemsokára csak tizenhárman!

- Szerencsétlen szám! - mondja a fiatal Letourneur, - de bajosan tudunk tizennegyediket találni magunkhoz.

A 8. és 9. közti éjjel a kormányos ismét kivetette horogzsinegeit a tutaj hátulján s ott maradt ő maga örködni, mert nem akarta ezt a fölügyeletet senkire másra bízni.

Reggel odamegyek hozzá. Még alig kezd fölkelni a nap, s a kormányos lángoló szemei, mintha át akarnának hatni a vízhomályon, oly sováran tekintenek le. Nem látott engem, hogy jövök, nem is hallotta lépteimet.

Könnyedén vállára értetem kezemet. Felém fordul.

- Nos, kormányos?

- Nos, azok az átkozott cápák felfalták a csalétkemet! - felel tompán.

- Nem maradt belőle semmi?

- Semmi! S tudja ön, uram, hogy mit jelent az? - tevé hozzá, keményen megszorítva karomat.

- Azt jelenti, hogy az ember, ha valamit tesz, ne féljen tegye...

Szájára nyomom kezemet. Megértettem. Szegény Walter!

XLII.

Január 9-től 10-ig.

Ma megint szélcsönd állt be. A nap éget, a szél teljesen lenyugodott s egy habocska sem zavarja a tenger sima fölületét, mely csaknem észrevehetlenül emelkedik. Ha csak valami ár nincs itt, melynek irányát lehetetlen meghatározni, a tutaj teljesen egy helyben kénytelen maradni.

Mondtam, hogy a hőség tűrhetetlen ma. Annál fogva szomjúságunk még tűrhetlenebb. Most először szenvedünk mardosó gyötrelmeket a víz hiánya miatt. Előre látom, hogy ez még elviselhetlenebb kínokat fog okozni, mint az éhség. Már a legtöbbnek közülünk szája, torka, bársingja egészen összehúzódott a szárazság miatt, a nyákhártyák megkeményedtek a belélegzett forró levegőtől.

Kérelmemre a kapitány ezúttal megváltoztatta az eddigi rendszabályt. Dupla adagot osztat ki mindnyájunknak a vízből, s naponként négyszer, annyira mennyire enyhíthetünk kissé szomjúságunkon.

Mondom, hogy «annyira mennyire», mert ez a víz, melyet a hordó fenekén tartunk, habár egy vitorlavászonnal befödtek is, igazán egészen langyosmeleg.

Egészen véve ma rossz napunk van. A matrózok az éhség által elbágyasztva, újra kétségbeesésbe sülyednek.

A szél nem kelt föl a holdvilággal, mely ma csaknem egészen teljes. Mivel azonban a forró földön hűvösek az éjjelek, némi megkönnyebbülést érzünk, hanem nappal a hőség kiállhatatlan.

Mínthogy folyton így emelkedik a hőség, azt kell következtetnünk, hogy a tutaj nagymértékben lefelé úszott délnek.

Ami a szárazföldet illeti, most már nem is keressük, hogy merre lehet. Úgy látszik, mintha nekünk az egész földgömb csak vízből állna. Mindig és mindenfelé ez a végtelen Óceán!

10-ikén ugyanaz a szélcsönd, ugyanaz a hőmérsék. Tűzesőt áraszt le reánk a menny boltozat, égő levegőt szívunk. Ellenállhatatlan szomjúság gyötör s annyira jutottunk, hogy elfeledjük az éhség gyötrelmeit s örjögő sóvárgással várjuk a percet, mikor Kurtis Róbert kiosztja azt a néhány csepp vizet, amiből áll rendes adagunk. Óh! bárcsak egyszer ihatnánk eleget, ha mindjárt elfogyna is az egész vízkészletünk s ha mindjárt meghalnánk is utána!

Ekkor - éppen délben - egyik társunkat éles fájdalmak rohanják meg, úgy, hogy jajgatást csikarnak ki belőle. A nyomorult Owen ez, ki iszonyú görcsök közt fetreng a tutaj elő részén.

Oda ballagok Owenhez. Bármikép viselte is magát a hitvány, az emberi érzelem parancsolja, hogy ha lehet, nyujtsunk neki valami könnyebbülést.

Hanem éppen most fölkiált Flaypol matróz. Hátra fordulok.

Flaypol fönt áll az árboc szárnyrúdján s kezét kinyújtja kelet felé a láthatár egy pontjára.

- Hajó! - kiált föl.

Mindnyájan talpra ugrunk. Néma csend uralkodik a tutajon. Owen, elfojtja jajgatásait s szintén föláll, mint a többiek.

Azon irányban, amerre Flaypol mutatott, valóban megjelenik egy fehér pont. Hanem megmozdul-e az a pont? Vitorla valóban? Mit gondolnak felőle ezek a matrózok, kik oly éleslátásúak?

Kurtis Róbertra figyelek, ki összefont karokkal vizsgálja ama fehér pontot. Orcái emelkednek, arcának minden része kidagad a szemizmok összehúzódása miatt, homloka összeráncolódik, szemeit félig behunyja s egész látási képességét, melyet kifejtteni bír, ebbe az egy pillantásba összpontosítja. Ha ez a fehér pont csakugyan vitorla, Kurtis Róbert meg fogja ismerni.

Hanem fejét rázza s karjai ismét lehanyatlanak.

A távolba tekintek én is. A fehér pont nincs már ott. Az nem volt hajó, hanem valami visszahang, valami fölbukkanó hullám csillanása, - vagy ha hajó volt, a hajó eltűnt!

Mily levertség követi e pillanatnyi reményt. Mindnyájan visszatértünk előbbi helyünkre. Kurtis Róbert mozdulatlan marad, de nem nézi már a láthatárt.

Ekkor Owen még rettenetesebben elkezdi jajgatni, mint az előbb. Egész teste vonaglik a szörnyű kintől s arca valóban borzasztó. Torka fuldokolva csuklik, nyelve kiszáradt, hasa kidülled, ütere aprózva, gyorsan, rendetlen ver. E jelekből következtetve, nem lehet aziránt semmi kétség, hogy Owen valami rézfélével van megmérgezve.

Nálunk nincsenek kellő gyógyszerek, melyek e méreg hatását ellensúlyozhatnák. Hányást azonban előidézhetünk, hogy kiüríthessenek az Owen gyomrában lévő anyagok. A langyos-meleg víz is előidézi ezt az eredményt. Egy kis vizet kérek tehát Kurtis Róberttől. A kapitány szívesen ad.

Az első hordóból azonban ki lévén már merítve a víz, a másodikhoz megyek, mely még egészen tele van s melyet még nem kezdtek meg, amint Owen felszökik térdeire s oly hangon, mely már nem is emberi hang, ordítja:

- Nem! nem! nem!

Miért nem? Visszajövök Owenhoz s megmagyarázom neki, hogy mit akarok csinálni. Arra még lázasabban feleli, hogy nem akar inni abból a vízből.

Akkor megkísértem azzal idézni elő hányást a szerencsétlennél, hogy torkát csiklandozom s nemsokára hány is valami kékes anyagot. Most már nagyon is világos, hogy Owen rézgáliccal lett megmérgezve s bármit cselekedjünk, Owen már elveszett!

De hogyan mérgezhette meg magát? A hányás némi nyugalmat adott neki kis időre. Végre szólhat. A kapitány és én kikérdezzük...

Nem kísértem meg leírni a benyomást, melyet e szerencsétlen vallomása, bennünk támasztott!

Owen, kegyetlen szomj által űzve, pár itce vizet lopott a tele hordóból... A víz abban a hordóban meg van mérgezve!

XLIII.

Január 11-től 14-ig.

Owen meghalt az éjjel, görcsös rángatózások közt, melyek a hevességnek ritka fokát érték el.

Fájdalom, nagyon is igaz, amit vallott! A megmérgezett hordó azelőtt rézgálicot tartalmazott. Ez világos dolog. Már most, miféle szerencsétlen véletlenség által lett ez edény vizeshordóvá s miféle még szerencsétlenebb véletlen által hoztuk éppen ezt a hordót a tutajra?... Az mindegy. Hanem az bizonyos, hogy most már nincs ivóvizünk.

Az Owen holttestét be kellett dobunk a tengerbe, mert mindjárt föloszlásba ment át. Még a kormányos sem használhatta volna csalétkül a horgaira ezt a húst, mely egészen szétmállott. Ennek a nyomorultnak még halála sem használ nekünk!

Mindnyájan ismerjük a helyzetet, úgy amint az jelenleg áll s némán maradunk. Mit mondhatnánk? Különb is rendkívül gyötrelmes hallanunk az egymás szavát. Annyira ingerlékenyekké váltunk, hogy jobb, ha nem szólunk többé semmit, mert a legcsekélyebb szó, egy pillantás, egy kézmozdulat elég arra, hogy dühre lobbantson s ha egyszer e düh kitörne, lehetetlen volna megfékezni. Nem értem, hogy még meg nem örültünk!

Január 12-ikén nem kaptunk már semmi vizet, minthogy előtte való nap elfogyott az utolsó csepp. Az égen sincs egy felhőcske sem, mely egy kis esőt adhatna s a hőmérő száznégyszáz fokot⁶ mutatna az árnyékban, - ha volna árnyék ezen a tutajon.

---

⁶ Itt a Fahrenheit-féle hőmérőről van szó, melyen 104 fok = a Celsius-féle hőmérő 40 fokával.

13-ikán helyzetünk ugyanaz. A tenger vize kezdi kienni a lábamat, de alig ügyelek rá. Azoknak az állapota, kiket ez a baj ért, nem rosszabbodott.

Ah! ha eszembe jut, hogy e vizet, mely minket körülvesz, gőzzé vagy jéggé változtatva, ihatóvá tehetnénk! Gőz vagy jég alakjában nem volna benne többé egy szemernyi só sem és megihatnánk! De hiányzanak tutajunkon az ahhoz való készülékek s nem állíthatunk elő ivóvizet.

Ma a kormányos és két matróz, nem törődve azzal, hogy a cápák elnyelhetik őket, megfürödtek. Ez a fürdés némi könnyebbésséget szerez s némileg fölüdíti őket. Társaink közül hárman és én - kik alig tudunk úszni, - leereszkedtünk egy kötél végén s majd félóra hosszáig a tengerben maradtunk. Ez idő alatt Kurtis Róbert a habok fölött őrködött. Különös szerencsénkre, egyetlen cápa sem mutatkozott.

Miss Herbey, bármint kértük s bármennyit szenved is, nem akarta követni példánkat.

14-ikén délelőtt tizenegy órakor a kapitány hozzám jön s halkán azt súgja fülembe:

- Egy moccanással se árulja el magát, Kazallon úr. Tévedhetek s nem akarok társainknak újabb csalódást okozni.

Reá tekintek Kurtis Róbertre.

- Most, - így szól, - igazán egy hajót vettem észre!

A kapitány jól tette, hogy előre figyelmeztetett, mert nem bírtam volna uralkodni magamon az első pillanatban.

- Nézze, - szól aztán, - tekintsen balra hátra!

Fölkelek s egészen közönyösnek mutatva magamat, ami pedig oly távol áll tőlem, szemeimmel átfutom a láthatár azon részét, melyet Kurtis Róbert jelzett.

Az én szemeim ugyan nem tengerész szemei, hanem megismerem azért, hogy az a távolban lebegő körrajz vitorlás hajó.

Csaknem ugyanazon pillanatban fölkiált a kormányos, ki egy idő óta szintén ez oldalra irányozta szemeit:

- Hajó!

A hajó megjelenése nem szülte rögtön azon hatást, melyet várt volna az ember. Nem okoz semmi fölindulást, vagy azért, mert nem akarják elhinni, vagy mert annyira kimerült már mindenki. Nem is kel föl senki.

Hanem mikor a kormányos több ízben ismétli, hogy: «hajó! hajó!» végre minden szem a láthatárra fordul.

Ezúttal a tény nem lehet tagadni. Látjuk ezt a váratlan hajót! Vajjon ők is meglátnak-e?

Aközben a matrózok iparkodnak megismerni a hajó alakját és irányát. - Irányát főleg.

Kurtis Róbert, miután a legnagyobb gonddal megszemlélte, így szól:

- Ez a hajó egy brigg, mely felénk vitorláz. Ha két óráig ebben az irányban halad, szükségkép átmetszi a mi utunkat.

Két óra! Két század! De a hajó iránya minden pillanatban megváltozhatik, annál inkább, mert meglehet, hogy a vitorlák jelenlegi állásában csak a szél irányára akar emelkedni s ha ezt elérte, akkor balra fordítja vitorláit s eltávozik. Ah! ha egész kifeszített vitorlával jönne a szél irányában, akkor méltán remélhetnénk!

Azon kell hát igyekeznünk, hogy a hajón észrevegyenek bennünket! Minden áron azon kell igyekezni, hogy észre vegyenek! Kurtis Róbert minden lehető jeladást megtétet, mert a brigg még valami tíz-tizenkét mérföldnyire lehet tőlünk keleten s kiáltásainkat nem hallhatják.

Nincs semmi löfegyverünk, melynek kisütésével magunkra vonhatnánk a brigg figyelmét. Vonjunk hát föl valami zászlót az árboc tetejére. A miss Herbey sálja vörös és e szín leg-élesebben kiválik a tenger és az ég láthatárán.

A miss Herbey sálját fölvontuk s a gyöngé szellő, mely e percben átszáll a habok fölszínén, kibontja, a sál redőit. Néha-néha egész szélességében lobog s szíveink megtelnek reménnyel. Mikor az ember vízbe fül, tudjuk, hogy mennyire kapaszkodik minden szalmaszálhoz, amiben csak valami támpontot remél. Nekünk ez a zászló a szalmaszálunk!

Egy óra hossza alatt ezer különböző érzésen mentünk át. A brigg nyilván közeledett a tutaj-hoz, de néha úgy látszik, hogy meg-megáll s azt kérdezzük egymástól, vajjon nem fordul-e meg.

Mily lassan jön az a hajó. Pedig vitorlái majd mind kifeszítvék s a hajó gerince már majdnem kilátszik a láthatár fölött. De a szél gyöngé s ha még gyöngébb talál lenni!... Éveket adnánk oda életünkéből, csak ez az egy óra elmúlnék már!

Délután félegykor a kormányos és a kapitány úgy vélik, hogy a brigg még körülbelül kilenc mérföldnyire lehet a tutajtól. Nem haladt tehát csak három mérföldet másfél óra alatt. Ez a szellő, mely fejeink fölött átszáll, aligha éri el hozzá. Úgy látszik most, mintha vitorlái nem tágnának, mintha lecsüggnének az árbocokra. Végig nézek a tengeren, vajjon nem emelkedik-e valami szellő, de a habok mintegy szenderegni látszanak s a szellő, mely annyi reménnyel kecsegtetett bennünket, elenyészik a távolban.

Hátra álltam a két Letourneur és miss Herbey mellé s pillantásunk a hajóról a kapitányra száll szüntelen. Kurtis Róbert mozdulatlan áll az előtérben, az árbochoz támaszkodva, a kormányos mellette. Szemeiket egy pillanatig sem vonják le a briggről. Arcukról, mely nem marad érzéketlen, leolvassuk mindazon izgalmakat, melyeken átmennek.

Egyetlen szó sem hangzik, egész azon percig, midőn az ács Daoulas leírhatatlan hangon fölordít:

- A hajó elfordul!

Egész lelkünk szemeinkbe száll át e percben. Fölemelkedtünk mind, némelyik térdre, mások egészen föl. A kormányos ajkairól rettenetes káromkodás tört ki. Az a hajó még kilenc mérföldnyire van tőlünk s oly távolról nem vehette észre jeladásainkat! Ami a tutajt illeti, az csak egy pontocska a tág térben s egészen elvesz a napsugarak visszacsillogása közt a habok fölszínén. Nem láthatják! Nem látták!

Bárki legyen is annak a hajónak a kapitánya, ha észrevett volna minket, lehetett volna-e oly embertelen, hogy elfusson, ahelyett, hogy segélyünkre siessen? Nem! az lehetetlen! Nem látott minket!

- Tüzet! füstöt! - kiált ekkor Kurtis Róbert. - Égessük el a tutaj deszkáit! Barátim! barátim! Ez végső óránk a menekülésre. Ez a szerencse utolsó esélye, hátha meglátnak!

Néhány szál deszkát a tutaj elő részére dobnak, hogy máglyát képezzen. Aztán meggyújtják, kissé ugyan bajosan, mert a deszkák nedvesek, de éppen e nedvességnél fogva sűrűbb lesz a füstjök, következőleg láthatóbb is. Nemsokára egy fekete oszlop emelkedik egyenest az ég felé. Ha éj volna, ha beestelednék, mielőtt a brigg eltűnik, e lángot látni lehetne még oly távolságról is, mint amilyen távolság minket a briggtől elválaszt.

De az órák múlnak, a tűz kialszik!...

Ily körülmények közt, hogy az ember megadja, alávesse magát az isteni akaratnak, nagyobb lelki erővel kell bírnia önmaga fölött, mint én bírok most már! Nem! Én nem tudok többé bízni azon Istenben, ki csak rettenetesebbé teszi szenvedéseinket azáltal, hogy reménycsillámokat vegyít közé. Én is káromlom az Istent, mint ahogy a kormányos káromolta!... Egy gyöngye kéz érinti vállamat s miss Herbey fölmutat az égre!

De nem bírom tovább kiállni. Nem akarok látni többé semmit, a vitorla alá csúszom, elrejtőzöm, zokogás tör ki mellemből...

Ezalatt a hajó megfordította vitorláit; aztán lassan eltávozik kelet felé s három óra múlva, a legélesebb szem sem bírná legmagasabb vitorláit fölfedezni a láthatáron.

XLIV.

Január 15.

Ez utolsó csapás után nincs többé mit várnunk, csak a halált. Meglehet, hogy lassabban, meglehet, hogy gyorsabban jön, de el fog jönni.

Ma felhők keletkeztek nyugaton s egy kis szelet hoztak. A hőmérsék kissé tűrhetőbb ma s aléltságunk mellett is megérezzük hatását. Torkom kevésbé száraz levegőt nyeldes, de a kormányos halfogása óta, azaz már egy hét óta mit sem ettünk. A tutajon nincs többé semmi. Tegnap adtam oda Letourneur Andrásnak az utolsó darab kétszersültet, melyet atyja félretett és sírva adott kezembe.

Tegnap óta Jynxtrop a néger, valahogy kiszabadult kötelékeiből s Kurtis Róbert nem kötöztette meg őt újra. Mire való volna az most már! A hosszú koplalás elgyöngítette már e nyomorultat és cinkostársait. Mit kísérelhetnének meg most?

Ma több nagytermetű cápa mutatkozik a tutaj körül s látjuk, amint fekete úszószárnyaikkal roppant sebességgel szeldelik a vizet. Nem tehetek róla, de úgy tekintem őket, mint élő koporsókat, melyek nemsokára elnyelik a mi nyomorék tetemeinket. Nem borzadok már tőlük, sőt szinte vonzódok hozzájuk. Egészen a tutaj széléhez közelednek s kevésbe mult, hogy e szörnyetegek egyike le nem harapta a Flaypol karját, mely lelógott a tutajról.

A kormányos kimeredt szemekkel, tátott szájjal, összevicsorított fogakkal tekint reájok s különböző szempontból nézi őket, mint én. Ő elnyelni szeretné e szörnyetegeket s nem általok elnyeletni. Ha megfoghatna egyet, nem vetné meg kemény, rossz húsát. De mi sem ám.

A kormányos megkísérti a fogást s minthogy nincs horga, készítnie kell egyet valamikép. Kurtis Róbert és Daoulas megértették szándékát s tanácskoznak fölötte, miközben rudakkal és kötelekkel csapkodnak a vízbe, hogy a cápákat a tutaj körül tartóztassák.

Daoulas elment az ács-csákányáért, abból csinál horgot. Lehet, hogy vagy az élével vagy a másik oldalával megakad ez a szerszám a cápa állkapcsai közt, ha lenyeli. A csákány nyelére, mely fából van, egy igen erős kötelet kötöttek, mely a tutaj egyik cölöpéhez van erősítve.

E készülődések felkeltik vágyainkat. Türelmetlenül lihegve várjuk az eredményt. Minden lehető módon ébren tartjuk a cápák figyelmét, most már nem fognak elfutni a szörnyetegek.

A horog kész, de nincs semmi csalétek, amit rá tehetnénk. A kormányos, ki föl s alá jár a tutajon, önmagával beszélgetve, dühösen kikutat minden zeget-zugot s úgy látszik, mintha valami holttestet keresne köztünk!...

Azon eszközhöz kell tehát folyamodni, melyet már használt egyszer s a csákány vasát betakarják egy vörös gyapot rongyba, melyet ismét a Miss Herbey sálja szolgáltat.

De a kormányos nem akar előbb a munkához kezdeni, míg óvatosan meg nem vizsgált mindent. Jól megvan-e kötve? Elég erős-e a kötél? Ki fogja-e állni a rángatásokat? A kormányos meggyőződést szerez magának e fontos pontokra nézve. Miután ez megtörtént, leereszti a horgot a habok közé.

A tenger átlátszó s száz lábnyra fölszíne alatt is könnyen meg lehetne ismerni bármi tárgyat. Látom, hogy a vörös rongyba csavargatott csákány lassan leszáll s ez élénk szín tisztán kilátszik a víz kék tömegéből.

Utasok, matrózok, mindnyájan lehajlunk a tutaj szélén, mély csöndben várakozva. De úgy látszik, hogy a cápák lassanként eltűntek, mióta ezt a falatot kínáltuk a falánk szörnyetegeknek. Nem messze lehetnek azonban s minden zsákmányt, legyen az bármi, mihelyt a vízbe esik, bizonyosan el is nyelnek.

Egyszerre csak jelt ad a kezével a kormányos. Egy óriási tömegre mutat, mely a tutaj felé úszik, besötétítve a tenger fölszínét. Egy tizenkét láb hosszú cápa, mely feljött a mélyből s egyenest felénk úszik.

Mikor az állat már közel van a tutajhoz, a kormányos halkán megrántja a kötelet, úgy, hogy a csákány a cápa útjába essék, s hogy a vörös rongy kissé megmozduljon, mintha élő lény volna.

Érzem, hogy szívem mily hevesen, lázasan dobog, mintha életem függne e pillanattól!

A cápa ezalatt közelebb jön; szemei villognak a víz fölszínén, rettenetesen kitátott torka, amint féloldalt fordul, látni engedi éles fogakkal kirakott inyét.

Egy kiáltás hallatszik!... A cápa megáll, aztán eltűnik a tenger mélyében.

Ki volt az közülünk, aki elkiáltotta magát, - bizonyosan akaratlan?

Ekkor visszafordul a kormányos haragtól sápadtan.

- A legelsőt, aki megszólal, megölöm!

S aztán megint a dolgához lát.

Végre is a kormányosnak igaza van!

A horog megint leszáll a vízbe: hanem egy félóra hosszáig egyetlen cápa sem jelenik meg s mélyebbre kell lebocsátani a horgot, húsz kötél hossznyira. E mélységben azonban, úgy látom, zavaros már a víz s ez a zavarosság a cápák jelenlétére mutat.

Valóban a kötél egyszerre csak hevesen megrántózik s kiesik a kormányos kezéből; de erősen oda van kötve a tutaj cölöpeihez s nem szakadt el.

Valami cápa bekapta a horgot.

- Segítsetek, fiúk, segítsetek! - kiált most a kormányos.

Utasok és matrózok, valamennyien oda megyünk mindjárt a kötelet húzni. A remény föleleveníti megfogyott erőnket, de mégis alig bírjuk, mert a szörnyeteg rettenetesen vickándozik. Lassanként mégis fölfelé jön; úszószárnyainak s farkának csapkodása alatt erősen hullámszik a tenger. Amint lehajlok, észreveszem a roppant testet, hogyan rángatózik a véres habok közt.

- Rajta! bátran! - kiált a kormányos.

Végre kibukkan az állat feje. Föltátott száján át behatolt a csákány egészen mélyen torkába s ott fölakadt, úgy hogy most már nem bír attól megszabadulni, akárhogy rángatózik.

Daoulas fölragadja a bárdját, hogy reá mérje a halálos csapást, mihelyt a tutaj felszínére emelkedik.

E pillanatban valami száraz koppanás-forma hallatszik. A cápa hevesen becsukta állkapcsait, melyek egyszerre elmetszik a csákány nyelét s az állat eltűnik a habok közt.

A kétségbeesés üvöltése tört ki kebleinkből.

A kormányos, Kurtis Róbert, Daoulas még megkísértették, nem tudnának-e egyet elfogni e cápák közül, ámbár most már nincs sem horguk, sem valami szerszámuk, amiből horgot csinálhatnának. Hurokra kötött köteleket vetnek ki, de ezek lecsúsznak a cápák síkos bőréről. A kormányos hiába kísérti meg még azt is, hogy lelógatja meztelen lábát a tutajról, csak hogy idecsalogassa a cápákat, kockáztatva azt, hogy valamelyik elharapja a lábszárát...

E sikertelen kísérletek végre megszűnnek s mindenki visszatér helyére, hogy ott várja be a halált, melyet többé semmi föl nem tartóztathat.

De nem távoztam el oly gyorsan, hogy ne hallottam volna, mikor a kormányos azt kérdezte Kurtis Róberttől:

- Kapitány, mikor húzunk sorsot?

Kurtis Róbert nem felelt, de a kérdés már megtörtént.

XLV.

Január 16.

Mindnyájan a vitorlákon elterülve fekszünk. Ha valami hajó menne el mellettünk, azt hinnék, holtakkal borított gazdátlan jószágot látnak.

Irtózatosan szenvedek. Oly állapotban van ajkam, nyelvem, torkom, hogy azt hiszem, nem is bírnék enni s mégis vad pillantásokat vetünk egymásra, társaim meg én.

A hőség ma annál nagyobb, mivel a lég zivataros. Sűrű gőzfelhők emelkednek föl, de igazán azt hiszem, mindenütt eshetik, csak a mi tutajunkon nem.

Mindenki sóvár szemmel kíséri azonban az emelkedő felhőket. Ajkaink feléjük nyílnak. Letourneur úr esdeklőleg nyújtja föl kezét a könyörtelen ég felé.

Hallgatom, vajjon valami távoli mormogás nem jelenti-e a vihart. Délelőtt tizenegy óra körül jár az idő. A felhők föltartóztatták a napsugarakat, de nem látszanak már villamosaknak. Világos, hogy a zivatar nem fog kitörni, mert a felhőtömeg egyforma színbe öltözött s széleik, melyek oly élesen kiváltak napfelkeltekor, most beolvadtak a szürkés egyformaságba. Most már az egész csak sűrű kód.

De hát nem fejlődhetik-e ki eső e ködből, akármily kevés eső, ha csak néhány csepp is!

- Esik! - kiált föl egyszerre Daoulas.

Valóban, mintegy fél mérföldnyire a tutajtól az eget egyenközű sugárforma vonalak hasogatják át. Esik az eső s látom, mint ütődnek cseppei az Óceán felszínére. A szél, mely az imént fújdogált, felénk hajtja. Csak előbb ki ne fogyjon ez a felhő, míg hozzánk nem ér!

Az Isten végre megkönyörül rajtunk. Az eső nagy cseppekben hull, mint ahogy a zivataros felhőkből hullni szokott. De ez a zápor nem fog sokáig tartani s össze kell gyűjteni mind, amennyi vizet csak adhat, mert már élénk világosságtól kezd ragyogni a felhő alsó szélé a láthatár fölött.

Kurtis Róbert fölállította a tört hordót, még pedig úgy, hogy amennyi vizet csak lehet, annyit fogjunk föl vele s kiterítetteti a vitorlákat, hogy még nagyobb területen fölfoghassuk a vizet.

Mi mind hanyatt fekszünk s nyitva tartjuk szájunkat. Az eső arcomat öntözi, megáztatja ajkamat s érzem, hogy lecsepeg egészen torkomba! Ah! kimondhatlan élvezet! Az élet ömlik belém! Torkom nyákhártyái megnedvesülnek ez érintésre. Nemcsak iszom, hanem szinte belelégzem ezt az éltető vizet, mely áthat lényem legmélyebb bensejébe!

Az eső körülbelül húsz percig tartott, aztán a felhő, félig kifogyva, szétfoszlott a távolban.

Mikor fölkeltünk, mint jobb emberek keltünk föl; igen, «jobbak». Egymásnak kezeit szorongatjuk, beszélünk egymással. Úgy képzeljük, mintha már megszabadultunk volna! Az irgalmas Isten majd küld nekünk megint újabb felhőket, melyek ismét vizet hoznak nekünk!

Aztán az a víz sem vesz el, mely tutajunkra esett. A hordóban és a vitorlákból fölfogtuk, de drágán meg kell őriznünk s csak cseppenként osztogatni szét.

A hordóban van valami két vagy három itce esővíz s ha kicsavarjuk a vizet a vitorlákból, azzal jelentékenyen fog szaporodni készletünk.

A matrózok éppen hozzá akarnak kezdeni e kicsavaráshoz, mikor Kurtis Róbert megállítja őket.

- Várjatok egy percig! - szól. - Vajjon iható-e ez a víz?

Reá tekintek. Miért ne volna iható ez a víz, mely semmi egyéb, mint esővíz?

Kurtis Róbert a bádoggpohárba facsar egy kis vizet az egyik vitorlából; aztán megkóstolja s nagy meglepetésemre kiköpi.

Aztán én is megkóstolom. Ez a víz egészen sós! Mintha csak a tenger vizét kóstolnám!

Az az oka, mert a vitorlák már oly régóta kitéve lévén a hullámok érintésének, magukba szítták a tenger vizéből a sót. Az nagy baj! De nem tesz semmit! Bízunk az Istenben. Azonkívül maradt még pár itce iható víz a hordóban. S aztán láttuk, hogy eljött az eső. Majd eljön megint!

XLVI.

Január 17.

Miután szomjúságunk pillanatnyilag lecsillapult, természetes következménye lett, hogy most meg az éhség támadt föl hatalmasabban.

Nincs hát semmi eszköz, hogy horog és csalétek nélkül megkaparíthatnánk e cápák egyikét, melyek tutajunk körül hemzsegnék? Nincs, hacsak be nem ugrunk a tengerbe, hogy ott késsel támadjuk meg a szörnyetegeket saját elemökben, mint ahogy a gyöngyhalászatot űző hinduk teszik. Kurtis Róbert elszánta magát erre is, hogy megkísérli. De visszatartottuk. A cápák nagyon is számosan vannak s Kurtis Róbert a bizonyos halálba rohanna, a nélkül, hogy nekünk valamit használna.

Megjegyzem itt, hogy ha a szomjúságot kijátszhatja néha az ember, vagy a tengerbe merítve testét vagy valami érc tárgyat nyalogatva, az éhséget nem lehet kijátszani s a tápanyagot nem lehet semmivel kipótolni. Aztán a vizet előteremtheti valami természeti tünemény, például az eső. Nem lehet tehát soha végkép kétségbeesnünk, hogy nem lesz mit inni, de teljesen kétségbeeshetünk a fölött, hogy nincs mit enni.

Mi pedig odáig jutottunk! Hogy mindent megvalljak, társaim közül néhányan dühös falánk vággyal tekintenek egymásra. Ebből látható, hogy mily utakra siklanak gondolataink s hogy mily vadságra ragadhatja az inség az elméket, melyeket csak egyedül e nyomor gondolata tart megszállva!

Mióta ama zivataros felhők, melyekből egy félórai esőt kaptunk, eltűntek, az ég azóta megint tiszta.

Egy darabig fújt a szél, de csakhamar lenyugodott s a vitorla lecsügg az árbocon.

Egyébként a szelet most már nem is tekintjük előmozdítóknak. Hol van most a tutaj? Az Atlanti-óceán melyik pontjára hajtották a tenger áramlásai? Senki sem mondhatja meg, sem azt nem óhajthatja, hogy a szél inkább kelet, mint észak vagy dél felől fújjon. Mi nem kívánnunk már a szélről egyebet, csak hogy kissé fölűdítse melleinket, hogy egy kis felhőt hozzon ez emésztő száraz levegő közé, hogy mérsékelje kissé e hőséget, melyet az egyenest fejünk fölött függő izzó nap reánk lövell.

Eljött az est s az éj sötét lesz éjfélig, mikor fölkel a hold, mely most utolsó negyedébe lép. A légkör kissé ködös s e szerint nem ígér oly fénylő világitást, mint amilyen ragyog a hús éjeken.

Némileg őrjöngve, félig eszméletlen kívül az iszonyú éhség miatt, mely este felé rendesen a legnagyobb dühvel szokott gyötörni, leheveredem egy csomó vitorlára, melyet a tutaj jobb oldalán egymásra hánytak s lehajlok a habok fölé, hogy beszívjam onnan a hús levegőt.

Társaim közül, kik szokott helyükön fekszenek, hányan találnak az álomban felejtést szenvedéseikre? Talán egyetlen egy sem. Ami engem illet, üres agyamat rémképek látogatják.

Azonban elnyomott valami lázas kábultság, mely sem álom, sem ébrenlét. Nem tudom megmondani, hogy meddig maradtam ez aléltásban. Mindaz, amire emlékszem, csak annyiból áll, hogy egy bizonyos percben valami sajátságos érzés ébresztett föl.

Nem tudom, hogy álmodom-e, de szagló érzékemet megüti valami sajátságos szag, amit eleinte nem ismerek föl. Olyan gyöngye szag, melyet a szellő egy kis maradványa hoz felém pillanatonként. Orrlyukaim kitágulnak s beszívják. Már majdnem fölkiáltok: «Micsoda szag ez?»... De valami ösztön visszatart s keresgetem, mint ahogy az ember valami elfelejtett szót vagy nevet szokott keresni emlékezetében.

Elmulik néhány perc. A szag, mely nagyobb mértékben hat hozzám, élénkebben felébreszti eszméletemet.

- De hiszen ez főtt hús szaga! - mondom magamban, mint olyan ember, aki egyszerre visszaemlékszik valamire.

Beszívom a szagot hosszasan s most bizonyosan tudom, hogy érzékeim nem csalódhattak, pedig hisz ezen a tutajon...

Föltápáskodom térdeimre s újra szagolom... Ismét az a szag érinti orrlyukaimat. A szél felém hozza annak a tárgynak a szagát s a szél után indulva, annak a tárgynak a tutaj elő részén kell lenni.

Fölkelek hát, elhagyom helyemet, négykézláb, mint valami állat, nem a szemeim, hanem az orrom után indulva, átcúszom-mászom a vitorlák alatt, a rudak közt óvatosan, mint valami macska, mert semmi áron sem akarom fölkelteni társaim figyelmét.

Néhány percig így kúszom keresztül-kasul, a szag után haladva, mint valami kopó. Majd elvesztem a szag nyomát, vagy azért mert eltávolodom a tárgytól, vagy mert a szél eláll, majd megint újra még jobban szimatolom. Végre itt a nyom, követem s érzem, hogy most egyenest a tárgy felé haladok.

Ekkor elérkeztem a jobboldali sarokba a tutaj elő részén s most megismerem, hogy egy darab füstölt szalonnának a szaga. Nem csalódom. Nyelvem minden izma ágaskodik az irigységtől!

Most egy nagy csomó vitorlavászon alá kell bebújnom. Senki sem lát, senki sem hall engem. Térdeimen, könyökeimen kúszom előre. Kinyujtom karomat. Kezem megragad valami papirosba tekergetett tárgyat. Hirtelen kirántom s a láthatáron ép e pillanatban fölemelkedni kezdő hold világánál megtekintem.

Nem csalódás. Egy darab szalonnát tartok a kezemben; alig lehet egy negyed font, hanem elég egy egész napra lecsillapítani kínjaimat! Szájamhoz emelem...

Egy kéz megragadja kezemet. Megfordulok s alig bírok visszafojtani egy sikoltást. Ráismerek Hobbart, az eleségtári felügyelőnkre.

Most már mindent értek. Hobbart sajátságos helyzetét, aránylag jobb karban maradt egészségét, képmutató panaszkodásait. A hajótörés pillanatában bizonyosan megmentett némi élelmiszereket s félrerakta a maga számára; ő jóllakott, míg mi éhen haldokoltunk! Ah! gazember!

De nem! Hobbart nagyon okosan tette. Elismerem, hogy ez az ember bölcs, előrelátó s ha valami tápszert félre tudott tenni a többiek tudta nélkül, annál jobb neki... és nekem.

Hobbart nem így érti. Megragadja kezemet s igyekszik kicsikarni tőlem a szalonnadarabot, de nem szól egy hangot sem; nem akarja fölébreszteni társainak figyelmét.

Nekem épp úgy érdekemben áll, mint neki hallgatni. Nem akarom, hogy idecsődüljenek mások, elragadni tőlem a zsákmányt! Némán küzdök tehát, de annál dühösebben, mert úgy hallok, mintha Hobbart azt mormogná fogai közt:

- Az utolsó darabom! Az utolsó falatom!

Az utolsó falatja! Az enyémnek kell lennie minden áron, én akarom, az enyém lesz! Torkon ragadom ellenfelemet, ki hörög kezem alatt s nemsokára mozdulatlan marad!

Én pedig bedugom szájamba azt a darab szalonnát, míg másik kezemmel legyűrve tartom Hobbartot.

Aztán elbocsátom a szerencsétlent, megint kúszva visszajövök s elfoglalom helyemet a tutaj hátsó részén.

Senki sem látta, hogy ettem!

XLVII.

Január 18.

Csodálatos aggodalmak közt várom a reggelt! Mit fog mondani Hobbart? Azt képzelem, hogy joga volna följelenteni engem! Nem! Az örülség. Hiszen ha elmondom, hogy mi történt, ha elbeszélem, hogyan élt Hobbart, míg mi majd meghaltunk éhen, hogyan táplálkozott tudtukon kívül, a mi megrövidítésünkkel, társai irgalom nélkül szétszaggatják.

Mindegy! Mégis szeretném, ha már megvirradna.

Az éhség pillanatnyilag lecsillapult bennem, ámbár az a darabka szalonna bizony csekélység volt, csak egy falat, - «az utolsó falat», mint ez a szerencsétlen mondta. Már nem szenvedek s mégis szívem mélyéből mondom, mintegy lelkifurdalást érzek, hogy ezt a nyomorúságos kis maradékot nem osztottam meg társaimmal... Miss Herbeyre, Andrásra, atyjára kellett volna gondolnom s nem gondoltam senkire, csak magamra!

Eközben a hold fölszáll a láthatáron s nemsokára követi a hajnal első derengő világa. Fényes nappal lesz hamar, mert e szélességi körök alatt nincs sem hajnali, sem esti szürkület.

Nem húnytam be szememet. Mihelyt világosodni kezd, úgy veszem észre, mintha valami idomtalan tömeg lógna az árbocon.

Mi az a tárgy? Még nem tudom megkülönböztetni s fekvé maradoz a vitorla-csomagon.

Végre azonban átsiklanak a nap első sugarai s tengeren s csakhamar látom, hogy egy emberi test lóbálózik ott kötélre akasztva az árbocon, aszerint, amint a tutaj mozog.

Ellenállhatlan előérzet von a holttesthez s odalépek az árboc alá...

Egy akasztott ember teste. Az akasztott ember Hobbart, az eleségtári felügyelő. Én vagyok, igen, én vagyok, ki öngyilkosságra kényszerítettem ezt a szerencsétlent!

A borzalom fölkiáltása tör ki ajkamon. Társaim fölébrednek, megpillantják a testet, oda rohannak... De nem azért, hogy megtudják, vajjon nincs-e még az életnek valami szikrája benne!... Egyébként Hobbart valóban meghalt s teste már egészen meghidegült.

Egy pillanat alatt elmesztették a kötelet. A kormányos, Daoulas, Jynxtrop, Flasten és mások nekiesnek a holttestnek...

Nem! én nem láttam! Nem akartam látni! Én nem vettem részt ez iszonyú lakomában! Sem miss Herbey, sem Letourneur András, sem atyja nem akartak ilyen áron könnyíteni szenvedéseiken!

Ami Kurtis Róbertet illeti, nem tudom... Nem mertem kérdezni tőle.

A többiek, a kormányos, Daoulas, Falsten, a matrózok, mind ettek!... Irtózatos, mikor így vadállattá változott az ember!

A két Letourneur, miss Herbey, meg én, elbújtunk a sátor alá, nem akartunk semmit sem látni. Borzasztó volt csak hallani is!

Letourneur András rá akart rohanni e kannibálokra s kiragadni kezeik közül e borzasztó martalékot! Csak alig bírtam küzködve visszatartani őt.

Pedig hát joguk volt hozzá e szerencsétleneknek! Hobbart meghalt! Ők nem ölték meg! S mint a kormányos mondta a multkor, «inkább a holtat egyék meg, mint az élő!»

Ki tudja most, hogy e jelenet nem valami irtózatos drámának az előjátéka-e, mely vérell fogja befesteni tutajunkat?

Elmondtam ez észrevételeimet Letourneur Andrásnak, de nem bírtam eloszlatni iszonyódását, mely nála tetőpontjára hágott.

Pedig hát azt kell meggondolni: mi itt éhen halunk s társaink közül nyolcan talán kikerülnek e borzasztó halált!

Hobbart a rejtve tartogatott tápszerek folytán a legjobb húsból volt valamennyiünk közt. Semmi organikus betegség nem rontotta meg izmainak sejtszövetét. Teljes egészségben, erőszakos módon, hirtelen szűnt meg élni!

De mily irtózatossá gondolatokra ragadtatik elmém? Hát e kannibálokat jobban irigylem, mint amennyire borzadok tőlük?

E percben megszólal egyikük. Az ács Daoulas, aki szól.

Arról beszél, hogy tengervizet párologtassanak ki a napon s ezen a módon majd sót nyernek.

- Aztán besózzuk, ami megmarad, - úgymond.

- Igen, - felel rá a kormányos. Ennyi az egész.

Az ács javaslatát bizonyosan elfogadták, mert nem hallok többé semmit. Mély csönd uralkodik a tutaj földézetén s ebből következtetem, hogy társaim elaludtak.

Ők nem éheznek már.

XLVIII.

Január 19.

Január 19-én épp oly felhőtlen ég, épp oly magas hőmérsék. Eljön az éj, a nélkül, hogy legkisebb változtatást okozna a levegő állapotán. Nem alhattam pár óra hosszáig sem.

Reggel felé mérges kiabálást hallok a tutajon.

Letournerék és miss Herbey, kik velem együtt alszanak a sátor alatt, szintén fölébrednek. Félrehárítom a vászonleplet s kinézek, hogy mi történt.

A kormányos, Daoulas s a többi matróz rettenetes elkeseredetten dühöng Kurtis Róbert, aki hátul ült, fölkel, megkérdezi, hogy miért dühöngenek s aztán igyekszik lecsillapítani őket.

- Nem, nem! tudni akarjuk, hogy ki cselekedte ezt? - kiált föl Daoulas, gyilkos pillantással tekintgetve maga körül.

- Igen! - szól a kormányos, - itt tolvajnak kell lenni, mert amink maradt, az éjjel eltűnt!

- Én nem vagyok! - Sem én! - felelnek a matrózok sorban.

S látom, hogy kutatnak ki a szerencsétlenek minden zugot, fölemelgetik a vitorlákat, szét-húzzák a deszkákat, gerendákat. Haragjuk annál inkább nő, mennél jobban látják, hogy hiába keresgetnek mindenhol.

A kormányos hozzám jön.

- Önnek ismerni kell a tolvajt! - mondja nekem.

- Nem tudom, hogy mit akar ön mondani, - felelem neki.

Daoulas s néhány más matróz is közelebb jön.

- Fölkutatták az egész tutajt, - szól Daoulas. - Csak ez a sátor van még hátra, ahol nem néztük.

- Senki sem hagyta el közülünk ezt a sátort, Daoulas.

- Meglátjuk!

- Nem! Hagyják önök békében azokat, akik úgyis éhen halnak!

- Kazallon úr, - szól a kormányos, mérsékelve magát, - mi nem vádoljuk önöket... Ha önök közül valamelyik kivette a maga részét, amit tegnap nem akart, ahhoz joga volt. De az egész eltűnt. Ért ön engem? Az egész!

- Kutassuk föl a sátort! - kiált Sandon.

A matrózok betörnek. Nem bírok ellentállni e szerencsétleneknek, kiket a harag elvakít. Rémitő aggodalom ragad meg. Hátha talán Letourneur úr, nem a maga, hanem a fia számára, azt követte volna el, hogy eldugja... Ha csakugyan ezt tette, ezek a dühöngők szétszaggatják!

Kurtis Róbertra tekintek, mintha védelemre akarnám őt felszólítani. Kurtis Róbert odaáll mellém. Zsebeibe dugja a két kezét, de én eltalálom, hogy töltött fegyvert tart mindkét kezében.

Ezalatt a kormányos felszólítására miss Herbeynek s a két Letourneurnek el kellett hagyni a sátort, melyet kikutatnak egészen a legtitkosabb rejtek zugokig, - szerencsénkre hiába.

Most már világos, hogy a Hobbart tetemeit valaki a tengerbe vetette, mert eltűntek a tutajról.

A kormányost, az ácsot, a matrózokat a legrémitőbb kétségbeesés szállja meg.

De hát ki cselekedte azt? Miss Herbeyre, Letourneur úrra tekintek. Szemeikből látom a feleletet, hogy nem ők voltak.

Pillantásom aztán Andrásra fordul, ki egy percig félrefordítja fejét.

A szerencsétlen fiatalember! Ő volt? S ha ő volt, tudja-e ennek a cselekedetnek következményeit?

XLIX.

Január 20-tól 22-ig.

A következő napokon, azok, kik a január 18-iki iszonyú lakomán részt vettek, keveset szenvedtek, mert akkor jóllaktak s némileg helyreállították magukat.

De amit mi szenvedtünk, miss Herbey, Letourneur András, atyja, meg én, azt lehetetlen leírni! Nem kell-e sajnálnunk, hogy az a holttest eltűnt? Hátha most valamelyikünk meghal, ellentállhatunk-e?...

A kormányost, Daoulást s a többieket nemsokára elérte megint az éhség s révedező szemekkel tekintgetnek reánk. Kiszemelt zsákmány vagyunk talán már az ő számukra?

De ami legborzasztóbb kínszenvedést okoz nekünk, nem az éhség, hanem a szomjúság. Igen! Ha néhány csepp víz és néhány morzsa kétszersült közt kellene választanunk, nem volna közülünk egy sem, aki habozna! Mindig ezt mondták a hajótöröttek, kik hasonló körülmények közt voltak, mint most mi vagyunk s ez igaz is. Többet szenved az ember a szomjúság, mint az éhség miatt s hamarabb is meghal.

S a legiszonyúbb gyötrelem az, hogy itt körülünk ez a tenger víz, mely a szemnek oly hasonló az édes vízhez! Több ízben megkísértettem inni belőle néhány cseppet, de mindig legyőzhetlen hányási ingeret támasztott bennem s utána még jobban égetett a szomjúság, mint azelőtt.

Ah! ez már rettenetes sok! Negyvenkét napja, hogy a hajót elhagytuk! Ki ringathatja magát még csalékony remények közt? Nem vagyunk-e arra kárhoztatva, hogy egymás után meghaljunk, még pedig a legborzasztóbb halállal?

Úgy érzem, mintha sűrű köd ereszkednék agyamra. Delirium száll meg; elvesztem eszemet, melyet küzködve igyekszem visszatartani. Ez az eszelősség elrémít! Hová fog az vezetni? Lesz-e elég erőm, hogy visszanyerjem eszemet?...

Ismét magamhoz tértem, - hogy hány óra múlva, azt nem tudnám megmondani. Homlokom tengervízbe áztatott kendőkkel volt borogatva; miss Herbey borogatta; de érzem, hogy már csak rövid időm van hátra az életből!

Ma 22-ikén iszonyú jelenetnek voltunk tanui. A négert, Jynxtropot hirtelen megrohanta valami őrvjngő düh s bögv szaladoz össze-vissza a tutajon. Kurtis Róbert föl akarja őt tartani, de hiába! Az eszeveszett reánk rohan s föl akar minket falni. Védni kell magunkat e vadállat támadása ellen. Jynxtrop egy emelőrudat kapott kezébe s nehéz elhárítnunk csapásait.

Hanem egyszerre csak, - amit csupán őrvjngési rohamából lehet kimagyarázni, - önmaga ellen fordul dühe. Fogaival, körmeivel tépi, marcangolja magát, arcunkba fecskendezve vérét s ordítózza:

- Igyatok! Igyatok!

Néhány percig így őrvjng s a tutaj előrsze felé halad, folyvást kiabálva:

- Igyatok! Igyatok!

Aztán leugrik s hallom, amint teste a tengerbe zuhan.

A kormányos, Falsten, Daoulas a hajó előrszére rohannak, hogy kihúzhassák a holttestet, de nem látnak már egyebet, csak egy széles pirosló kört, melynek közepében óriási cápák vickádoznak!

L.

Január 22. és 23.

Most már csak tizenegyen vagyunk s nekem úgy látszik, lehetetlen, hogy most már mindennap valami áldozatot ne kelljen följegyeznünk. E dráma vége, bármilyen legyen az, közelget. Egy hét alatt vagy elérjük a szárazföldet, vagy megszabadít bennünket valami hajó. Ha nem, akkor megszűnt élni az utolsó is a Chancellor hajótöröttjei közül.

23-ikán megváltozott az ég. A szél jelentékenyen el kezdett fűjni. Az egész éjjel északkeletről fűjt. A tutaj vitorlája kidagadt s a nagyon is észrevehető hajónyom mutatja, hogy elég sebesen haladunk. A kapitány számítása szerint mintegy három mérföldnyit haladunk óránként.

Kurtis Róbert és Falsten mérnök a legépebbek még köztünk. Habár rendkívül megsoványodtak, bámulatos módon el bírják viselni a nélkülözéseket.

Nem bírnám lefesteni, hogy mennyire összeaszott szegény Herbey kisasszony. Nem is test már, csak lélek, s úgy látszik, mintha minden élet egész lényéből szemeibe menekült volna, melyek rendkívüli fényben ragyognak. Ő már az égben él, nem a földön!

Egy szerfölkött erélyes férfi azonban most már teljesen elcsüggedt. Ez a kormányos. Nem lehet ráismerni. Feje lehanyatlott mellére, megsoványodott hosszú, csontos kezei térdein pihennek, melyeknek éles csontjai kidudorodnak kopott nadrágjából s mozdulatlan egy helyzetben ülve marad, mindig a tutaj egyik sarkán, a nélkül, hogy csak egyetlenegyszer is fölpillantana. Egészen ellenkezőleg, mint miss Herbey, ő már csak a testével él s amint ott ül mozdulatlan, néha azt hiszem, hogy már meghalt.

Semmi szó, még csak sóhajtság sem hangzik többé e tutajon. Teljes némaság uralkodik. Nem váltanak tíz szót mindössze egész nap. Egyébként azt a néhány szót, melyet földagadt, megkeményedett nyelvünk, ajkaink kiejteni bírának, nem is lehetne sehogy megérteni. A tutaj nem visz most már hátán csak sápadt, vértelen kísérteteket, kiken nincs többé semmi emberi!

LI.

Január 24.

Hol vagyunk? Az Atlanti-óceán melyik részére vetődött a tutaj? Kétszer kérdeztem Kurtis Róbertet s nem tudott nekem határozottan felelni. Mivel azonban mindig figyelt a tenger árjainak s a szeleknek irányára, azt véli, hogy nyugat felé haladhatunk, azaz a part felé.

Ma a szél teljesen megszűnt. A tenger mindamellettt erősen hullámszik, ami azt mutatja, hogy keleten valami fölzavarta a vizet. Kétségkívül valami vihar rázkódtatta meg az Atlanti-óceánnak azon részét. A tutaj nagyon hányódik. Kurtis Róbert, Falsten, az ács, amennyi erejük még maradt, arra használják, hogy kötelekkel jobban egymáshoz erősítsék szétválással fenyegető részeit.

Minek fáradnak? Hadd váljanak szét végre e deszkaszálak? Hadd nyeljen el bennünket az óceán! Minek küzdünk vele ezért a nyomorúságos életünkért?

Valóban kinszenvedéseink elérték a legmagasabb fokot, amit ember kiállhat. Lehetetlen, hogy ezen már túlmelessenek! A hőség tűrhetetlen. Izzó ólom ez, ami az égből reánk ömlik. Izzadságban fürdünk rongyaink közt s ez az izzadás még növeli szomjúságunkat. Nem, én nem bírom leírni, hogy mit érzek! Hiányzanak hozzá a szavak, mikor emberfölötti kínokat kell kifejezni!

A fölüdülés azon egyetlen módja, melyet azelőtt olykor használhattunk, most már lehetetlenné vált. Egyikünk sem gondolhat arra, hogy megfürödjék, mert Jynxtrop halála óta a cápák sereggestül gyűltek ide s folyvást körülveszik a tutajt.

Ma megkísértettem, hogy egy kis ivóvizet szerzek magamnak, oly módon, hogy elpárologtatom a tengervizet; de minden türelmem mellett sem bírtam annyira menni, hogy egy kis vászon rongyot megnedvesíthessek általa. Aztán az üst sem birt ellenállni a tűznek, mert már nagyon kopott volt; fölolvadt s kényszerültem abba hagyni munkálkodásomat.

Falsten mérnök most már csaknem végkép odavan s legfőlebb egy-két nappal fog túlélni bennünket. Sőt mikor fölemelem fejemet, már nem is látom őt. A vitorlák alatt fekszik vagy meghalt már? Csak az erélyes kapitány, Kurtis áll egyedül ott elől és széttelint! Ha arra gondolok, hogy ez az ember... még remél!

Én lefekszem a tutaj hátsó részén. Ott fogom bevárni halálomat. Mennél előbb, annál jobb.

Hány óra mult el így, nem tudom...

Egyszerre csak hangos kacagást hallok. Egyikünk megbolondult bizonyosan!

Ez a kacagás még hangosabb lesz. Én föl sem emelem a fejemet. Mit bánom én! Néhány összefüggéstelen szó azonban eljut egészen hozzám:

- Mező, mező! Zöld fák! Korcsma a fák alatt! Hamar! hamar! pálinkát ide, gint, vizet! Egy guineet adok minden cseppért! Megfizetem! Van nálam arany! Arany van nálam!

Szegény őrjöngő! A bank összes aranyával sem vehetnél e percben egy csepp vizet.

Flaypol matrózt szállta meg az őrjöngés; ő kiabál:

- Szárazföld! Itt a szárazföld!

Ez a szó föl villanyozná a holtat is! Kínos erőlködéssel megmozdulok s fölülök. Szárazföldnek se híre, se hamva!

Flaypol sétál a földéleten s nevet. Dalol s kezével integet valami képzeletbeli part felé. Bizonyos, hogy hiányzanak nála a látás, hallás, ízlés egyenes benyomásai, hanem valami pusztán agybeli tünetény pótolja azokat.

Beszélgem is távollévő barátjaival. Behívja őket az ő cardiffi kocsmájába. Ott kínálgatja őket ginnet, whiskyvel, vízzel, - főképp vízzel, vízzel, melytől megrészegezik! Most nekiindul, keresztül-kasul jár ezeken a félig aléltan fekvő testeken, tántorog minden lépésnél, leesik, meg fölkel s mámoros hangon danol hozzá. Úgy látszik, mintha eljutott volna a részegség legmagasabb fokára. Őrjöngésének uralma alatt már nem szenved többé s szomja le van csillapítva. Ah! bárcsak én is megörülnék, mint ő!

Vajjon a szerencsétlen úgy végzi-e be, mint a néger Jynxtrop s beugrik a habok közé?

Daoulas, Falsten, a kormányos, bizonyosan azt gondolták, mert ha Flaypol meg akarja magát ölni, nem fogják engedni, hogy «abból hasznok ne legyen»! Íme, föl is kelnek, utána mennek, vigyáznak rá! Ha Flaypol a tengerbe akar ugorni, ezúttal nem engedik oda a cápáknak!

De nem történt így. Miután örülségében Flaypol egészen holtrészeggé vált, mintha attól a sok szeszes italtól kábult volna el, amivel deliriumában barátait kínálgatta, eldőlt, mint egy darab fa s mélyen elaludt.

LII.

Január 25.

A január 24. és 25. közti éj ködös volt s valami sajátságos tünetény folytán a legforróbbak egyike, melyet csak képzelni lehet.

Ez a köd fojtó. Azt hihetnők, hogy egy-egy szikra elég lángra lobbantani, mint valami robbanógázt. A tutaj nemcsak hogy nem megy, de még csak nem is mozog. Néha azt kérdezem magamban, vajjon a vizen úszik-e még?

Ez éjjel próbálgatom összeolvasni, hogy hányan vagyunk még. Nekem úgy rémlik, mintha még tizenegyen volnánk, de alig vagyok képes csak annyira is összevonni gondolataimat, hogy ezt összeszámíthatnám. Majd tízet olvasok össze, majd meg tizenkettőt. Pedig tizenegynek kell lenni, mióta Jynxtrop meghalt. Holnap nem lesznek már csak tízen, én meghalok.

Valóban érzem, hogy szenvedéseimnek végéhez érkezem, mert életem áttűnik emlékezetemen. Viszontlátom még egyszer szülőföldemet, barátimat, családomat - álmomban!

Dél felé fölébredtem álmomból, ha ugyan álomnak nevezhető ez a beteges kábultság, melybe merültem. Isten bocsásson meg lelkemnek, most már komolyan azt hiszem, hogy végem! Ez az eszme bevésődik agyamba. Bizonyos örömet találok benne, amint azt mondom magamban, ez a nyomorúság megszűnik, mihelyt akarom.

Tudatom Kurtis Róberttel elhatározásomat s különös lelki nyugalommal mondom el neki. A kapitány nem felel egyebet, csak a fejével bólint helybenhagyólag.

- Ami engem illet, - szól aztán, - én nem ölöm meg magamat. Az annyit tenne, mint elhagyni helyemet. Ha a halál előbb el nem ragad, mint társaimat, én az utolsó maradok e tutajon!

A köd tovább tart. Szürkés levegőben úszunk. Nem látjuk már a tenger felszínét sem. A köd, mint sűrű felhő terül el az óceán fölött, de jól érezzük, hogy égető nap süt fölötte, mely nemsokára széteszlatja ezt a ködöt.

Hét óra tájban, azt hiszem, hogy madárkiáltást hallok fejem fölött. Kurtis Róbert, ki még mindig fönny áll, mohón hallgatja e kiáltásokat. Háromszor ismétlődnek.

Harmadszorra a kapitányhoz közeledem s hallom, amint tompán mormogja:

- Madarak!... De hisz akkor... a földnek közel kell lenni!...

Hát Kurtis Róbert még mindig hiszi, hogy földet találunk? Én már nem hiszem! Nem létezik sehol szárazföld, sem sziget. A földgolyó nem egyéb már, mint egy híg gömb, mint amilyen volt alakulása második korszakában!

Nyugtalan várom azonban a köd eloszlását, - nem mintha arra számítnék, hogy meglátom a földet, hanem ennek a teljesülhetlen reménynek az ostoba gondolata zaklat és szeretném már lerázni magamról.

Csak tizenegy óra felé kezd a köd oszlani. Mialatt sűrű fodrokba tekergőzik a habok fölött, felső szakadékein át megpillantom az azúrkék eget. Éles sugarak hasítják át a ködöt s mintha izzó ércnyilak volnának, úgy lövellnek reánk. Hanem a ködnek e megsűrűdése a felső rétegekben történik s a láthatárt még nem vehetem szemügyre.

Egy félóra hosszáig beboritnak bennünket a tekergő ködoszlopok s nem könnyen oszolnak el, mert a szél teljesen hiányzik.

Kurtis Róbert az emelvény szélére támaszkodva igyekszik szemeivel áthatni ez átláthatlan felhő-függönyön.

Végre a nap teljes égető hatalmával eltisztítja az óceán felületét, a köd tova húzódik, a világosság tágabb tért nyer, a láthatár föltűnik...

Ugyanaz a láthatár, mely körülöttünk lebeg hat hét óta, - szakadatlan köralakú vonal, melybe összeolvad ég és víz.

Kurtis Róbert, miután körütekintett, egy szót sem szól. Ah! én őszintén sajnálom őt, mert mindnyájunk közül ő az egyetlen, kinek nincs joga véget vetni szenvedéseinek, mikor akarja. Ami engem illet, én meghalok holnap s ha a halál nem jön értem, elejébe megyek én. Társaimról nem tudom, hogy élnek-e, de úgy tűnik föl nekem, mintha már több nap elmúlt volna, mióta nem láttam őket.

Eljött az éj, de nem tudtam egy percre sem aludni. Két óra tájban a szomjúság oly fájdalmakat okozott, hogy nem bírtam visszatartani a jajgatást. Hogyan?! Mielőtt meghalnék, nem részesülhetek abban a határtalan élvezetben, hogy lecsillapítsam ezt a tüzet, mely mellemet égeti?

De igen! Megiszom a saját véretem, ha nem ihatom a mások véré! Az mit sem fog nekem használni, tudom, de legalább kijátszom ezt a gyötrő fájdalmat!

Alig szállt át lelkemen ez a gondolat, rögtön végre is hajtom. Erőlködve kinyitom a késemet. Karom meztelen. Hirtelen átmetszek rajta egy eret.

A vér csak cseppenként jön ki s íme most kiszopom az élet e forrását. Ez a vér ismét belém hat, lecsillapítja, egy pillanatra iszonyú gyötrelmeimet, hanem aztán egyszerre megáll, többé nincs ereje, hogy kifolyjon!

Milyen messze van még a holnapi nap!

Mikor aztán elérkezik a reggel, megint sűrű köd ülepedett a láthatárra s körülfogta a kört, melynek a tutaj képezi központját. Ez a köd úgy éget, mintha valami tüzes kemencéből jönne.

Ma van az utolsó napom.

Mielőtt meghalnék, szeretném egy jó barát kezét megszorítani. Kurtis Róbert itt áll mellettem. Hozzá vánszorgok s megfogom a kezét. Kurtis Róbert megért engem, tudja, hogy ez végbúcsú s úgy látszik, hogy egy utolsó remény kecsegtetésével akarna még visszatartani. Hasztalan.

Szerettem volna még egyszer látni Letourneuréket s miss Herbeyt is... Nem merem! A fiatal leány kiolvassa szemeimből elhatározásomat! Az Istenről beszélne nekem, a túlvilági életről, melyet be kell várni! Várni, nekem nincs már hozzá bátorságom... Isten bocsássa meg!

Visszatérek a tutaj hátsó része felé s hosszas erőlködés után képes vagyok még egyszer egyenest fölállni az árboc mellett. Még egyszer utólszor körütekintek e könyörtelen tengeren, e változatlan láthatáron! Még ha föld tűnnék is föl, ha vitorla emelkednék is ki a habok fölött, azt hinném, hogy valami csalódásnak vagyok áldozata... Hanem a tenger pusztá, elhagyott!

Délelőtt tíz óra. Itt az ideje, hogy végezzek. Az éhség mardosása, a szomjúság kínja újult erővel rohan meg. Az önfenntartás ösztöne kialudt már bennem. Néhány perc múlva megszűntem szenvedni!... Isten legyen irgalmas hozzám!

E percben egy hang emelkedik föl. Megismerem Daoulas hangját.

Az ács Kurtis Róbert mellett áll.

- Kapitány, - szólal meg, - sorsot fogunk húzni.

Azon pillanatban, midőn már a tengerbe akarom vetni magamat, megállok. Miért?, nem tudnám megmondani, de mégis visszatérek a tutaj hátsó részére.

LIII.

Január 26.

Kimondatott az indítvány. Mindnyájan hallották s mindnyájan megértették. Néhány nap óta rögeszmévé vált az, csak hogy senki sem merte kimondani.

Sorsot fognak húzni.

Akit a sors kijelöl, azon osztoznak a többiek.

No hát legyen úgy! Ha a sors engem jelöl ki, nem fogok panaszkodni.

Úgy rémlik nekem, mintha egy kivétel indítványoztatott volna Miss Herbey javára, mintha Letourneur András indítványozta volna ezt. De a matrózok haragosan morognak. Tizenegyen vagyunk a tutajon, mindegyikünk számára tíz esély van tehát, hogy szerencsésen húz és egy, hogy szerencsétlenül, az indítványozott kivétellel ez az arány megváltoznék. Miss Herbeynek osztozni kell a többiek közös sorsában.

Délelőtt féltizenegyre jár az idő ekkor. A kormányos, kit Daoulas indítványa újra életre ébresztett, követeli, hogy a sorshúzás rögtön történjék meg. Igaza van.

Egyébként egyikünk sem ragaszkodik az élethez. Az, akit a sors kijelöl, csak éppen néhány nappal, talán csak néhány órával előzi meg társait a halálban. Mindenki tudja és senki sem remeg a haláltól. De legalább egy-két napig nem akarják szenvedni ezt az éhséget, nem akarják érezni ezt a szomjúságot, csak ennyit akarnak s ez meglesz.

Nem tudom megmondani, hogyan jutottak neveink egy kalapba. Talán csak Falsten volt képes leírni azt papirdarabkákra, melyeket jegyzőkönyvéből szakított ki.

Ott van mind a tizenegy név. Vita nélkül elfogadták, hogy akinek nevét legutoljára húzzák ki, az lesz az áldozat.

Ki fogja kihúzni a neveket? Mindenki haboz.

- Én! - felel egyikünk. Megfordulok s Letourneur úrra ismerek.

Ott áll sápadtan, kezét kinyújtva, ősz haja lecsügg kiaszott arcába. Nyugalma megdőbbsz.

Ah, szerencsétlen atya! Értelek! Tudom, hogy miért akarod te kihúzni a neveket! A te atyai önfeláldozásod egész addig terjed!

- Jó, ha ön akarja! - szól a kormányos. Letourneur úr bedugja kezét a kalapba. Kihúsz egy cédulát, kibontja, fönnszóval fölolvassa a nevet, mely rá van írva s aztán átadja annak, kit e név illet.

Az első név, mely a sorshúzáson kijött, Burke matrózé, ki örömében fölkiált.

A második Flaypol.

A harmadik a kormányos.

A negyedik Falsten.

Az ötödik Kurtis Róbert.

A hatodik Sardon.

Már felénél eggyel több nevet kihúztak.

Az enyém még nem jött ki. Próbálom olvasgatni, hogy hány esélyem maradt még: négy jó, egy rossz.

Mióta Burke fölújjongott örömében, azóta semmi hang sem hallatszott többé,

Letourneur úr folytatja szomorú hivatalát.

A hetedik név a Miss Herbey neve, de a fiatal leány nem reszketett.

A nyolcadik az én nevem. Igen! az enyém!

A kilencedik név:

- Letourneur.

- Melyik? - kérdezi a kormányos.

- András, - válaszol Letourneur úr.

Egy kiáltás hallatszik s András eszméletlen lerogyik.

- Hát tovább! - kiált ordítva az ács Daoulas, kinek neve maradt most már csak a kalapban a Letourneur úréval.

Daoulas mint valami prédára tekint versenytársára, kit föl akar falni. Letourneur úr csaknem mosolyog. Belenyúl kezével a kalapba, kihúzza az utolsóelőtti cédulát, lassan kigöngyölíti s a nélkül, hogy hangja reszketne, oly szilárdsággal, melyet ez embertől soha sem vártam volna, elolvassa e nevet:

- Daoulas!

Az ács megmenekült. Üvöltéshez hasonló hang tör föl melléből.

Letourneur úr aztán fogja az utolsó cédulát s a nélkül, hogy kibontaná, széttépi.

De a széttépett papírnak egy darabkája a tutaj egyik szögletébe repült. Senki sem ügyel rá. Én odakúszom, fölveszem azt a papirost s az egyik sarkán olvasom: «And...»

Letourneur úr hozzám rohan, hevesen kiragadja kezemből e darab papírt, összegyűri, újjai közt, aztán komolyan reám függesztve szemeit, bedobja az összegyűrt papirost a tengerbe.

LIV.

Január 26. folytatása.

Jól sejtettem. Az apa föláldozta magát fiáért s miután nem adhat neki már egyebet, odaadja érte életét.

E kiéhezett sereg azonban nem akar már tovább várni. Beleiknek korgása megkétszereződik, amint itt maguk előtt látják ez áldozatot, kit a sors számukra kijelölt. Nékik Letourneur már nem ember. Még nem szóltak semmit, de szájaik tátognak, fogaik kivicsorodnak a zsákmány láttára, melyet, mint a húsevő vadállatok dühös falánksággal fognak szétszaggatni. Azt akarják, hogy reárohanjanak még élő áldozatukra s így falják föl?

Ki hinné, hogy most még emberi érzelmeik maradványára hivatkozzék valaki s ki hinné főleg, hogy e hivatkozás meghallgatásra találhat? Igen! Egy szó visszatartotta őket azon pillanatban, midőn már reá akartak rohanni Letourneur úrra. A kormányos, ki a mészáros szerepét akarta éppen játszani, Daoulas a bárdal kezében, mind megálltak, mozdulatlan.

Miss Herbey feléjük közeledik, azaz hogy inkább csak vánszorog.

- Barátim, - így szól, - akarnak önök csak még egy napig várni? Csak egyetlen egy napig? Ha holnap nem látunk földet, ha semmi hajóval sem találkozunk, akkor szegény társunk legyen az önök zsákmánya!...

E szavakra szívem reszket. Úgy látszik nekem, mintha jóshangon szólt volna e fiatal leány s mintha valami égi sugallat lelkesítné e nemes lényt. Végtelen remény száll újra szívembe. A part, a hajó, tán megjelent miss Herbey lelki szemei előtt valami természetfölötti látományban, mint ahogy Isten látni engedi némely kiválasztottak szemei előtt! Igen! várjunk még egy napig! Mi az az egy nap mindaz után, amit szenvedtünk?

Kurtis Róbert is úgy gondolkozik, mint én. A Miss Herbey kérelméhez kapcsoljuk a mienket is. Falsten hasonlóan nyilatkozik. Könyörgünk társainknak, a kormányosnak, Daoulasnak s többieknek...

A matrózok visszahúzódnak s egy morgás sem hallatszik.

A kormányos akkor eldobja bárdját s tompán szól:

- Jó; hónap napkeltekor!

Ez a szó mindent kifejez. Ha holnapig nem mutatkozik sem föld, sem hajó, az iszonyú mészárlás megtörténik.

Mindenki visszatér most helyére s összeszedve végerejét, elfojtja fájdalmait. A matrózok a vitorlák alá bújnak. Nem is nézik már a tengert. Bánják is ők! Holnap enni fognak.

Ezalatt Letourneur András visszanyerte eszméletét s első pillantása atyjára szállt. Aztán látom, hogy összeszámítja a tutajon lévő utasokat... Egy sem hiányzik. Kire esett hát a sors? Mikor András elájult, csak két név volt már a kalapban, az ács neve és az ő atyjáé! S Letourneur is, Daoulas is, mindketten itt vannak!

Miss Herbey közeledik ekkor s egyszerűen csak annyit mond neki, hogy a sorshúzást nem végezték be.

Letourneur András nem kérdez egyebet. Megfogja atyja kezét. Az öregnek arca nyugodt, csaknem mosolygó. Nem lát, nem érez semmi egyebet az apa, csak azt, hogy fia meg van mentve. E két férfi, kik oly szorosan vannak egymáshoz fűzve, a tutaj hátterére húzódik, ott leülnek s halkán beszélgetnek egymással.

Aközben én még mindig az első benyomás alatt állok, melyet a fiatal leány beavatkozása szült bennem. Várom, hogy a gondviselés segíteni fog. Nem tudnám megmondani, hogy mily erős gyökeret ver ez a gondolat lelkemben. Meg mernék rá esküdni, hogy nyomorgásunknak végéhez közeledünk s hogy a hajó vagy a föld itt lesz pár mérföldnyire tőlünk, oly bizonyos vagyok benne!

Ne csodálja senki, hogy most egyszerre így gondolkozom. Agyam annyira üres, hogy a képzelet minden csalóka képe valósággá válik ott.

Letournerékkal beszélek sejtelveimről. András is bízik, mint én. Szegény gyermek! Ha tudná, hogy holnap...!

Az atya komolyan hallgatja, amit beszélek s bátorít, hogy reméljek. Ő örömet hiszi, - legalább azt mondja, - hogy az ég meg fogja kímélni a Chancellor életben maradt hajótöröttjeit s elhalmozza fiát öleléseivel. Ő tudja, hogy ezek az utolsó ölelések.

Aztán később, mikor egyedül maradok mellette, fülemhez hajol Letourneur úr s így szól:

- Önnek ajánlom szerencsétlen gyermekemet. Ne tudja meg soha, hogy...

Nem fejezi be mondatát s nagy könnycseppek gördülnek alá szemeiből.

Én tele vagyok jó reménységgel.

Folyvást a láthatárt nézem s egy percig sem fordítom el fejemet; átfutom szemeimmel egész körületét. A láthatár pusztá, de én mégsem nyugtalankodom. Mielőtt eljönne a holnap, valami vitorlát vagy földet fogunk megpillantani.

Hozzám hasonlóan figyel Kurtis Róbert is a tengerre. Miss Herbey, Falsten, maga a kormányos is egész lényüket szemeikben összpontosítják s nézik a láthatárt.

Ezalatt beesteledett, de nekem meggyőződése, hogy ez éji homályban valami hajó közeledik hozzánk s napfölkeltkor észreveszi jeladásainkat.

LV.

Január 27.

Nem bírom behúnyni szememet. Ügyelek a legcsekélyebb zajra, a víz loccsanására, a habok susogására. Azt a megjegyzést teszem, hogy nincs már egy cápa sem a tutaj körül. Szerencsés előjelt látok ebben.

A hold negyvenhat perccel éjfél után fölkel, féltányérját mutatva, de bágyadt világítása nem elég arra, hogy a tengerből nagy területet vehessek szemügyre. Hányszor hittem, hogy már látom a távolban az óhajtott vitorlát.

Hanem elérkezik a reggel... A fölkelő nap a puszta tengerre veti sugarait!

A rettenetes pillanat közeleg. Ekkor lassanként mind elenyésznek tegnapi reményeim. A hajó nem jelenik meg. Sem a föld. Visszatérek a valóságba s eszembe jut, hogy itt az óra, mikor az iszonyú mészárlás végbe fog menni!

Nem merek reátekinteni az áldozatra s midőn reám függeszti önmegadó tekintettel szemeit, én lesütöm az én szemeimet.

Legyőzhetetlen irtózat szorítja össze mellemet. Fejem szédeleg, mintha részeg volnék.

Reggel hat óra. Nem hiszek már a gondviselés segélyében. Szívem száznál többet ver egy perc alatt s egész testemben izzadok.

A kormányos és Kurtis Róbert az árbochoz támaszkodva állnak s még mindig az óceánt vizsgálják. A kormányost iszonyú nézni. Jól látom, hogy ő nem fogja siettetni az órát, de nem is hátráltatja. A kapitány gondolatait és érzelmeit lehetetlen kitalálnom. Arca halálsápadt; úgy látszik, mintha csak szemeiben volna még élet.

A matrózok lassan vánszorognak a tutaj emelvényén s lángoló szemeikkel csaknem elnyelik már áldozatukat.

Nem bírok helyemen maradni s előre kúszom egészen a tutaj előrszéig.

A kormányos még mindig az árboc mellett áll s nézi a láthatárt.

- Végre! - szól tompán.

Erre a szóra fölpattanok.

A kormányos, Daoulas, Flaypol, Burke, Sandon fölmennek a hátsó részre. Az ács görcsösen szorongatja bárdját.

Miss Herbey nem bír elfojtani egy sikoltást.

András egyszerre fölugrik.

- Atyám? - kiált fuldokolva.

- A sors engem jelölt ki, - felel Letourneur úr.

András megragadja atyját s átöleli karjaival.

- Soha! - kiált föl böszülten. - Előbb meg kell ölnötök engem! Öljetek meg! Én vettem a tengerbe Hobbart holttestét! Engem, engem kell megölni!

A boldogtalan!

E szavak csak növelik a hóhérok dühét. Daoulas odamegy s kiszakítja az apát fia karjai közül.

- Ne ceremóniázzunk annyit! - szól mogorván.

András hanyatt esik s két matróz leteperi őt, úgy, hogy nem képes többé megmozdulni.

Ugyanekkor Burke és Flaypol megragadják áldozatukat s a tutaj előrszéjére hurcolják.

Ez iszonyatos jelenet sokkal hamarabb történik, mint és leírhatom. Az irtózat leszögezett helyemre. Oda akarnék rohanni Letourneur és hóhérai közé, de nem bírok!

E percben Letourneur még egyenest fönnáll. Eltaszította a matrózokat, kik letépték róla ruháinak egy részét. Vállai meztelenek.

- Várjatok egy percig! - szól s hangján érzem a megtörhetlen erélyt, - csak egy percig! Nem akarom ellopni tőletek, ami a tiétek. De azt hiszem, nem fogtok engem egészen megenni ma!

A matrózok kövé meredve megállnak, nézik, hallgatják.

Letourneur úr folytatja:

- Önök tízen vannak! Nem volna-e elég a két karom? Vágják le s holnap megkapják a többit!

Letourneur úr kinyújtja mindkét meztelen karját.

- Igen! - kiált rettenetes hangon az ács Daoulas. S villámgyorsan fölemeli bárdját...

Kurtis Róbert nem nézhette tovább. Én sem. Ez a mészárlás nem fog megtörténni, míg mi élünk. A kapitány a matrózok közé rohan, hogy kiragadja közülök áldozatukat.

Én is odarohanok. De amint közelebb érek, az egyik matróz hevesen visszataszít s beesem a tengerbe...

Becsukom szájamat, meg akarok fúlni!... De a megfulás nem megy oly könnyen, mint akarom. Ajkaim önkénytelen kinyílnak! Néhány csepp víz behat...

Mindenható Isten! Ez a víz édes!

LVI.

Január 27. folytatása.

Ittam! ittam! Újra születtem! Az élet rögtön visszatér belém. Nem akarok már meghalni!

Kiáltozok. Kiabálásomat meghallják. Kurtis Róbert megjelenik a tutaj szélén s egy kötelet dob hozzám, melyet kezem megragad. Abba kapaszkodva fölemelkedem ismét s a tutajon vagyok.

Első szavam ez:

- Édes víz!

- Édes víz! - kiált Kurtis Róbert. - Itt a föld! Még elég jókor! A gyilkolást még nem követték el!

Még nem vágják le az áldozatot! Kurtis Róbert és András küzdtek a kannibálokkal s éppen azon percben, midőn őket kettőjüket már-már leverték, hallatszott az én szavam.

A küzdelem egyszerre félbeszakad. Ismétlem e szót, hogy: «édes víz!» s kihajlok a tutaj szélén és nagy kortyokat iszom!

Miss Herbey a legelső, aki követi példámat. Kurtis Róbert, Falsten s a többiek, mind oda rohannak az élet forrásához. Mindegyik iszik. Akik imént még vérengző vadállatok voltak, most az ég felé emelik karjaikat. Néhány matróz keresztet vet magára s kiabál, hogy csoda történt! Mindenki letérdel a tutaj szélére s kimondhatlan élvezettel iszik.

Az öröm láza követi a dühöngés lázát!

András és atyja legutoljára jönnek példánkat követni.

- De hát hol vagyunk? - kiáltok föl.

- Legfőlebb húsz mérföldnyire a szárazföldtől, - válaszol Kurtis Róbert.

Reá tekintenek. Megbolondult a kapitány? Nem látni semmi partot s a tutaj még mindig egyetlen központot képez e végtelen víz-körben!

Pedig a víz édes! Mióta édes? Mindegy! Érzékeink nem csalódtak s szomjunk le van csillapítva.

Igen, a földet még nem láthatjuk, de itt van! - szól a kapitány, nyugat felé kinyújtva karját.

- Miféle föld? - kérdi a kormányos.

Az amerikai szárazföld, az a föld, hol az Amazon folyik, ez az egyetlen folyó, melynek árja oly hatalmas, hogy torkolatától húsz mérföldnyire megédesíti az óceán vizét!

LVII.

Január 27. folytatása.

Kurtis Róbertnek nyilván igaza van. Az Amazon e torkolata, melynek térfogata kétszáznegyvenezer köbméter, egyetlen pontja az Atlanti-óceánnak, ahol édesvizet találhattunk. Itt kell lenni a szárazföldnek! Érezzük. A szél feléje visz!

E pillanatban Miss Herbey hálaadó szava emelkedik az ég felé s mi vele együtt imádkozunk.

Letourneur András atyja karjai közt pihen a tutaj hátsó részén, míg az előrészen mindnyájan a láthatárt nézzük nyugat felé.

Egy óra múlva Kurtis Róbert fölkiált:

- Föld!...

A naplónak, hová e naponkénti jegyzeteket beírtam, itt vége szakad. Szabadulásunk néhány óra alatt végbement s én néhány szóval elmondom.

A tutajt délelőtt tizenegy óra felé a Maguri-foknál találták. Marajo szigeténél. Irgalmas szívű halászok találtak reánk s ennünk adtak, aztán elvittek Parába, hol a leggyöngédebb ápolásban részesültünk.

Az északi szélesség 0° 12' foka alatt ért a tutaj szárazföldet. Legalább tizenöt foknyira lementünk tehát délnyugatnak azon nap óta, mikor a hajót elhagytuk. Hogy az Amazon torkolatához értünk, annak köszönhetjük, hogy a Golf-áram újra megragadta tutajunkat s arra vitte. E nélkül elvesztünk volna.

Harminckettőnk közül, ahányan Charlestownban hajóra szálltunk, azaz kilenc utasból és huszonhárom tengerészből, csak öt utas és hat tengerész maradt, - összesen tizenegyen.

A Chancellor fődélzetéről csak ezek maradtak életben.

A jegyzőkönyvet a menekülésről a braziliai hatóságok állították ki.

Aláírták: Miss Herbey, Kazallon J. R., idősb Letourneur, Letourneur András, Falsten, a kormányos, Daoulas, Burke, Flaypol, Sandon s - legutoljára - Kurtis Róbert kapitány.

Hozzá kell tennem, hogy Parában csaknem azonnal alkalom kínálkozott a hazahajózásra. Egy hajó elvisz bennünket Cayenneba s az aspinwalli francia «transatlantique ligne» gőzöse, Ville de Saint-Nazaire onnan hazaszállít Európába.

És most, miután annyi szenvedést álltunk ki együtt, annyi veszélyből menekültünk ki, úgy-szólván csoda által, nem természetes-e, hogy szétbonthatatlan barátság kapcsolja egybe a Chancellor utasait? Bármily körülmények közé jussanak, bármily távol ragadja is őket egymástól a sors, nem bizonyos-e, hogy soha sem felejtik el egymást?

Kurtis Róbert mindig barátja volt s mindig barátja lesz azoknak, kik osztályos társai voltak a szerencsétlenségben.

Miss Herbey vissza akart vonulni a világtól s a szenvedők ápolására szentelni életét.

- De hisz az én fiam nem beteg!... - mondá neki Letourneur úr.

Miss Herbey most már Letourneur úrban atyát, Andrásban fivért kapott. - Azt mondom, hogy fivért, de nemsokára föl találja e derék leány új családjában azt a boldogságot, melyet meg-érdemel s melyet teljes szívünkből óhajtunk neki.

-&-